

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στη
Φορολογική & Χρηματοοικονομική Διοίκηση
Στρατηγικών Αποφάσεων

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
στη Φορολογική και Χρηματοοικονομική Διοίκηση
Στρατηγικών Αποφάσεων

Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων

Διπλωματική Εργασία

Λογιστική απάτη - Παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων και η αντιμετώπισή της μέσω εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου και εταιρικής διακυβέρνησης

Της

Κετσεκιουλάφη Στυλιανής του Κωνσταντίνου

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος στη Φορολογική και Χρηματοοικονομική Διοίκηση Στρατηγικών Αποφάσεων

Φεβρουάριος 2020

Ευχαριστίες

Αρχικά θα ήθελα να εκφράσω τις ειλικρινείς μου ευχαριστίες στον επιβλέποντα Καθηγητή της παρούσας διπλωματικής εργασίας, κύριο Γρηγόριο Λάζο, για την επιστημονική του καθοδήγηση και υποστήριξη σε όλη τη διάρκεια εκπόνησής της.

Ταυτόχρονα θα ήθελα να ευχαριστήσω στο σύνολο τους καθηγητές του τμήματος, οι οποίοι συμμετείχαν στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα και μας παρείχαν αστείρευτα γνώσεις και εμπειρίες.

Δεν θα μπορούσα να παραλείψω να ευχαριστήσω επίσης, όλους όσους συμμετείχαν με προθυμία στην έρευνα, οι οποίοι με την άμεση ανταπόκριση τους συνέβαλλαν ουσιαστικά στην ολοκλήρωσή της.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα, την οικογένειά μου και τους φίλους μου, για την σημαντική ενθάρρυνσή τους, κατά τη διάρκεια συγγραφής της μεταπτυχιακής διπλωματικής μου εργασίας.

Περίληψη

Η πολυπλοκότητα του σύγχρονου περιβάλλοντος οδήγησε τα εταιρικά σκάνδαλα να πληθαίνουν ολοένα και περισσότερο. Εξαιτίας αυτών, αναπτύχθηκε η βαρύνουσα σημασία του εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου καθώς και της εταιρικής διακυβέρνησης. Ο εσωτερικός έλεγχος είναι υπεύθυνος τόσο για την προστασία όσο και για την ακρίβεια των λογιστικών στοιχείων, ενώ ο εξωτερικός έλεγχος, συμβάλλει σημαντικά στην ορθότητα των λογιστικοδιαχειριστικών ελέγχων. Επίσης, η εταιρική διακυβέρνηση αποτελεί καταλυτικό παράγοντα ώστε να μειωθεί ο κίνδυνος της απάτης. Υπό αυτό το πρίσμα, σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η σκιαγράφηση αυτών των τριών εννοιών, όπου ο συγκερασμός τους θα βοηθούσε στη μείωση των φαινομένων απάτης. Για τους σκοπούς της έρευνας στάλθηκε ερωτηματολόγιο σε λογιστές ελληνικών οντοτήτων. Τα αποτελέσματα της έρευνας τόνισαν τη σπουδαιότητα τόσο του εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου όσο και της εταιρικής διακυβέρνησης για τον περιορισμό του κινδύνου απάτης.

Λέξεις Κλειδιά: Απάτη, Εσωτερικός έλεγχος, Εξωτερικός έλεγχος, Εταιρική διακυβέρνηση, Ελεγκτική

Abstract

The complexity identifying the contemporary environment has caused the increase of the corporate scandals. Due to which, the vigorous importance of the internal and external audit as well as the corporate governance had been developed. The internal audit is responsible for the protection and the accuracy of the accounting information and the external audit contributes to the soundness of audits. Also, the corporate governance is a catalyst to reduce the risk of fraud. Thus, the current thesis aims to provide insights into these three concepts, whose combination would contribute to the fraud reduction. Data were collected via questionnaire completed by accountants of Greek entities. The results of the survey highlighted the importance of the internal and external audit as well as of the corporate governance to decrease the risk of fraud.

Keywords: Fraud, Internal audit, External audit, Corporate governance, Auditing

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες	3
Περίληψη	4
Abstract	5
Κατάλογος Πινάκων	8
Κατάλογος Διαγραμμάτων	10
Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή	12
1.1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις.....	12
1.2. Αναγκαιότητα διπλωματικής εργασίας.....	12
1.3. Σκοπός διπλωματικής εργασίας.....	13
1.4. Διάρθρωση διπλωματικής εργασίας	13
Κεφάλαιο 2: Θεωρητικό πλαίσιο	15
2.1. Εισαγωγή	15
2.2. Θεωρητικό πλαίσιο λογιστικής απάτης.....	15
2.3. Θεωρητικό πλαίσιο παραποίησης οικονομικών καταστάσεων	40
2.4. Θεωρητικό πλαίσιο εσωτερικού & εξωτερικού ελέγχου και εταιρικής διακυβέρνησης.....	49
Κεφάλαιο 3: Επισκόπηση Ερευνών	59
3.1. Εισαγωγή	59
3.2. Επισκόπηση ερευνών.....	59
Κεφάλαιο 4: Μεθοδολογία Έρευνας	64
4.1. Εισαγωγή	64
4.2. Πληθυσμός - Δείγμα.....	64
4.3. Ερωτηματολόγιο Έρευνας	64
4.4. Μεθοδολογία στατιστικής ανάλυσης.....	64
Κεφάλαιο 5: Αποτελέσματα Έρευνας	66
5.1. Εισαγωγή	66

5.2. Παρουσίαση αποτελεσμάτων περιγραφικής στατιστικής.....	66
Κεφάλαιο 6: Συμπεράσματα, Περιορισμοί και Προτάσεις για Μελλοντική Έρευνα	94
6.1. Εισαγωγή	94
6.2. Συμπεράσματα	94
Βιβλιογραφία	96
Ελληνική	96
Ξενόγλωσση.....	97
Ηλεκτρονική	100
Παράρτημα: Ερωτηματολόγιο Έρευνας.....	101

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1: Ηλικία.....	67
Πίνακας 2: Φύλο	68
Πίνακας 3: Επίπεδο εκπαίδευσης	69
Πίνακας 4: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 4	70
Πίνακας 5: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 5	Error! Bookmark not defined.
Πίνακας 6: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 6	Error! Bookmark not defined.
Πίνακας 7: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 7	Error! Bookmark not defined.
Πίνακας 8: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 8	Error! Bookmark not defined.
Πίνακας 9: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 9	Error! Bookmark not defined.
Πίνακας 10: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 10	76
Πίνακας 11: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 11	77
Πίνακας 12: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 12	78
Πίνακας 13: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 13	79
Πίνακας 14: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 14	Error! Bookmark not defined.
Πίνακας 15: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 15	Error! Bookmark not defined.
Πίνακας 16: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 16	Error! Bookmark not defined.
Πίνακας 17: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 17	Error! Bookmark not defined.
Πίνακας 18: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 18	Error! Bookmark not defined.
Πίνακας 19: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 19	86
Πίνακας 20: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 20	87
Πίνακας 21: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 20	88

Πίνακας 22: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 2089

Πίνακας 23: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 20Error! Bookmark not defined.

Πίνακας 24: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 20Error! Bookmark not defined.

Πίνακας 25: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 21Error! Bookmark not defined.

Πίνακας 26: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 22Error! Bookmark not defined.

Κατάλογος Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1: Ηλικία	67
Διάγραμμα 2: Φύλο	68
Διάγραμμα 3: Επίπεδο εκπαίδευσης	69
Διάγραμμα 4: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 4	Error! Bookmark not defined.
Διάγραμμα 5: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 5	Error! Bookmark not defined.
Διάγραμμα 6: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 6	Error! Bookmark not defined.
Διάγραμμα 7: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 7	Error! Bookmark not defined.
Διάγραμμα 8: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 8	Error! Bookmark not defined.
Διάγραμμα 9: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 9	Error! Bookmark not defined.
Διάγραμμα 10: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 10	76
Διάγραμμα 11: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 11	77
Διάγραμμα 12: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 12	78
Διάγραμμα 13: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 13	79
Διάγραμμα 14: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 14	Error! Bookmark not defined.
Διάγραμμα 15: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 15	Error! Bookmark not defined.

Διάγραμμα 16: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 16	Error!	Bookmark	not defined.
Διάγραμμα 17: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 17	Error!	Bookmark	not defined.
Διάγραμμα 18: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 18	Error!	Bookmark	not defined.
Διάγραμμα 19: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 19			86
Διάγραμμα 20: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 20			87
Διάγραμμα 21: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 21			88
Διάγραμμα 22: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 22			89
Διάγραμμα 23: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 23	Error!	Bookmark	not defined.
Διάγραμμα 24: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 24	Error!	Bookmark	not defined.
Διάγραμμα 25: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 25	Error!	Bookmark	not defined.
Διάγραμμα 26: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 26	Error!	Bookmark	not defined.

Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή

1.1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Στις μέρες μας, το φαινόμενο της απάτης ακμάζει, γιατί πολλές οικονομίες, παγκοσμίως, βρίσκονται σε “σύγχυση”. Κανείς δεν μπορεί να αφανίσει αυτό το φαινόμενο, σίγουρα όμως μπορούν να ληφθούν προληπτικά μέτρα από διάφορες οργανώσεις ώστε να αποτρέψουν τους “επίδοξους” απατεώνες και να αποθαρρυνθεί το εν λόγω φαινόμενο.

Αναμφίβολα, όλοι μας έχουμε γίνει ακροατές ή αναγνώστες θεμάτων που σχετίζονται με διάφορα είδη διαφθοράς και απάτης σε διάφορους τομείς. Πολλοί οικονομικοί αναλυτές, ρυθμιστικές αρχές, επενδυτές και άλλοι έχουν ασχοληθεί με την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων και αυτό το φαινόμενο λέγεται

“λογιστική απάτη”. Δυστυχώς, τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο, η απάτη σε οικονομικές καταστάσεις είναι συχνό φαινόμενο και υπάρχουν πολλά παραδείγματα, τα οποία έχουν συγκλονίσει τον επιχειρηματικό κόσμο.

Οι οικονομικές καταστάσεις αποτελούν “καθρέφτη” της οικονομικής θέσης της επιχείρησης. Όμως, σε αρκετές περιπτώσεις, οι υπεύθυνοι, κατά τη σύνταξη αυτών των καταστάσεων, διαστρεβλώνουν τα λογιστικά γεγονότα προκειμένου να δημιουργήσουν μια ουτοπική ωραιοποιημένη εικόνα της επιχείρησης. Αυτό συμβαίνει, είτε για να ικανοποιήσουν τα δικά τους συμφέροντα είτε για να προσελκύσουν τους εξωτερικούς χρήστες με μεροληπτικό τρόπο.

1.2. Αναγκαιότητα διπλωματικής εργασίας

Τα οικονομικά σκάνδαλα, που ολοένα και πληθαίνουν, ανέπτυξαν τη σημασία τόσο του εσωτερικού και του εξωτερικού ελέγχου όσο και της εταιρικής διακυβέρνησης. Σ’ ένα σύνθετο και περίπλοκο οικονομικό περιβάλλον, ο εσωτερικός έλεγχος επιδρά θετικά στην ελαχιστοποίηση των φαινομένων απάτης γιατί οργανώνει όλες τις μεθόδους και τις πρακτικές που εφαρμόζει η επιχείρηση, με απώτερο σκοπό, την προστασία των περιουσιακών στοιχείων της και την ύπαρξη ακρίβειας στα λογιστικά στοιχεία της. Επίσης, ο εξωτερικός έλεγχος συμβάλλει ουσιαστικά στη μείωση των φαινομένων απάτης, διότι μέσω αυτού γίνεται ορθότερος ο λογιστικοδιαχειριστικός έλεγχος των επιχειρήσεων. Ο ρόλος της εταιρικής διακυβέρνησης είναι εξίσου καθοριστικός γιατί δημιουργεί ένα περιβάλλον με μηδενική ανοχή σε φαινόμενα απάτης και μέσω αυτής, εφαρμόζονται πρακτικές για τη μείωση του κινδύνου της απάτης. Παρόλο που οι επιχειρήσεις αναγνωρίζουν τη σπουδαιότητα αυτών των τριών εννοιών, εφαρμόζουν σπάνια το συνδυασμό τους, με αποτέλεσμα τα οικονομικά σκάνδαλα να εμφανίζονται με μεγάλη συχνότητα σε παγκόσμιο επίπεδο. Σ’ αυτό το πλαίσιο, η διενέργεια τόσο της θεωρητικής όσο και της εμπειρικής έρευνας, σχετικά με τη λογιστική απάτη και την αντιμετώπισή της μέσω του εσωτερικού και του εξωτερικού ελέγχου και της εταιρικής διακυβέρνησης, κεντρίζει το ερευνητικό ενδιαφέρον, συνεισφέροντας σε ακαδημαϊκό επίπεδο με τη χρήση διεθνούς βιβλιογραφίας αλλά και τονίζοντας την έκταση που έχουν πάρει τα

οικονομικά σκάνδαλα, γεγονός που αποδιοργανώνει το παγκόσμιο οικονομικό περιβάλλον.

1.3. Σκοπός διπλωματικής εργασίας

Η συγκεκριμένη διπλωματική εργασία έχει σκοπό να παρουσιάσει διάφορες πτυχές της λογιστικής απάτης και της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων. Επίσης, στοχεύει στο να προβληματίσει και να γίνουν περαιτέρω έρευνες πάνω στο συγκεκριμένο θέμα, ώστε να επιτευχθεί η βελτίωση της ποιότητας της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Αυτό, μπορεί να συμβεί με τη συμβολή αποτελεσματικών μηχανισμών εταιρικής διακυβέρνησης, καθώς και με επαρκή και ποιοτικά συστήματα εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου.

1.4. Διάρθρωση διπλωματικής εργασίας

Η διπλωματική εργασία απαρτίζεται από έξι (6) κεφάλαια. Πιο συγκεκριμένα, στο πρώτο κεφάλαιο αναφέρονται εισαγωγικές παρατηρήσεις. Στη συνέχεια, αναλύεται η αναγκαιότητα και ο σκοπός της διπλωματικής εργασίας και τέλος, ολοκληρώνεται με τη διάρθρωση των κεφαλαίων της.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται το θεωρητικό πλαίσιο της διπλωματικής εργασίας. Αρχικά, καταγράφεται το θεωρητικό πλαίσιο της λογιστικής απάτης και της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων. Το κεφάλαιο αυτό, ολοκληρώνεται με την παρουσίαση του θεωρητικού πλαισίου του εσωτερικού και του εξωτερικού ελέγχου καθώς και της εταιρικής διακυβέρνησης.

Στη συνέχεια, το τρίτο κεφάλαιο αναλύει τις βασικότερες ερευνητικές προσεγγίσεις σχετικά με το θέμα της διπλωματικής εργασίας. Αναλύονται έρευνες που σχετίζονται με την ευθύνη των εμπλεκόμενων για την αλλοίωση των οικονομικών στοιχείων καθώς επίσης, αναφέρεται και η σημαντικότητα της ανάπτυξης των υποδειγμάτων πρόβλεψης των παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων. Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με έρευνες που αναλύουν τη σημασία του εσωτερικού ελέγχου και

της εταιρικής διακυβέρνησης για την αντιμετώπιση των φαινομένων της λογιστικής απάτης.

Το τέταρτο κεφάλαιο αφορά το εμπειρικό μέρος της διπλωματικής εργασίας. Αρχικά, αναλύεται ο πληθυσμός και το δείγμα της εμπειρικής έρευνας και στη συνέχεια παρουσιάζεται εκτενώς το περιεχόμενο του ερωτηματολογίου της εμπειρικής έρευνας.

Στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζονται αναλυτικά τα αποτελέσματα της έρευνας. Ειδικότερα, χρησιμοποιείται η περιγραφική στατιστική, παρουσιάζοντας για την κάθε ερώτηση του ερωτηματολογίου περιγραφικά δεδομένα (συχνότητα και ποσοστά) τόσο με τη μορφή πινάκων όσο και με τη μορφή διαγραμμάτων.

Στο έκτο κεφάλαιο της διπλωματικής εργασίας, παρατίθενται συνοπτικά τα βασικά συμπεράσματα της εργασίας. Το συγκεκριμένο κεφάλαιο ολοκληρώνεται με την παράθεση των βασικών περιορισμών συγγραφής της διπλωματικής εργασίας και των προτάσεων για διενέργεια μελλοντικής έρευνας.

Κεφάλαιο 2: Θεωρητικό πλαίσιο

2.1. Εισαγωγή

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται το θεωρητικό πλαίσιο της εργασίας. Στην αρχή του κεφαλαίου γίνεται μία εκτενής ανάλυση της λογιστικής απάτης και ό,τι σχετίζεται με αυτήν καθώς επίσης και της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων. Στη συνέχεια, αναλύεται το θεωρητικό πλαίσιο της εταιρικής διακυβέρνησης και το παρόν κεφάλαιο ολοκληρώνεται με το θεωρητικό πλαίσιο του εσωτερικού και του εξωτερικού ελέγχου.

2.2. Θεωρητικό πλαίσιο λογιστικής απάτης

Ανά διαστήματα, έχουν δοθεί πολλοί ορισμοί περί απάτης, από διάφορους ερευνητές και αναλυτές. Σύμφωνα με το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο 240, η απάτη καθορίζεται ως μία εκούσια, εσκεμμένη πράξη ενός ή περισσότερων ατόμων της επιχείρησης που συνεπάγεται τη ψευδή παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων. Στο ίδιο πρότυπο, το σφάλμα ορίζεται σαν ένα μη ηθελημένο λάθος στις οικονομικές καταστάσεις (αβλεψίες, παρερμηνείες και καταχρηστική εφαρμογή των λογιστικών κανόνων). Οι όροι λογιστική απάτη και λογιστικό σφάλμα δεν πρέπει να συγχέονται σε καμία περίπτωση. Σύμφωνα με το Διεθνές Λογιστικό Πρότυπο 47, η βασική διαφορά ανάμεσα στην απάτη και στο σφάλμα έγκειται στην ύπαρξη ή μη ύπαρξη πρόθεσης για την παρουσίαση παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων.

Η λογιστική απάτη μέσω της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων αποτελεί συχνό φαινόμενο παγκοσμίως και προκαλεί αναταραχές στο οικονομικό περιβάλλον αλλά και σημαντικές συνέπειες στα ενδιαφερόμενα μέρη. Η απάτη κοστίζει στις επιχειρήσεις των ΗΠΑ περισσότερο από 400\$ δις ετησίως (Καζαντζής, 1996). Οι διάφορες εταιρίες που εμπλέκονται σε εταιρικά σκάνδαλα, αφενός βρίσκονται αντιμέτωπες με σημαντικές νομικές κυρώσεις και αφετέρου δυσφημίζονται, χαρακτηρίζονται αναξιόπιστες από μεγάλους επενδυτές και μπορεί να οδηγηθούν ακόμα και σε πτώχευση. Οι λογιστικές απάτες διαπράττονται από ανώτερα στελέχη, λογιστές, εργαζομένους αλλά και από την ίδια την επιχείρηση όταν αυτή αποσκοπεί στην εξαπάτηση του επενδυτικού κοινού. Οι λογιστικές απάτες ποικίλλουν από μικρές κλοπές, καταχρήσεις μέχρι και παραποίηση οικονομικών καταστάσεων. Σύμφωνα με τη λογιστική βιβλιογραφία, η απάτη ορίζεται η εκ προθέσεως δόλια κατάχρηση των περιουσιακών στοιχείων μίας επιχείρησης και η παραποίηση των οικονομικών της στοιχείων προς όφελος του διαπράττοντος την απάτη. Με βάση το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο 240, ο όρος απάτη αποδίδεται με τα εξής χαρακτηριστικά:

1. Νόθευση ή αλλοίωση των λογιστικών εγγράφων ή των παραστατικών
2. Αλλοίωση των στοιχείων του ενεργητικού
3. Απόκρυψη ή παράλειψη αναφοράς των επιπτώσεων των παραπάνω καταχωρήσεων ή των αποδεικτικών στοιχείων
4. Καταχώρηση εικονικών συναλλαγών

5. Λανθασμένη εφαρμογή των λογιστικών προτύπων και αρχών

Επιπλέον, αξίζει να αναφερθεί ότι υπάρχουν σημαντικά χαρακτηριστικά που περιλαμβάνονται στην απάτη των χρηματοοικονομικών καταστάσεων (Rezaee, 2005), όπως:

1. Νόθευση, παραποίηση ή αθέμιτη τροποποίηση οικονομικών μεγεθών, υποστηρικτικών εγγράφων ή επιχειρηματικών συναλλαγών.
2. Σκόπιμα εσφαλμένες δηλώσεις, παραλήψεις ή διαστρεβλώσεις γεγονότων, εμπορικών συναλλαγών, λογαριασμών και άλλων σημαντικών πληροφοριών από τις λογιστικές καταστάσεις.
3. Σκόπιμα κακή εφαρμογή, ερμηνεία και εκτέλεση των λογιστικών προτύπων, αρχών και των πρακτικών που χρησιμοποιούνται για την αναγνώριση και αναφορά οικονομικών και επιχειρησιακών συναλλαγών.
4. Εσκεμμένη παράβλεψη και αποκάλυψη ή παρουσίαση ανακριβών λογιστικών προτύπων, αρχών και πρακτικών.
5. Χρήση λογιστικών τεχνασμάτων για τη διαχείριση παράνομων κερδών.
6. Μεθοδεύσεις λογιστικών τεχνικών που βρίσκονται μέσα στα όρια των νόμων, αλλά είναι εύκολο να μεταβληθούν μέσα από τα “παραθυράκια” αυτών.

Η απάτη είναι μια κρυφή και παραπλανητική δραστηριότητα, η οποία όταν και αν αποκαλυφθεί είναι πολύ αργά τόσο για την ίδια την εταιρία όσο και για την οικονομία γενικότερα. Πολλές μελέτες και αναλύσεις της οικονομικής απάτης οδήγησαν στον εντοπισμό εννέα παραγόντων που την δημιουργούν:

- Η ακμάζουσα οικονομία
- Η ηθική φθορά
- Τα άστοχα κίνητρα των στελεχών
- Οι ακατόρθωτες προσδοκίες της αγοράς
- Η πίεση από μεγάλα δάνεια
- Οι λογιστικοί κανόνες / πρότυπα
- Η καιροσκοπική συμπεριφορά των ελεγκτικών εταιριών
- Η απληστία

- Η έλλειψη εκπαίδευσης

Αυτοί οι εννέα παράγοντες, εξετάζονται σε σχέση με το τρίγωνο της απάτης (fraud triangle), δηλαδή της πίεσης (pressure), της ευκαιρίας (opportunity) για τη διάπραξη της απάτης και της τάσης προς την εκλογίκευση της απάτης. Οι προσπάθειες εξάλειψης της ανηθικότητας, της διαφθοράς και της παραποίησης της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης είναι πολλές δίχως όμως τα επιθυμητά αποτελέσματα. Η απάτη, καθώς μπορεί να πάρει πολλές μορφές, εμφανίζεται με μεγάλη συχνότητα. Επί του θέματος, έχουν γίνει πολλές έρευνες και το συμπέρασμα που προέκυψε ήταν η ύπαρξη τριών βασικών παραγόντων που συνδέονται με την πιθανότητα του ατόμου να διαπράξει την απάτη. Συνεπώς, το υπόδειγμα της απάτης διαμορφώνεται από την αντιληπτή πίεση που αντιμετωπίζει το άτομο, την αντιληπτή ευκαιρία να διαπράξει την απάτη και την εκλογίκευση (Wells, 1997). Το συγκεκριμένο υπόδειγμα της απάτης βασίζεται στην έρευνα του διακεκριμένου εγκληματολόγου, Cressey (1950), ο οποίος εξέτασε το λόγο που οι άνθρωποι διαπράττουν απάτη. Αυτές οι τρεις συνθήκες είναι απαραίτητες για τη διάπραξη της απάτης. Μερικές από αυτές, υπάρχουν στο επιχειρηματικό περιβάλλον, ενώ άλλες είναι έμφυτες στα ίδια τα άτομα ή τις προσωπικές καταστάσεις τους. Αναλυτικότερα, τα τρία σημεία του “Τρίγωνου της απάτης”:

1. Πίεση: Σύμφωνα με έρευνες, το μεγαλύτερο ποσοστό για διάπραξη απάτης, σχετίζεται με ανάγκες που προέρχονται από οικονομικές δυσκολίες (Albrecht *et al.*, 1995). Πιο συγκεκριμένα, η πίεση ωθεί το δράστη να αναλάβει σημαντικούς κινδύνους ώστε να αποκτήσει τους επιθυμητούς πόρους. Η πίεση μπορεί να μην είναι πραγματική ή ακόμα και ορατή από έναν τρίτο παρατηρητή. Παραδείγματα τέτοιου είδους πίεσης είναι η πλεονεξία, η ψύχωση για επιτυχία, η ανικανότητα πίστωσης, οι απροσδόκητες οικονομικές ανάγκες, οι προσωπικές οικονομικές απώλειες, η άδικη μεταχείριση, η αποτυχία προαγωγής, οι οικογενειακές ή συζυγικές πιέσεις και άλλα.
2. Ευκαιρίες: Το κλίμα που επικρατεί στο εσωτερικό της επιχείρησης συντελεί στη διενέργεια της απάτης. Η ανυπαρξία ή η ανεπάρκεια των

διοικητικών ελέγχων οδηγεί στην εμφάνιση πολλών ευκαιριών απάτης. Οι παράγοντες δημιουργίας τέτοιου είδους ευκαιριών είναι οι ακόλουθοι:

- Αναποτελεσματικοί εσωτερικοί έλεγχοι: Οι ευκαιρίες διενέργειας απάτης μέσα σε μία επιχείρηση είναι απεριόριστες, όταν οι εσωτερικοί έλεγχοι (διοικητικοί και λογιστικοί) είναι αναποτελεσματικοί ή ανύπαρκτοι ή όταν ένας υπάλληλος έχει κερδίσει την εμπιστοσύνη των υπολοίπων μελών της οργάνωσης. Τότε, ο υπάλληλος μπορεί να εντοπίσει την ευκαιρία για να διαπράξει την απάτη, να την αποκρύψει και να αποφύγει την αποκάλυψή του. Όμως, ακόμα και αν οι εσωτερικοί έλεγχοι είναι καλοί, ένας έμπιστος υπάλληλος που κατέχει μία θέση εξουσίας, μπορεί με ευκολία να αγνοήσει τους ελέγχους και να προβεί σε αλλοίωση οικονομικών στοιχείων. Χαρακτηριστικά παραδείγματα που φανερώνουν την αδυναμία του συστήματος εσωτερικού ελέγχου είναι η έλλειψη διαχωρισμού καθηκόντων, η έλλειψη εξουσιοδότησης συναλλαγών, η έλλειψη φυσικών ελέγχων, η αναποτελεσματική επίβλεψη ακόμα και η ανεπάρκεια στα λογιστικά αρχεία. Γενικότερα, η αποτελεσματικότητα του ελέγχου αποδυναμώνεται όταν υπάρχει έλλειψη ανεξαρτησίας από τη διοίκηση, χαμηλή συχνότητα ελέγχου, ανεπαρκή ελεγκτική ικανότητα και ανεπαρκές μέγεθος του προσωπικού (Kenneth A. Merchant).
- Περιβαλλοντική αλλαγή: Κάθε επιχείρηση οφείλει να παρακολουθεί και να προσαρμόζεται στις αλλαγές του περιβάλλοντος δράσης της. Η κατανόηση του νέου περιβάλλοντος γίνεται καλύτερα από αυτούς που εμπλέκονται άμεσα παρά από αυτούς που χρησιμοποιούν τους ελέγχους. Μερικά παραδείγματα που οδηγούν σε ελεγκτικές αδυναμίες λόγω περιβαλλοντικών αλλαγών είναι η εισαγωγή νέων γραμμών παραγωγής ή χρήσης νέας τεχνολογίας που μπορεί να εμφανίσει κινδύνους στη δημιουργία κρίσεων για τα αποθέματα και την πλήρη απογραφή, η απόκτηση νέων τύπων επιχειρήσεων, όπου τα νέα λογιστικά συστήματα και πρακτικές της

επιχείρησης παραμένουν αμετάβλητα και η γρήγορη ανάπτυξη, γεγονός που στρέφει περισσότερο την προσοχή της διοίκησης στο μάρκετινγκ και όχι στον έλεγχο.

- Αναποτελεσματικό διοικητικό συμβούλιο: Ο ρόλος του διοικητικού συμβουλίου είναι σημαντικός σε μία επιχείρηση και ειδικά στον έλεγχο της συμπεριφοράς της ανώτατης διοίκησης. Συνεπώς, αν το διοικητικό συμβούλιο είναι παθητικό και στερείται ανεξαρτησίας, τότε η ανώτερη διοίκηση θα κρίνει πως αυτός ο ελεγκτικός μηχανισμός είναι υποκειμενικός και αδύναμος, γεγονός που θα παρουσιάσει ευκαιρίες για δόλιες πρακτικές.
- Πρακτικές ατιμωρησίας: Οι εργαζόμενοι επιχειρούν παραπλανητικές πρακτικές, όταν νιώθουν πως το τίμημα δεν θα είναι τόσο επίπονο, σε περίπτωση που αποκαλυφθούν. Πολλές επιχειρήσεις, δεν λαμβάνουν μέτρα αυστηρών ποινών και κυρώσεων αλλά καταφεύγουν σε μικρές ποινές, όπως μία προφορική επίπληξη. Σε σοβαρότερες περιπτώσεις απάτης, οι επιχειρήσεις απολύουν τους υπαλλήλους αντί να τους διώκουν δικαστικά.
- Έλλειψη ηθικής καθοδήγησης και ηγεσίας: Πολλά στελέχη εμπλέκονται σε απάτες, είτε γιατί δεν γνώριζαν ότι αυτό που έκαναν ήταν λάθος, είτε γιατί είχαν λανθασμένη εντύπωση ότι ενεργούσαν προς όφελος της εταιρίας. Αυτή η άγνοια προκαλείται από φτωχή ηθική καθοδήγηση γιατί μερικά ανώτερα στελέχη δεν έχουν την πρόθεση και τη διάθεση ώστε να παρέχουν την απαραίτητη καθοδήγηση για το πώς να ληφθούν δύσκολες αποφάσεις.

Επιπλέον, στον τομέα των χρηματοοικονομικών αναφορών, υπάρχουν πολλοί λογιστικοί κανόνες, οι οποίοι είναι περίπλοκοι, χρησιμοποιούν τεχνική γλώσσα και είναι αδύνατον να απλοποιηθούν. Επομένως, η ηθική καθοδήγηση είναι εξίσου σημαντική σε μία οργάνωση για την κατανόηση όλων αυτών από τα άτομα για τα

οποία προορίζονται. Τέλος, η ανώτερη διοίκηση πρέπει να ενεργεί ως πρόσωπο ηθικής συμπεριφοράς στην εκτέλεση των καθηκόντων της.

3. Εκλογίκευση: Τα άτομα δεν διαπράττουν απάτη εκτός αν μπορούν να τη δικαιολογήσουν βάσει του προσωπικού κώδικα ηθικής τους (Hollinger and Clark, 1983). Πολλά στελέχη, δεν θα διέπρατταν μία απάτη, ακόμα και αν είχαν είτε την ανάγκη είτε την ευκαιρία, γιατί για αυτούς, η προσωπική ακεραιότητα αποτελεί βασικό περιοριστικό παράγοντα. Πολλοί ερευνητές, θεωρούν πως ένας ισχυρός ηθικός κώδικας μπορεί να αποτρέψει τα άτομα από τη χρήση εκλογικεύσεων που δικαιολογούν την παράνομη συμπεριφορά τους (Hollinger and Clark 1983, Wells, 1997).

Τα παραδείγματα απάτης είναι πολλά και οι επιπτώσεις είναι εξίσου σημαντικές τόσο για την ίδια την εταιρία όσο και για την οικονομία. Συνεπώς, αξίζει να σημειωθούν πιθανοί τρόποι πρόληψης, εντοπισμού και αντιμετώπισης της απάτης. Για να αποτραπούν δυσάρεστες οικονομικές αποτυχίες, είναι σκόπιμο να διενεργηθούν νομοθετικές μεταρρυθμίσεις, συχνότεροι έλεγχοι στα λογιστικά βιβλία των επιχειρήσεων από ελεγκτικές εταιρίες, αλλαγές στον τρόπο διερεύνησης της απάτης και τέλος, να δημιουργηθούν οργανισμοί, οι οποίοι αποτελούνται από εξειδικευμένους εμπειρογνώμονες ως προς την ανίχνευση και αποτροπή της οικονομικής απάτης και να γίνεται συχνότερη και σωστή ενημέρωση τόσο της επιχείρησης όσο και του ευρύτερου κοινού.

Οι τύποι της απάτης είναι πολλοί και διαφορετικοί. Αυτοί, που έχουν την μεγαλύτερη σημασία στον τομέα της λογιστικής και της ελεγκτικής είναι οι εξής:

- Απάτη στις οικονομικές καταστάσεις: Χαρακτηρίζεται η εκούσια διαστρέβλωση της οικονομικής κατάστασης μίας επιχείρησης, η οποία επιτυγχάνεται μέσω του σφάλματος από πρόθεση ή της παράλειψης ποσού ή γνωστοποίησης, ώστε να εξαπατηθούν οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων.
- Υπαλληλική απάτη – υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων: Αυτός ο τύπος απάτης περιλαμβάνει απάτη στη μισθοδοσία, αρπαγή μετρητών, εσόδων ή αποθεμάτων, πλαστογράφηση επιταγών, κλοπή εμπορευμάτων και άλλων

περιουσιακών στοιχείων και εμφανίζεται με μεγάλη συχνότητα στις επιχειρήσεις. Η υπεξείρευση περιουσιακών στοιχείων είναι οι δόλιες εκταμιεύσεις, όπως για παράδειγμα τα συστήματα μισθοδοσίας, τα συστήματα χρέωσης, ταμειακής εκταμίευσης και άλλα.

Πριν χρόνια, οι εταιρίες του ανεπτυγμένου κόσμου θεωρούσαν πως στις αναδυόμενες περιοχές του Τρίτου Κόσμου, ο επιχειρηματικός κίνδυνος θα ήταν υψηλότερος εξαιτίας του μη ανεπτυγμένου ρυθμιστικού περιβάλλοντος και λόγω του ότι υπάρχουν πολλές ξένες επιχειρηματικές κουλτούρες. Αυτός ο τρόπος σκέψης άρχισε να εκλείπει και διαπιστώθηκε ότι οι παράγοντες κινδύνου απάτης είναι πολλοί και δεν ορίζονται βάσει συνόρων. Ο έντονος επιχειρηματικός ανταγωνισμός οδηγεί στηθεμιτή ή αθέμιτη συμπεριφορά. Η οικονομική επιβίωση των επιχειρήσεων λειτουργεί ως κίνητρο για τη χρήση θεμιτών ή αθέμιτων μέσων, συνεπώς η προσφυγή στην “ατιμία” μπορεί να δικαιολογηθεί λογικά. Μία άλλη αιτία απάτης που προέρχεται από το εξωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης είναι η πίεση επίτευξης μη ρεαλιστικών στόχων. Πιο συγκεκριμένα, αυτό προκαλείται όταν η επιχείρηση θέτει στόχους χωρίς την απαραίτητη ανάλυση και σύγκριση με τα ρεαλιστικά δεδομένα. Επίσης, η πίεση ικανοποίησης των προσδοκιών οξύνει το φαινόμενο της απάτης. Οι προσδοκίες και οι απαιτήσεις των επενδυτών, των χρηματιστηρίων και των χρηματοοικονομικών αναλυτών είναι υψηλές αναφορικά με την αύξηση των εσόδων και των κερδών των εταιριών. Γι’ αυτό το λόγο, οι εταιρίες που δεν μπορούν να ικανοποιήσουν τις εν λόγω προσδοκίες, με νόμιμες επιχειρησιακές διαδικασίες, καταφεύγουν σε ενέργειες απάτης ώστε να αποφύγουν την πτώση της τιμής της μετοχής της εκάστοτε εταιρίας. Οι αιτίες της απάτης είναι πολλές και από άλλη οπτική, αυτή του εσωτερικού περιβάλλοντος της εταιρίας. Οι διοικητικές επιδόσεις κρίνονται εκ του αποτελέσματος και αυτό οδηγεί πολλά στελέχη να προβαίνουν σε ατασθαλίες προκειμένου να πετύχουν μία καλύτερη αμοιβή ή μία καλύτερη θέση. Το φαινόμενο αυτό, γίνεται ακόμα πιο έντονο, όταν τα στελέχη κατέχουν μεγάλο ποσοστό μετοχών ή όταν οι διοικητικές αποζημιώσεις είναι άμεσα συνδεδεμένες με τη χρηματιστηριακή τιμή της μετοχής. Εκτός τις αιτίες οικονομικής φύσης, υπάρχουν εγωκεντρικές, ιδεολογικές ή ψυχωτικές αιτίες απάτης που παίζουν εξίσου σημαντικό ρόλο. Πολλές φορές, οι άνθρωποι έχουν την τάση να μεγεθύνουν το “εγώ” τους ή να επιδείχνουν μία ουτοπική κοινωνική θέση για να επιβιώσουν τόσο κοινωνικά όσο και πολιτικά, και αυτό το επιτυγχάνουν μέσω της απάτης. Τα εγωκεντρικά κίνητρα στοχεύουν στην

ενίσχυση του προσωπικού γοήτρου με δόλιο τρόπο και συναντιέται σε ανθρώπους με επιθετικές συμπεριφορές και με υψηλές φιλοδοξίες. Τα ιδεολογικά κίνητρα είναι αυτά που δημιουργούν την πεποίθηση σε ανώτερους υπαλλήλους ότι η συμπεριφορά και η στάση τους είναι ηθικά ανώτερη και δικαιολογούνται με το “όλα επιτρέπονται” στον κόσμο των επιχειρήσεων. Τέλος, αναφέρονται και τα ψυχωτικά κίνητρα, όπου συναντούμε παθολογικούς ψεύτες ή κλεπτομανείς. Συνδέονται με έναν “κατά επανάληψη” εγκληματία και δεν εμφανίζονται με μεγάλη συχνότητα.

Λαμβάνοντας υπόψη όλα όσα ειπώθηκαν παραπάνω, καταλήγουμε στο ότι η απάτη διακρίνεται στις εξής δύο (2) κατηγορίες, την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων ή εκθέσεων και την κατάχρηση, κλοπή, ιδιοποίηση των οικονομικών πόρων μίας εταιρίας.

Η δεύτερη κατηγορία, ορίστηκε από την Ένωση Πιστοποιημένων Εξεταστών Απάτης ως επαγγελματική απάτη και διακρίνεται στις εξής υποκατηγορίες:

i. **Απάτες προς όφελος της εταιρίας:** η ανώτατη διοίκηση προβαίνει σε δόλιες ενέργειες, όπως υπερεκτίμηση των αποτελεσμάτων, των πωλήσεων και στοχευόμενη υποτίμηση των υποχρεώσεων της ώστε να παρουσιαστεί μία ευνοϊκή οικονομική θέση της εταιρίας. Συγκεκριμένα παραδείγματα είναι τα εξής (Καζαντζής, 2006):

- Πώληση ή εκχώρηση φανταστικών ή παραπλανητικά απεικονισμένων στοιχείων του ενεργητικού.
- Αντικανονικές και παράνομες πληρωμές κυβερνητικών αξιωματούχων, δωροδοκίες πάσης φύσεως, αμοιβές για συμμετοχή σε παράνομες ενέργειες, δωροδοκίες πελατών ή προμηθευτών.
- Εκούσια, εσφαλμένη παρουσίαση ή αποτίμηση συναλλαγών, στοιχείων του ενεργητικού, των υποχρεώσεων ή του εισοδήματος.
- Εκούσια, εσφαλμένη εσωτερικά μεταφερόμενη τιμή σε όμιλο επιχειρήσεων (τιμή των αγαθών που ανταλλάσσονται μεταξύ συνδεδεμένων τμημάτων του ομίλου). Δομώντας εκούσια εσφαλμένες τεχνικές τιμολόγησης, η διοίκηση μπορεί να βελτιώσει τα λειτουργικά αποτελέσματα ενός οργανισμού που συμμετέχει στη συναλλαγή σε βάρος ενός άλλου οργανισμού του ίδιου ομίλου.

- Εκούσια αποτυχία να καταγράφουν ή να αποκαλυφθούν σημαντικές πληροφορίες που θα βελτίωναν την χρηματοοικονομική εικόνα της επιχείρησης στους εκτός της επιχείρησης τρίτους.
- Απαγορευμένες οικονομικές δραστηριότητες, όπως αυτές που παραβιάζουν κυβερνητικά νομοθετήματα, κανόνες, κανονισμούς ή συμβόλαια.
- Φορολογική απάτη

ii. **Απάτες εις βάρος της εταιρίας** : πραγματοποιούνται είτε από εσωτερικούς είτε από εξωτερικούς δράστες (Καζαντζής, 2006):

➤ Απάτη εις βάρος της εταιρίας από εσωτερικούς δράστες:

- Κλοπή περιουσιακών στοιχείων, εκτροπή και ιδιοποίηση διαθεσίμων.
- Παραποιήσεις αποθεμάτων, χαρακτηρισμός υγιούς αποθέματος ως άχρηστου ή ελαττωματικού.
- Παραποιήσεις τιμολογίων προμηθευτών

➤ Απάτη εις βάρος της εταιρίας από εξωτερικούς δράστες:

- Απάτη από προμηθευτές και εργολάβους, τιμολόγηση χωρίς παράδοση, διπλή τιμολόγηση.
- Δωροδοκία υπαλλήλων από προμηθευτές
- Δωροδοκία υπαλλήλων από πελάτες

Ένας ελεγκτής για να ολοκληρώσει με αποτελεσματικότητα τον έλεγχο μίας εταιρίας, θα πρέπει να μπορεί να αναγνωρίζει τους παράγοντες, οι οποίοι κρύβουν μεγάλους κινδύνους αλλά και να μπορεί να εντοπίζει πιθανά προειδοποιητικά σημεία, στα οποία πρέπει να δώσει ιδιαίτερη προσοχή και σημασία. Σύμφωνα με το ελεγκτικό πρότυπο SAS No 82 (§ 16-17), οι κατηγορίες κινδύνου για την απάτη επί των λογιστικών καταστάσεων είναι οι εξής τρεις:

1. Χαρακτηριστικά της διοίκησης

Η έννοια της διοίκησης διέπεται από σημαντικές διαδικασίες σύνταξης και δημοσιοποίησης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, από την αποτελεσματική επικοινωνία και αποδοτική συνεργασία ανάμεσα στην ίδια και τους εξωτερικού ελεγκτές και επιπλέον από την κουλτούρα, τις πιέσεις, τις διοικητικές ικανότητες και διαθέσεις ανάμεσα στη διοίκηση και στον εσωτερικό έλεγχο της επιχείρησης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα κινδύνου είναι η πίεση που ασκείται από τη μεριά της διοίκησης ώστε να παρουσιαστεί μια ωραιοποιημένη και μη ρεαλιστική εικόνα των κερδών στους μετόχους της.

2. Συνθήκες κλάδου

Το οικονομικό περιβάλλον δράσης μιας επιχείρησης μεταβάλλεται με γρήγορους ρυθμούς και η τελευταία είναι υποχρεωμένη να συγχρονιστεί με αυτές τις αλλαγές. Σημαντικές αλλαγές έχουν γίνει στη φορολογία και στους λογιστικούς κανόνες, γεγονός που οδήγησε πολλές επιχειρήσεις στην ανασυγκρότησή τους. Παράδειγμα αυτής της κατηγορίας αποτελεί η αλλαγή ως προς την τήρηση των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων (ΔΛΠ), με αποτέλεσμα τη μεταβολή των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.

3. Λειτουργικά χαρακτηριστικά

Αναφέρονται στην οικονομική κατάσταση της επιχείρησης αλλά και στη φύση των συναλλαγών που η ίδια πραγματοποιεί με τις υπόλοιπες επιχειρήσεις. Για παράδειγμα, μία επιχείρηση για να διατηρήσει τη χρηματοοικονομική θέση της, ασκεί πίεση προκειμένου να αντλήσει περισσότερα κεφάλαια.

Κατά τη διάρκεια του ελέγχου μιας επιχείρησης, ο κίνδυνος αδυναμίας των ελεγκτών να εντοπίσουν πιθανά λάθη στις οικονομικές καταστάσεις είναι πάντα εμφανής! Αυτός ο κίνδυνος αποκαλείται επιχειρηματικός κίνδυνος και αναλύεται σε τρεις συνιστώσες (Friedlob, 1999) :

- 1. Τον “εγγενή κίνδυνο (IR)”**: για να παρουσιαστεί ο εν λόγω κίνδυνος θα πρέπει να έχει προϋπάρξει σφάλμα στο δείγμα του ελέγχου πριν αυτός πραγματοποιηθεί.
- 2. Τον κίνδυνο του συστήματος εσωτερικού ελέγχου (CR)**: αναφέρεται στην αδυναμία του συστήματος του εσωτερικού ελέγχου να εντοπίσει πιθανά σφάλματα.
- 3. Τον κίνδυνο της μη ανίχνευσης του κινδύνου (DR)**: Τα ελεγκτικά τεκμήρια που έχει συγκεντρώσει ο ελεγκτής δεν επαρκούν ώστε να ανιχνεύσει τα σφάλματα που προέκυψαν.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο συνολικός κίνδυνος ελέγχου (AR) υπολογίζεται ως εξής:

$$AR = IR * CR * DR$$

Στο σημείο αυτό, θα ήταν χρήσιμο να γίνει μία αναφορά ως προς τις θεωρίες της λογιστικής απάτης, οι οποίες αναλύονται παρακάτω.

- 1. Θεωρία των ευκαιριών** : Αυτή η θεωρία πραγματεύεται πως όλοι οι άνθρωποι, αργά ή γρήγορα, έχουν βρεθεί αντιμέτωποι με την ευκαιρία να διαπράξουν απάτη. Αυτή η ευκαιρία διακρίνεται από τους εξής τρεις παράγοντες :
 - Κατά πόσο οι πιθανοί δράστες έχουν τη δυνατότητα πρόσβασης στο χώρο της επιχείρησης, στην ακίνητη περιουσία της, στα αρχεία της, στα συστήματά της.
 - Από την ικανότητα των πιθανών δραστών να εντοπίσουν και να μελετήσουν τις πιθανές καταστάσεις κινδύνου για την επιχείρηση ώστε να τις εκμεταλλευτούν προς όφελός τους.

- Από το χρόνο που έχουν οι πιθανοί δράστες για να προγραμματίσουν και να διαπράξουν την απάτη.

Κατά τον Thornhill (1995), οι λογιστικές απάτες χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες:

1. Στις απλές : πραγματοποιούνται από ένα άτομο , το οποίο μπορεί είτε να είναι γνώστης του εσωτερικού της επιχείρησης είτε να είναι “ξένος” ως προς το περιβάλλον της.
2. Στις σύνθετες: πραγματοποιούνται από δύο ή και περισσότερα άτομα, τα οποία είτε είναι όλοι μέλη της επιχείρησης άρα και γνώστες αυτής είτε είναι όλοι “ξένοι” – τρίτοι προς τη λειτουργία της.
3. Στις περίπλοκες: πραγματοποιούνται μέσω της συνεργασίας ενός ή περισσότερων εσωτερικών μελών της επιχείρησης με έναν ή και περισσότερους εξωτερικούς χρήστες της.

Επίσης, ο Thornhill αναφέρει ότι η ευκαιρία για διάπραξη απάτης εξαρτάται από :

- Την προσβασιμότητα που έχει ο δράστης στο εσωτερικό της επιχείρησης.
- Τις ικανότητες και τις δεξιότητες του δράστη : όσο μεγαλύτερες είναι αυτές τόσο μεγαλύτερος είναι και ο κίνδυνος για την επιχείρηση.
- Τον χρόνο που έχει στη διάθεσή του ο δράστης : επειδή ο ίδιος επιλέγει το χρόνο και τον τόπο, έχει τη δυνατότητα να εντοπίσει τις αδυναμίες του αμυντικού συστήματος της επιχείρησης.
- Την κατάταξη : δηλαδή, η ικανότητα του δράστη να υπεκφεύγει τους ελέγχους που πραγματοποιεί η επιχείρηση και οι υφιστάμενοί του.

2. Θεωρία της Συγκάλυψης: Η διάπραξη της απάτης συμβαίνει γιατί ο δράστης επιθυμεί με ανέντιμο τρόπο να αποκτήσει πλεονέκτημα έναντι του θύματος. Για να συμβεί αυτό, προσπαθεί να προκαλέσει μία αναταραχή τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό των λογιστικών βιβλίων.

➤ Απάτη στα λογιστικά βιβλία της επιχείρησης: Πραγματοποιείται στο εσωτερικό της επιχείρησης και εντοπίζεται με δυσκολία κατά τη διενέργεια του ελέγχου. Περιλαμβάνει παράνομες πληρωμές ή δραστηριότητες, οι οποίες καταγράφονται στα λογιστικά βιβλία της επιχείρησης με συγκεκαλυμμένο τρόπο.

➤ Απάτη εκτός των λογιστικών βιβλίων της επιχείρησης: Περιλαμβάνει την μη καταγραφή των εκπτώσεων των προμηθευτών και σημαντικών πωλήσεων τοις μετρητοίς. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι οι μίζες και οι δωροδοκίες. Σύμφωνα με τον Thornhill:

- Η συγκάλυψη αποτελεί το βασικό παράγοντα των περισσότερων συστηματικών απατών.
- Η διαστρέβλωση αντιπροσωπεύει την παραποίηση μια προσωπικής, φυσικής ή και εμπορικής πραγματικότητας.
- Χειραγώγηση σημαίνει τροποποίηση ενός λογιστικού αρχείου. Αυτού του είδους η πράξη, πριν, κατά τη διάρκεια ή μετά τη διάπραξη της κλοπής, στοχεύει στο να βοηθήσει στην πραγματοποίηση της απάτης.

3. Θεωρία των Αποκλίσεων: Η διάπραξη της απάτης μπορεί να φανερωθεί από μία αποκλίνουσα συμπεριφορά του δράστη, καθώς ο ίδιος έρχεται σε αντίθεση με τους αποδεκτούς κανόνες της κοινωνιολογίας. Ο δράστης αναζητά τρόπους για να καλύψει την ενοχή του, οδηγώντας τον σε συμπεριφορές και κινήσεις που αποκλίνουν σημαντικά από τις συνηθισμένες του πριν τη διάπραξη της απάτης, γεγονός που αποτελεί ένα καλό σημάδι εξιχνίασης από τη μεριά του ελεγκτή.

4. Θεωρίες της Ελάχιστης και Στρατηγικής Συμπαιγνίας: Η συμπαιγνία μεταξύ δύο ή περισσότερων ατόμων αποτελεί το ¼ των περιπτώσεων της απάτης. Η συμπαιγνία προκύπτει υπό τις δύο εξής συνθήκες :

- Με στόχο να παρέχουν τις απαραίτητες ευκαιρίες και τους επαρκείς πόρους για τη διάπραξη της απάτης (Ελάχιστη Συμπαιγνία).
- Με σκοπό να μοιραστούν τα πλεονεκτήματα που προκύπτουν από της χαμηλών δεξιοτήτων απάτες ανάμεσα στο μέγιστο αριθμό ατόμων (Θεσμοθετημένη απάτη ή Στρατηγική Συμπαιγνία).

Σε παγκόσμιο επίπεδο, τα οικονομικά εγκλήματα έχουν αυξηθεί σημαντικά και καθιστά επιτακτική την ανάγκη για ανάπτυξη υπηρεσιών του ελέγχου τους. Έτσι, έχει δημιουργηθεί ένας εξειδικευμένος τομέας ελεγκτικής, ο οποίος λέγεται ελεγκτική της απάτης. Ο συγκεκριμένος τομέας στοχεύει στην παροχή γνώσεων και υπηρεσιών προκειμένου να εντοπίζει και να εξετάζει διάφορες περιπτώσεις απάτης. Έχει παρατηρηθεί, όμως, πως το ανθρώπινο δυναμικό που εκπροσωπεί αυτόν τον τομέα, δεν είναι τόσο επαρκές πληθυσμιακά ώστε να ανταποκριθεί σε αυτό το έργο.

Ωστόσο, ένας ελεγκτής απάτης για να διατελέσει με αποτελεσματικότητα το έργο που του έχει ανατεθεί, θα πρέπει να εφαρμόσει σε σημαντικό βαθμό τα παρακάτω:

- Αξιολόγηση των μέτρων του συστήματος εσωτερικού ελέγχου
- Εκτίμηση των δυνατών και των αδύνατων σημείων αυτών των ελέγχων
- Εύρεση ακραίων συναλλαγών
- Διατύπωση σεναρίων που σχετίζονται με την πιθανή απώλεια από απάτη
- Εντοπισμός παραποιημένων λογιστικών εγγράφων από ανθρώπινα λάθη
- Έλεγχος της ροής των παραστατικών που τεκμηριώνουν τις συναλλαγές
- Συγκέντρωση ελεγκτικών τεκμηρίων, τα οποία αναφέρονται σε περιπτώσεις απώλειας περιουσιακών στοιχείων και ουτοπικών συναλλαγών.

Επίσης, αξίζει να αναφερθεί πως οι περισσότερες περιπτώσεις απάτης είναι οικονομικής φύσεως και πιο συγκεκριμένα σχετίζονται με την παραποίηση των

οικονομικών καταστάσεων. Αυτό συμβαίνει, όταν επικρατούν οι παρακάτω συνθήκες:

- Πρόσληψη ανθρώπινου δυναμικού χωρίς την απαραίτητη έρευνα ως προς την ακεραιότητα του χαρακτήρα του.
- Όταν ασκείται πίεση στους εργαζομένους της επιχείρησης ώστε να ικανοποιήσουν τους χρηματοοικονομικούς στόχους που η ίδια έχει θέσει.
- Έλλειψη ή αδυναμία συστήματος εσωτερικού ελέγχου
- Αναποτελεσματικός τρόπος διοίκησης της επιχείρησης
- Η επιχείρηση βρίσκεται σε περίοδο οικονομικής κρίσης
- Ο κλάδος δραστηριότητας της επιχείρησης χαρακτηρίζεται ως διεφθαρμένος

Σύμφωνα με έρευνες, διαπιστώθηκαν πολλοί αιτιολογικοί παράγοντες που οδηγούν στην ευαισθησία των επιχειρήσεων να προβαίνουν σε δόλιες ενέργειες:

1. Ο έντονος ανταγωνισμός: Εξαιτίας της έντονης πολυπλοκότητας και του σημαντικού ανταγωνισμού, οι επιχειρήσεις εφαρμόζουν πρακτικές παραποίησης των οικονομικών τους στοιχείων ώστε να καταστούν οικονομικά ισχυρές και να διασφαλίσουν την επιβίωσή τους. Συνεπώς, στη μία περίπτωση, παρουσιάζουν υψηλά κέρδη για να ισχυροποιήσουν την οικονομική θέση τους και επομένως να γίνουν πιο ανταγωνιστικές και τέλος, στην άλλη περίπτωση, παρουσιάζουν μειωμένα οικονομικά αποτελέσματα ώστε να επηρεάσουν τις προοπτικές ανάπτυξης του κλάδου τους και να μειώσουν την πιθανότητα προσέλκυσης νέων ανταγωνιστών.
2. Δανεισμός: Όταν η επιχείρηση παρουσιάζει αρνητικά αποτελέσματα, καταφεύγει στην αναζήτηση ξένων δανειακών κεφαλαίων. Για να επιτευχθεί αυτό, η επιχείρηση θα πρέπει να εμφανίζει ικανοποιητικά οικονομικά αποτελέσματα. Επομένως, αυτό αποτελεί ένα κίνητρο για να παραποιηθούν οι οικονομικές καταστάσεις της. Όταν οι προσδοκίες για την οικονομική πορεία της επιχείρησης είναι χαμηλές και διαπιστώνεται και χαμηλός δείκτης μόχλευσης, η πιστοληπτική ικανότητα της επιχείρησης, χειροτερεύει. Αυτό, έχει ως αποτέλεσμα είτε να αυξηθεί το

κόστος κεφαλαίου (υψηλό επιτόκιο δανεισμού) είτε ελαχιστοποίηση ή ανύπαρκτη χορήγηση νέων δανειακών κεφαλαίων.

3. Συγγώνευση και εξαγορά: Σ' αυτήν την περίπτωση, οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις προσπαθούν με κάθε τρόπο να βελτιώσουν την οικονομική τους θέση και να ωραιοποιήσουν την εικόνα τους, με στόχο να αποκομίσουν όσο το δυνατόν υψηλότερα κέρδη από κάθε επενδυτική στρατηγική που θα ακολουθηθεί.
4. Αμοιβές: Συχνά, οι επιχειρήσεις συνδέουν την αμοιβή της διοίκησης με την οικονομική επίδοση της επιχείρησης, ώστε να παροτρύνουν τα στελέχη της για αποδοτικότερη εργασία. Έτσι, η διοίκηση προβαίνει στην παραποίηση των οικονομικών αποτελεσμάτων για να κερδίσει όσα περισσότερα χρήματα μπορεί. Είναι γνωστό πως οι μάνατζερ, εκτός από το μισθό τους, λαμβάνουν και κάποιο bonus, το ύψος του οποίου εξαρτάται από την επίτευξη κάποιων συγκεκριμένων στόχων. Συνεπώς, για να μεγιστοποιηθεί η αποζημίωσή τους, τα στελέχη εφαρμόζουν μεθόδους παραποίησης σε μεγέθη που συνδέονται άμεσα με το ύψος των απολαβών αυτών.
5. Διατήρηση θέσης: Η παρουσίαση μη ικανοποιητικών οικονομικών αποτελεσμάτων οδηγεί σε απολύσεις ή αντικαταστάσεις. Οπότε, τα διοικητικά μέλη μίας επιχείρησης έχουν σημαντικό κίνητρο για να διαστρεβλώσουν τα οικονομικά στοιχεία προκειμένου να διασφαλίσουν τη θέση τους στην επιχείρηση.
6. Προαγωγές: Η προαγωγή σε υψηλότερη θέση της ιεραρχίας οδηγεί πολλά μέλη της διοίκησης στην αλλοίωση των οικονομικών καταστάσεων μίας επιχείρησης.

Η χρηματοοικονομική ανάλυση είναι ιδιαίτερα σημαντική καθώς η χρηματοοικονομική πληροφόρηση βοηθάει στην ορθολογική κατανομή και επένδυση των οικονομικών πόρων. Σημαντικό κομμάτι της εν λόγω ανάλυσης αποτελεί η αναγνώριση ύπαρξης των “κόκκινων σημαιών” (redflags). Οι “κόκκινες σημαίες” είναι

προειδοποιητικά σημεία, τα οποία, πιθανόν, υποκρύπτουν διαστρέβλωση των οικονομικών καταστάσεων. Έχουν αναπτυχθεί πολλά υποδείγματα, τα οποία βασίζονται τόσο σε ποιοτικές όσο και σε ποσοτικές μεταβλητές χρησιμοποιώντας διάφορες μεθόδους στατιστικής και επιχειρησιακής έρευνας και βοηθούν στον έγκαιρο εντοπισμό των “κόκκινων σημαιών”. Τα χαρακτηριστικά των “κόκκινων σημαιών” που πρέπει να απασχολήσουν έναν ελεγκτή απάτης, είναι τα άτομα χωρίς ένα συγκεκριμένο κώδικα ηθικής, τα άτομα που είναι νευρωτικά ή συναισθηματικά ασταθή, τα άτομα που είναι αλαζονικά ή εγωκεντρικά και τα άτομα που έχουν ψυχοπαθή προσωπικότητα.

Επίσης, εντός της επιχείρησης, οι οικονομικές πιέσεις οδηγούν στις εξής “κόκκινες σημαίες”:

- Δυσμενείς οικονομικές συνθήκες στο εσωτερικό της επιχείρησης
- Μεγάλες επενδύσεις ή ζημιές
- Έλλειψη επαρκούς κεφαλαίου κίνησης
- Η επιτυχία της επιχείρησης προερχόμενη από 1 ή 2 προϊόντα, πελάτες ή συναλλαγή
- Πλεονάζουσα παραγωγική ικανότητα
- Πιστωτική στενότητα, υψηλά επιτόκια και μειωμένη ικανότητα για απόκτηση πίστωσης
- Πίεση για οικονομική επέκταση μέσω των τρεχόντων κερδών παρά μέσω οφειλών ή της δικαιοσύνης
- Συμπίεση του κέρδους (τα κόστη και τα έξοδα αυξάνονται ταχύτερα από τις πωλήσεις και τα έσοδα)
- Ασυνήθιστα έντονος ανταγωνισμός (περιλαμβάνονται οι χαμηλές τιμολογούμενες συναλλαγές)
- Οι υφιστάμενες συμφωνίες δανειοδότησης που χαρακτηρίζονται από χαμηλή ελαστικότητα και σκληρούς περιορισμούς

Όλα τα παραπάνω, μπορεί να βοηθούν στην ανίχνευση της απάτης αλλά δεν εξηγούν το λόγο διάπραξής της.

Πολλοί ερευνητές και αναλυτές, υποστηρίζουν ότι στο “Τρίγωνο της Απάτης” μπορεί να προστεθεί ακόμα ένα στοιχείο, το οποίο θα βελτιώνει τις διαδικασίες πρόληψης και ανίχνευσης της απάτης. Έτσι, ανάμεσα στα κίνητρα, στις ευκαιρίες και στον εξορθολογισμό, προσθέτουν και την ικανότητα του ατόμου, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί το “Διαμάντι της Απάτης” (Fraud Diamond). Η διεκπεραίωση μίας απάτης, απαιτεί την ύπαρξη μίας ευκαιρίας, που ανοίγει το δρόμο για τη διάπραξη της απάτης, τα διάφορα κίνητρα και τον εξορθολογισμό, τα οποία κατευθύνουν το άτομο προς αυτήν. Αδιαμφισβήτητα, απαιτεί και το σωστό άτομο με τις κατάλληλες ικανότητες ώστε να αναγνωρίσει την ευκαιρία που του παρουσιάζεται, να την εκμεταλλευτεί όσες φορές θεωρεί ο ίδιος αναγκαίο και να τη μετατρέψει ως μία πραγματικότητα. Τα υποστηρικτικά στοιχεία της ικανότητας είναι η θέση, η νοημοσύνη, το “εγώ”, ο εξαναγκασμός, η εξαπάτηση και το άγχος (Wolfe and Hermanson, 2004). Το στοιχείο της ικανότητας είναι πολύ σημαντικό σε εκτεταμένες ή μακροπρόθεσμες απάτες (Albrecht *et al.*, 1986). Τέλος, υπήρχε και η άποψη ότι μόνο ένα άτομο με εξαιρετικά υψηλή ικανότητα, θα είναι σε θέση να κατανοήσει τον υπάρχοντα εσωτερικό έλεγχο, να εντοπίσει τις αδυναμίες του και να τις χρησιμοποιήσει για τον προγραμματισμό της εφαρμογής της απάτης (Albrecht *et al.*, 1995).

Ο καλύτερος τρόπος για να αντιμετωπιστεί η απάτη είναι η πρόληψή της. Η πρόληψη της απάτης είναι πιο βιώσιμη στρατηγική, δεδομένου ότι είναι συχνά δύσκολο να ανακτηθούν οι απώλειες της απάτης από τη στιγμή που θα εντοπιστεί (Wells, 2004). Επιπλέον, αναφέρεται ότι “η πρόληψη της οικονομικής απάτης είναι σαν την πρόληψη της αμαρτίας” (Dooley, 2002). Συνεπώς, αν η επιχείρηση είναι περισσότερο επιφυλακτική και σε εγρήγορση, μπορεί να αποτρέψει την παραποίηση των οικονομικών της στοιχείων. Επίσης, τα κύρια στοιχεία των μηχανισμών πρόληψης της απάτης (Tiscini and Di Donato, 2006), είναι:

- Η εταιρική διακυβέρνηση σε επαγρύπνηση
- Κώδικας επιχειρησιακής συμπεριφοράς
- Επαρκής και αποτελεσματικός εσωτερικός έλεγχος
- Αποτελεσματικός εξωτερικός έλεγχος

Το σύστημα του εσωτερικού ελέγχου μίας επιχείρησης αποτελεί σημαντικό μέσο για την πρόληψη της απάτης, καθώς το 18% των περιπτώσεων της απάτης αποκαλύπτεται μέσω αυτού (McMillan, 2006). Τέλος, αξίζει να σημειωθεί πως μία επιχείρηση πρέπει να διατηρεί μία ηθική στάση για να προσελκύσει επενδυτές μέσα στο πλαίσιο ενός ηθικού εργασιακού περιβάλλοντος (Pickett, 2002). Γενικά, η πρόληψη της λογιστικής απάτης είναι ένα σοβαρό ζήτημα, που πρέπει να απασχολεί την επιχείρηση στο σύνολό της. Σύμφωνα με τους Lendez και Korevec (1999), μέρος του έργου της διοίκησης πρέπει να σχετίζεται με την πρόληψη της λογιστικής απάτης και αυτό μπορεί να επιτευχθεί με τη δημιουργία ενός θετικού κλίματος σε ένα θετικό περιβάλλον ελέγχου που λειτουργεί ομαλά, με την πρόσληψη έμπιστων ανθρώπων, τα οποία θα είναι ευαισθητοποιημένα μέσω της εκπαίδευσης που θα τους παρέχει η ίδια η επιχείρηση και τέλος, με την ανάπτυξη ενός κώδικα ηθικής, ο οποίος θα είναι κατανοητός από όλους.

- Δημιουργία θετικού κλίματος σε ένα θετικό περιβάλλον ελέγχου: Είναι αποδεδειγμένο πως οι επιχειρήσεις που έχουν επενδύσει και ενισχύσει ένα θετικό περιβάλλον ελέγχου, δεν είναι τόσο επιρρεπείς στη διάπραξη απάτης επί των οικονομικών καταστάσεών τους. Σ' αυτό, σημαντικό ρόλο έχει παίζει τόσο η στάση των μελών του διοικητικού συμβουλίου όσο και η επιτροπή ελέγχου, οι οποίοι πρέπει να επιδεικνύουν την υψηλή ακεραιότητά τους και τις θετικές ηθικές αξίες που τους διακατέχουν, στον εσωτερικό έλεγχο της επιχείρησης. Η επιχείρηση οφείλει να διαφυλάξει τα περιουσιακά στοιχεία της, αναπτύσσοντας ένα αποτελεσματικό σύστημα εσωτερικού ελέγχου μέσω ενός αξιόπιστου λογιστικού συστήματος και ικανοποιητικών πολιτικών και πρακτικών ελέγχου. Τέλος, η επιτροπή ελέγχου θα πρέπει να είναι ενεργή στις διαδικασίες που πραγματοποιούνται για τον εσωτερικό και τον εξωτερικό έλεγχο της επιχείρησης και να κατανοεί πλήρως τις λογιστικές πρακτικές και πολιτικές που η ίδια χρησιμοποιεί και εφαρμόζει.
- Πρόσληψη έμπιστου προσωπικού: Οι νέες προσλήψεις αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι όλων των επιχειρήσεων και για να είναι αποδοτικές και πετυχημένες πρέπει να ελέγχονται κατάλληλα. Καταρχάς, η επιχείρηση μέσω μίας αναδρομής στο παρελθόν από παλαιότερους υπαλλήλους της, μπορεί να συγκεντρώσει χαρακτηριστικά, τα οποία δεν είναι ιδανικά και δεν συνάδουν

με το προφίλ της. Επίσης, όταν πρόκειται για μία θέση εργασίας, πιο “ευαίσθητη”, όπως αυτή των διευθυντών, η επιχείρηση οφείλει να αναζητήσει έγκαιρες πληροφορίες για το επαγγελματικό ιστορικό των υποψηφίων, με τα εκπαιδευτικά τους στοιχεία, με συστάσεις, με το ποινικό μητρώο τους και άλλα. Επιπλέον, η διαδικασία των συνεντεύξεων των υποψηφίων πρέπει να είναι μελετημένη και να πραγματοποιείται από προσωπικό, το οποίο είναι κατάλληλα εκπαιδευμένο. Δηλαδή, οι υπεύθυνοι για τις συνεντεύξεις πρέπει να στοχεύουν σε ερωτήσεις, των οποίων οι απαντήσεις θα είναι συγκεκριμένες, χωρίς ίχνος υπεκφυγής ή παραπλάνησης.

- Εκπαίδευση υπαλλήλων ως προς την ευαισθητοποίησή τους για την απάτη: Οι υπάλληλοι των επιχειρήσεων θα πρέπει να γνωρίζουν εξ’ αρχής τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να συμπεριφέρονται και να είναι εντελώς εξοικειωμένοι με τον κώδικα ηθικής που ακολουθεί η επιχείρηση στην οποία δραστηριοποιούνται. Ο επαγγελματικός προσανατολισμός των υπαλλήλων αποτελεί βασικό μέλημα των επιχειρήσεων και η πραγματοποίηση διάφορων εκπαιδευτικών διαλέξεων και συνεδριάσεων, θα συμβάλλει ουσιαστικά στην ευαισθητοποίησή τους περί απάτης. Οι επιχειρήσεις είναι σκόπιμο να εστιάσουν και να γνωστοποιήσουν στους υπαλλήλους τους, τις ενέργειες ή τις παραλήψεις που απαγορεύονται βάσει κανονισμών και νόμων που διέπουν την ίδια την επιχείρηση και τον τρόπο που επηρεάζονται τόσο οι εργοδότες όσο και οι εργαζόμενοι σε περίπτωση διάπραξης της απάτης. Στις μεγάλες επιχειρήσεις, υπάρχει γραπτός κανονισμός που αναφέρει συγκεκριμένες πληροφορίες, από το ποιος είναι υπεύθυνος για τη διάπραξη της απάτης μέχρι και ποιος έχει την εξουσία να εγκρίνει τέτοιες ενέργειες.
- Ανάπτυξη κώδικα ηθικής: Κάθε επιχείρηση είναι υποχρεωμένη να αναπτύξει έναν κώδικα ηθικής για την ομαλή λειτουργία της. Ο συγκεκριμένος κώδικας ηθικής θα πρέπει να ενημερώνει επίσημα τους υπαλλήλους για το ποιες συμπεριφορές και ενέργειες είναι αποδεκτές εντός της επιχείρησης και ποιες όχι. Συνεπώς, πρέπει να κατανοείται πλήρως από τους εργαζομένους και να λειτουργούν με γνώμονα αυτόν.

Τα τελευταία χρόνια, έχουν αναπτυχθεί πολλά μοντέλα και υποδείγματα που βοηθούν τις επιχειρήσεις στον εντοπισμό διάφορων περιπτώσεων απάτης. Τα συγκεκριμένα υποδείγματα, χρησιμοποιούν ποσοτικές και ποιοτικές μεταβλητές, οι οποίες συνδυάζονται με τεχνικές της στατιστικής και της επιχειρησιακής έρευνας, όπως παλινδρόμηση, πολυμεταβλητές, υβριδικά συστήματα και άλλα. Έχει δημιουργηθεί μία βάση δεδομένων των ανακριβειών των οικονομικών καταστάσεων (Dechow *et al.*, 2011). Πιο συγκεκριμένα, ανέπτυξαν ένα μοντέλο για την πρόβλεψη ουσιωδών ανακριβειών στις οικονομικές καταστάσεις και αναλύουν τα χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων που παραποιούν τα οικονομικά στοιχεία τους. Γενικά, αν οι επιχειρήσεις δεν έχουν προλάβει τη διάπραξη της απάτης, οφείλουν να είναι προετοιμασμένες ώστε να την εντοπίσουν μέσω διάφορων προληπτικών μέτρων που έχουν αναπτύξει. Ο εντοπισμός μίας λογιστικής απάτης μπορεί να διευκολυνθεί αν εφαρμοστούν τα εξής μέτρα:

- Περιοδικές αναθεωρήσεις των βιβλίων και των στοιχείων για εσφαλμένες συναλλαγές, καθυστερημένες συναλλαγές, μη υποστηριζόμενες ή μη εξουσιοδοτημένες συναλλαγές αλλά και για πολυάριθμες προσαρμογές ημερολογιακών εγγραφών.
- Έρευνες περί ύποπτων δραστηριοτήτων, όπως ανεξήγητα στοιχεία για συμφωνίες, ασυνήθιστες διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ των υπαλλήλων και των πελατών.
- Περιοδική εφαρμογή συγκεκριμένων μεθόδων για την αναζήτηση ασυνήθιστων οικονομικών τάσεων, όπως οι απρόσμενες αυξήσεις ή μειώσεις των εξόδων, το κόστος των εκπτώσεων.

Αξίζει να σημειωθεί, ότι πολλές μέθοδοι που σχετίζονται με τον εντοπισμό και την πρόληψη της απάτης, παρόλο που είναι αποτελεσματικές, δεν εφαρμόζονται από επιχειρήσεις λόγω του υψηλού κόστους τους και της έλλειψης πόρων των επιχειρήσεων.

Η επιτροπή για τον έλεγχο της λογιστικής απάτης, ενθαρρύνει τις επιχειρήσεις να λάβουν προληπτικά μέτρα μέσω στρατηγικών πρόληψης και εντοπισμού της απάτης,

ώστε να ενισχύσουν την ποιότητα και την αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών καταστάσεών τους (Rezaee, 2005). Οι στρατηγικές αυτές ορίζονται ως εξής:

- Αναθεώρηση της ευπάθειας της απάτης (Fraud Vulnerability): Οι αναθεωρήσεις περί ευπάθειας της απάτης θα πρέπει να πραγματοποιούνται συστηματικά ώστε οι επιχειρήσεις να θέσουν τα όρια της απάτης.
- Εξέταση ύποπτης ικανότητας επικράτησης σε συνθήκες έντονου ανταγωνισμού (Gamesmanship): Τα ανώτατα στελέχη μίας επιχείρησης, για να δημιουργήσουν αξία, μπορούν να αλλοιώσουν τα στοιχεία των λογιστικών βιβλίων ώστε να έχουν καλύτερη διαχείριση των εσόδων τους και να ανταποκριθούν στις προσδοκίες των αναλυτών των κερδών. Η αναθεώρηση περί του Gamesmanship αξιολογεί συνολικά τον τρόπο λειτουργίας των κορυφαίων στελεχών, τη φιλοσοφία τους, τη στάση τους, τις αποφάσεις και τις δράσεις τους, τις αντιλήψεις και τις ηθικές αξίες τους ως προς τη χρηματοοικονομική πληροφόρηση και ως προς τις σχέσεις αυτών με τους εσωτερικούς και εξωτερικούς ελεγκτές της εταιρίας, το διοικητικό συμβούλιο και την επιτροπή ελέγχου. Όταν η αναθεώρηση επί του Gamesmanship γίνεται σε συνεχιζόμενη βάση από τη διοίκηση και την επιτροπή ελέγχου, οξύνεται η αξιοπιστία και η διαφάνεια της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Γι' αυτό το λόγο, η επιχείρηση, όπως προαναφέρθηκε, θα πρέπει να προβαίνει σε προσλήψεις ατόμων που έχουν κύρια χαρακτηριστικά, την ηθική, την εντιμότητα και την ανταγωνιστικότητα.
- Αποτελεσματική εταιρική διακυβέρνηση: Η εταιρική διακυβέρνηση είναι ένα σύνολο κανόνων, οι οποίοι ρυθμίζουν τη λειτουργία του διοικητικού συμβουλίου, σε σχέση με τους μετόχους της εταιρίας. Με την εταιρική διακυβέρνηση επιδιώκεται η υπεύθυνη οργάνωση, λειτουργία, διοίκηση και έλεγχος μίας εταιρίας, με στόχο την αύξηση της αξίας της, την προστασία των έννομων συμφερόντων όλων των μετόχων της, την εξασφάλιση της ακεραιότητας και της ποιότητας των χρηματοοικονομικών στοιχείων της και την ποιότητα της δομής και των λειτουργιών του ελέγχου.

- Επιτροπές Ελέγχου: Οι επιτροπές ελέγχου πρέπει να λειτουργούν με γνώμονα τη φύλαξη των συμφερόντων των επενδυτών και να είναι “ενεργές” ως προς την υπευθυνότητά τους.
- Προγράμματα Πρόληψης της απάτης: Κάθε επιχείρηση πρέπει να υιοθετήσει προγράμματα πρόληψης της απάτης, να τα γνωστοποιήσει σε κάθε μέλος της και να επιβάλλει τη συμμόρφωσή τους σε αυτά. Τα προγράμματα πρόληψης της απάτης θα πρέπει να αναπτύσσονται από εξειδικευμένους επαγγελματίες, όπως εσωτερικούς ελεγκτές, δικηγόρους, υπαλλήλους ανθρώπινου δυναμικού και θα πρέπει να δίνεται αναφορά στο διοικητικό συμβούλιο και στην επιτροπή ελέγχου σχετικά με την αποτελεσματικότητά τους.

Τελειώνοντας με το θεωρητικό πλαίσιο της λογιστικής απάτης, δεν θα μπορούσε να μην αναφερθεί ο νόμος Sarbanes – Oxley (Sarbanes – Oxley Act), που ψηφίστηκε στις 30 Ιουλίου του 2002 στις ΗΠΑ, ο οποίος αποσκοπούσε στην πρόληψη και αντιμετώπιση της λογιστικής απάτης. Δημιουργοί του εν λόγω νόμου ήταν ο γερουσιαστής Paul Sarbanes και ο αντιπρόσωπος Michael Garver Oxley. Ο συγκεκριμένος νόμος, πραγματεύεται τη σημαντικότητα των πληροφοριακών περιεχομένων των δημοσιευμένων λογιστικών καταστάσεων καθώς επίσης και της χρηματοοικονομικής ενημέρωσης των επενδυτών σχετικά με την αποδοτικότητα και τις προοπτικές των επιχειρήσεων (Ιατρίδης, 2008). Στόχος του νόμου Sarbanes - Oxley είναι να εξαλειφθούν όλοι οι παράγοντες που οδηγούν σε φαινόμενα εξαπάτησης του επενδυτικού κοινού μέσω των αυστηρών ελέγχων από τις αντιπροσωπευτικές επιτροπές, της ανεξαρτησίας των λογιστών ελεγκτών, της ενδυνάμωσης του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, της διαχείρισης των κινδύνων και της επιβολής διάφορων ποινών και κυρώσεων. Οι κυριότεροι στόχοι του νόμου Sarbanes – Oxley είναι οι ακόλουθοι:

1. Ενίσχυση της ανεξαρτησίας των ελεγκτικών εταιριών
2. Βελτίωση της ποιότητας και της διαφάνειας των χρηματοοικονομικών καταστάσεων
3. Ενίσχυση της εταιρικής διακυβέρνησης
4. Βελτίωση της αντικειμενικότητας των ερευνών
5. Ενίσχυση της επιβολής των ομοσπονδιακών νόμων (Federal security laws)

Σύμφωνα με την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος και το γραφείο νομικών συμβούλων “Allen & Overy”, τα βασικά σημεία του νόμου Sarbanes – Oxley είναι τα ακόλουθα:

- Οι επιτροπές ελέγχου θα πρέπει να αποτελούνται από ανεξάρτητα μέλη του διοικητικού συμβουλίου, να υπόκεινται σε νέες διατάξεις σχετικά με το διορισμό των ελεγκτών, τις απολαβές αλλά και την επίβλεψή τους.
- Οι Γενικοί (CEO) και οι Οικονομικοί (CFO) Διευθυντές των επιχειρήσεων θα πρέπει να πιστοποιούν εγγράφως σε κάθε δελτίο, το οποίο περιλαμβάνει οικονομικές καταστάσεις και υποβάλλεται στην Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς των ΗΠΑ (εκτός μερικών περιπτώσεων), την ακρίβεια των οικονομικών πληροφοριών που αναφέρονται στο δελτίο αλλά και την επάρκεια των σχετικών διαδικασιών και ελέγχων διαφάνειας της μονάδας τους.
- Δεν επιτρέπεται στις εισηγμένες επιχειρήσεις, η χορήγηση δανείων στα στελέχη τους ή στα μέλη του διοικητικού συμβουλίου (εκτός συγκεκριμένων περιπτώσεων). Επίσης, τα ήδη υπάρχοντα δάνεια προς τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου, δεν επιτρέπεται να αυξηθούν, να τροποποιηθούν ή να ανανεωθούν.
- Τα ανώτερα στελέχη, οι εργαζόμενοι και όσοι λοιποί διαθέτουν πληροφορίες σχετικά με την πορεία της επιχείρησης, θα πρέπει να κοινοποιούν ενδεχόμενες συναλλαγές σε μετοχές των εταιριών τους εντός 2 ημερών μετά την ημερομηνία εκτέλεσης της συναλλαγής (για την αποφυγή φαινομένων inside information).
- Οι επιπλέον πληροφορίες για την περιουσιακή διάρθρωση και τα αποτελέσματα εκμετάλλευσης της επιχείρησης θα πρέπει να γνωστοποιούνται σε “άμεση και συνεχή βάση”, εφόσον η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς των ΗΠΑ θεωρεί ότι αυτή η επιπρόσθετη πληροφόρηση είναι απαραίτητη για το κοινό συμφέρον ή για τους επενδυτές.
- Κάθε ετήσιο δελτίο που υποβάλλεται στην Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς των ΗΠΑ και περιλαμβάνει οικονομικά αποτελέσματα θα πρέπει να περιέχει και γνωστοποιήσεις για όλες τις σημαντικές διορθώσεις που πραγματοποιούνται από τους ορκωτούς ελεγκτές.

- Πολλές πράξεις μπορούν να οριστούν ως κακουργήματα, όπως η παραποίηση ή η καταστροφή αρχείων με πρόθεση την παρεμπόδιση της ορθής διενέργειας ελέγχων ή διαδικασιών πτώχευσης, η εσκεμμένη μη διατήρηση όλων των αρχείων ελέγχου από ορκωτό ελεγκτή για 5 χρόνια και η γνώση εκτέλεσης σχεδίου για την παραπλάνηση των επενδυτών.

Τέλος, ένα ακόμη βασικό στοιχείο του νόμου Sarbanes – Oxley είναι ένα ανεξάρτητο όργανο ελέγχου και επίβλεψης των ελεγκτικών εταιριών, το Public Company Accounting Oversight Board (PCAOB). Ελέγχεται από την Αμερικανική Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς και περιλαμβάνει νόμους και κανόνες που επηρεάζουν τα ελεγκτικά πρότυπα και διαδικασίες, όπως και τις λειτουργίες του εσωτερικού ελέγχου. Επιπλέον, επιβάλλει πειθαρχικές ποινές και για να τονίσει τη δυναμικότητα αυτού του στοιχείου, επισημαίνει πως το PCAOB είναι συγχρόνως νομοθέτης, αστυνομικός, δικαστής και ένορκος (Ball, 2009).

Η εφαρμογή του Νόμου, οδήγησε τόσο τις επιχειρήσεις όσο και τη γενικότερη λειτουργία των αγορών να αποκομίσουν πολλά οφέλη. Οι τέσσερις διαφορετικές περιοχές που επηρεάζει ο Νόμος (Ninck, Netter and Yang, 2007) είναι:

- Η αντίδραση των αγορών κατά τη διάρκεια συζήτησης περί ψήφισης του Νόμου.
- Η επίδραση που έχει ο Νόμος στα κόστη εισαγωγής στο χρηματιστήριο για τις εταιρίες της Αμερικής.
- Η επίδραση του Νόμου στα συστήματα εσωτερικού ελέγχου και στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.
- Η επίδραση του Νόμου στους εξωτερικούς ελεγκτές και στα έξοδα ελέγχου.

Τελικά, με την εφαρμογή του Νόμου Sarbanes – Oxley, τα διοικητικά συμβούλια των επιχειρήσεων έγιναν πιο ανεξάρτητα, οι επιχειρήσεις διαχωρίζουν τη θέση του Γενικού Διευθυντή από αυτή του Προέδρου, αναπτύσσουν επιτροπή διακυβέρνησης και οι συνεδριάσεις των επιτροπών ελέγχου γίνονται με μεγαλύτερη συχνότητα.

2.3. Θεωρητικό πλαίσιο παραποίησης οικονομικών καταστάσεων

Ο όρος “Παραποίηση οικονομικών καταστάσεων” έχει οριστεί παγκοσμίως από διάφορους ερευνητές και επιστήμονες με διαφορετικό τρόπο. Λόγω του ότι δεν έχει εξεταστεί και αναλυθεί διεξοδικά, δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός. Πολλές φορές, αντί του όρου αυτού, συναντάμε παραπλήσιους όρους, όπως “Διαχείριση Κερδών (Earnings Manipulation)”, “Διοικητική παραποίηση (Management Fraud)”, “Εργασιακή παραποίηση (Occupational Fraud)”. Πριν την παραθέτηση ορισμών που έχουν δοθεί, αξίζει να επισημανθεί ότι κάθε χρηματοοικονομική κατάσταση που περιέχει λάθη ή παραλείψεις κατά τη σύνταξή της και διατύπωσή της, με αποτέλεσμα να διαστρεβλώνεται η πραγματική εικόνα της, μάς οδηγεί στο συμπέρασμα ότι πρόκειται περί παραποίησης ή απάτης (fraud) (Σπαθής, 2002). Επομένως, σε καμία περίπτωση δεν θα πρέπει να ταυτίζουμε τον όρο λογιστική απάτη με τον όρο λογιστικό σφάλμα, γιατί το στοιχείο εκείνο που διαφοροποιεί τους δύο αυτούς όρους είναι η πρόθεση. (Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο 240).

Σύμφωνα με τον Σπαθί (2002) “η παραποίηση οικονομικών καταστάσεων αναφέρεται στο σκόπιμο χειρισμό (manipulation) στοιχείων τους, όπως υπερτίμηση στοιχείων ενεργητικού, πωλήσεων και κερδών ή υποτίμηση των υποχρεώσεων, εξόδων ή ζημιών με σκοπό να επιτευχθεί το επιθυμητό ύψος τους. Οι χειρισμοί αυτοί έχουν ως αποτέλεσμα τη σημαντική αλλοίωση της ορθής εικόνας των οικονομικών καταστάσεων”. Επίσης, ο Rezaee (2002), τόνισε ότι “η παραποίηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων είναι η προμελετημένη προσπάθεια εκ μέρους των επιχειρήσεων με σκοπό να εξαπατήσουν και να παραπλανήσουν τους χρήστες των δημοσιευμένων αυτών οικονομικών καταστάσεων, ειδικά τους επενδυτές και τους πιστωτές, συντάσσοντας ουσιαστικά λανθασμένες οικονομικές καταστάσεις. Πιο γενικά, η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων περιλαμβάνει πρόθεση και σκοπιμότητα, από μία ομάδα έξυπνων δραστών (όπως, υψηλά στελέχη της διοίκησης, λογιστές ελεγκτές), οι οποίοι ενεργούν βάσει μιας καλοσχεδιασμένης τεχνικής εξαπάτησης”.

Το προφίλ της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων, επιχειρήθηκε να ερμηνευτεί μέσω ενός μοντέλου που ανέπτυξε ο Rezaee (2005). Το μοντέλο αυτό, ονομάζεται “CRIME” (στα ελληνικά έγκλημα) και προέρχεται από τα αρχικά των παρακάτω λέξεων:

- Cooks (Μάγειρες): Πρόκειται για τα άτομα που εμπλέκονται άμεσα σε περιπτώσεις παραποίησης οικονομικών καταστάσεων, τα οποία συνήθως είναι διευθυντές, ανώτερα διοικητικά στελέχη, πρόεδροι, εσωτερικοί και εξωτερικοί ελεγκτές. Σύμφωνα με έρευνες, η απάτη συμβαίνει με τη συμμετοχή, την καθοδήγηση, την ενθάρρυνση, την έγκριση καθώς και την επίγνωση που κατέχουν οι αναφερόμενοι.
- Recipes (Συνταγές): Αναφέρονται όλες οι λογιστικές πρακτικές που χρησιμοποιούνται δια τη διαστρέβλωση των οικονομικών καταστάσεων. Δηλαδή, περιλαμβάνονται μέθοδοι για την υπερτίμηση εσόδων ή περιουσιακών στοιχείων και για την υποτίμηση στοιχείων του παθητικού και των δαπανών. Η πιο συνηθισμένη μέθοδος που εφαρμόζεται από τους δράστες της λογιστικής απάτης είναι η Διαχείριση Κερδών (Earning Management).
- Incentives (Κίνητρα): Περιλαμβάνει τα κίνητρα που ωθούν τις επιχειρήσεις στη διάπραξη της απάτης. Τα ισχυρότερα κίνητρα είναι οικονομικής φύσης, δηλαδή όταν οι επιχειρήσεις πιέζονται ώστε να ανταπεξέλθουν στις προσδοκίες των χρηματοοικονομικών αναλυτών. Επιπλέον, εγωκεντρικά, ιδεολογικά ή ψυχωτικά κίνητρα μπορούν να παίξουν εξίσου σημαντικό ρόλο στη διάπραξη της απάτης.
- Monitor (Παρακολούθηση): Δηλαδή, οι μηχανισμοί ελέγχου. Ο συγκερασμός μια υπεύθυνης εταιρικής διακυβέρνησης, ενός αποτελεσματικού διοικητικού συμβουλίου και μίας ενεργής Επιτροπής Ελέγχου, δημιουργούν το κατάλληλο περιβάλλον τόσο για την πρόληψη όσο και για τον εντοπισμό της απάτης.
- End Results (Τελικά αποτελέσματα): Σε αυτήν την κατηγορία, αναφέρονται οι επιπτώσεις διάπραξης της απάτης. Ο αντίκτυπος είναι μεγάλος, καθώς τόσο η επιχείρηση όσο και τα εμπλεκόμενα μέρη, δυσφημίζονται και τους επιβάλλονται χρηματικά πρόστιμα ή και ποινές φυλάκισης. Ακόμη, χάνεται η αξιοπιστία τους, πέφτει η αξία της μετοχής της εταιρίας και εισάγεται σε καθεστώς επιτήρησης για μεγάλο χρονικό διάστημα.

Η διοίκηση μίας επιχείρησης μπορεί με διάφορους αθέμιτους τρόπους να επηρεάσει τις οικονομικές καταστάσεις ως προς την αξιοπιστία τους. Αυτό, είναι εφικτό να συμβεί, όταν:

- Η διοίκηση αγνοεί τα θεσπισμένα λογιστικά πρότυπα και θέτει σε εφαρμογή δικούς της κανόνες, προκειμένου να αλλοιώσει τα οικονομικά στοιχεία της επιχείρησης και να παρουσιάσει την εικόνα που η ίδια επιθυμεί. (Σκόπιμη παραβίαση)
- Η διοίκηση εκμεταλλεύεται τα ήδη υπάρχοντα κενά των λογιστικών προτύπων. Αυτό, είναι στα πλαίσια της δημιουργικής παρέμβασης της διοίκησης και έγκειται στα όρια της απάτης γιατί υπάρχει υποκειμενική προσέγγιση και ερμηνεία.

Πολλές εμπειρικές έρευνες έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι τα κίνητρα που οδηγούν τις επιχειρήσεις να παραποιήσουν τις οικονομικές καταστάσεις είναι πολλά και ποικίλλουν. Η κατηγοριοποίηση των κινήτρων αυτών διαμορφώνεται ως εξής (Jurinski and Lippman, 1999):

- Κίνητρα που προέρχονται από το εξωτερικό επιχειρηματικό περιβάλλον της επιχείρησης.
- Κίνητρα που προκύπτουν λόγω των συνθηκών και των καταστάσεων στο εσωτερικό της επιχείρησης.
- Κίνητρα που προέρχονται από την ίδια τη διοίκηση της επιχείρησης.

Παρακάτω, αναλύονται εκτενώς τα κίνητρα, τα οποία διαχωρίζονται στις εξής κατηγορίες:

1. Κίνητρα που δημιουργούνται από τη λειτουργία της Κεφαλαιαγοράς

- Η πίεση που ασκούν οι χρηματοοικονομικοί αναλυτές: Στόχος της διοίκησης μίας επιχείρησης είναι να πετύχει ή να ξεπεράσει τις προβλέψεις των χρηματοοικονομικών αναλυτών σχετικά με το μέγεθος των αποτελεσμάτων της. Στην περίπτωση που δεν ανταποκρίνονται σε αυτές τις προβλέψεις, για να αποφύγουν τις αρνητικές επιπτώσεις, η

διοίκηση οδεύει προς την παραποίηση των οικονομικών αποτελεσμάτων.

- Η άντληση κεφαλαίων από το Χρηματιστήριο Αξιών: Μία επιχείρηση για να αντλήσει κεφάλαια από το Χρηματιστήριο, θα πρέπει να παρουσιάζει διαχρονικά κέρδη και ανοδική τάση των οικονομικών μεγεθών της. Συγκεκριμένα, η διοίκηση μίας επιχείρησης επιχειρεί να επηρεάσει τα οικονομικά αποτελέσματά της, όταν εκδίδονται νέες μετοχές, προκειμένου να διαθέσει τις μετοχές αυτές με ευνοϊκότερους όρους.
- Ο ανταγωνισμός των οικονομικών μονάδων: Οι επιχειρήσεις παραποιούν τις οικονομικές καταστάσεις τους και παρουσιάζουν υψηλότερη ή χαμηλότερη κερδοφορία ώστε να αποκτήσουν ισχυρότερη οικονομική θέση στην αγορά ή να αποτρέψουν ανταγωνιστές να εισέλθουν στο συγκεκριμένο κλάδο.
- Ο δανεισμός από Τράπεζες ή άλλα πιστωτικά ιδρύματα: Μία επιχείρηση για να εξασφαλίσει τα απαιτούμενα ξένα κεφάλαια, διαστρεβλώνει τα οικονομικά αποτελέσματά της. Σε αντίθετη περίπτωση, αν παρουσιάζονταν αρνητικές προσδοκίες για την πορεία της, ο δείκτης μόχλευσης θα χειροτέρευε και αυτό θα είχε ως συνέπεια την υποβάθμιση της πιστοληπτικής της ικανότητας.
- Οι συγχωνεύσεις και οι εξαγορές επιχειρήσεων: Μέσω των συγχωνεύσεων και εξαγορών, οι επιχειρήσεις προσπαθούν να αποκτήσουν όσο το δυνατόν περισσότερες μετοχές και περισσότερα χρήματα, και αυτό το επιτυγχάνουν με την αλλοίωση των οικονομικών αποτελεσμάτων τους.

2. Κίνητρα που προέρχονται από συμβατικές υποχρεώσεις της επιχείρησης

- Οι Δανειακές Συμβάσεις: Οι δανειζόμενες επιχειρήσεις δεσμεύονται με όρους, οι οποίοι τις αναγκάζουν να διατηρούν συγκεκριμένα

επίπεδα αποτελεσμάτων και οικονομικών δεικτών μέχρι την αποπληρωμή δανείου που έχουν λάβει. Έτσι, καταφεύγουν σε μεθόδους παραποίησης των οικονομικών αποτελεσμάτων τους, παρουσιάζοντας τα αυξημένα, ώστε να συμβαδίζουν με τους όρους της δανειακής σύμβασης.

- Αμοιβές της διοίκησης: Η αμοιβή της διοίκησης συνδέεται άμεσα με την οικονομική επίδοση της επιχείρησης. Αυτό, έχει ως αποτέλεσμα, τα διοικητικά μέλη μίας επιχείρησης να παραποιούν τα οικονομικά της αποτελέσματα για να επιτύχουν μεγαλύτερες αμοιβές.

3. Κίνητρα που σχετίζονται με τη συμπεριφορά των μελών της διοίκησης

- Η διατήρηση της διοικητικής θέσης ενός Μάνατζερ: Η διατήρηση της διοικητικής θέσης ενός στελέχους μίας επιχείρησης αποτελεί σημαντικό κίνητρο παραποίησης των οικονομικών αποτελεσμάτων, καθώς μία μη ικανοποιητική πορεία της επιχείρησης μπορεί να οδηγήσει σε αντικαταστάσεις ή απολύσεις.
- Προαγωγές στην ιεραρχική πυραμίδα: Τα διοικητικά στελέχη, εκτός από τη διατήρηση της θέσης τους, επιδιώκουν και την προαγωγή τους σε υψηλότερες θέσεις. Συνεπώς, είναι πρόθυμοι να κάνουν το οτιδήποτε για να το επιτύχουν.

4. Κίνητρα που σχετίζονται με το ρυθμιστικό πλαίσιο λειτουργίας των επιχειρήσεων

- Ρυθμιστικό πλαίσιο του κλάδου που ανήκει η επιχείρηση: Είναι γνωστό ότι υπάρχουν ρυθμίσεις για συγκεκριμένους επιχειρηματικούς κλάδους, οι οποίες καλύπτουν και τη λογιστική πρακτική των επιχειρήσεων. Η αυστηρή συμμόρφωση των επιχειρήσεων στις απαιτήσεις των ρυθμιστικών αρχών οδηγεί τη διοίκηση αυτών των

επιχειρήσεων στο να επηρεάζουν τα στοιχεία του ισολογισμού και των αποτελεσμάτων χρήσεως.

- Αντιμονοπωλιακές και άλλες ρυθμίσεις: Οι επιχειρήσεις που παρουσιάζουν πολύ υψηλά κέρδη ή αυτές που επιδιώκουν την είσπραξη κρατικών επιχορηγήσεων ή οι επιχειρήσεις που οφείλουν να αιτιολογήσουν τις επιχορηγήσεις που εισέπραξαν στο παρελθόν, καταφεύγουν στον επηρεασμό των οικονομικών τους στοιχείων για να αποφύγουν την κρατική διερεύνηση περί ύπαρξης ή μη μονοπωλιακού καθεστώτος.
- Η προσπάθεια φοροδιαφυγής των επιχειρήσεων: Το κίνητρο αυτό παρουσιάζεται συχνότερα στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, οι οποίες προσπαθούν ολοένα και περισσότερο να μειώσουν τη φορολογική τους επιβάρυνση μέσω της μείωσης των κερδών τους. Επιπρόσθετα, με αυτό τον τρόπο, εξασφαλίζουν και αρκετά κεφάλαια για τη χρηματοδότηση των επενδυτικών τους προγραμμάτων.

5. Κίνητρα που απορρέουν από την κουλτούρα της κάθε επιχείρησης

- Ο βραχυπρόθεσμος προσανατολισμός: Πολλές επιχειρήσεις, υιοθετούν πολιτικές και πρακτικές για την επίτευξη των βραχυπρόθεσμων στόχων τους, χωρίς να δίνουν ιδιαίτερη σημασία στο μέλλον, γεγονός που θέτει σε κίνδυνο τη μακροχρόνια απόδοσή τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η κεφαλαιοποίηση των εξόδων, τα οποία θα έπρεπε να εμφανιστούν στα αποτελέσματα χρήσης της επιχείρησης.
- Μη ρεαλιστικοί προϋπολογισμοί και σχέδια δράσης: Οι επιχειρήσεις θέτουν μη ρεαλιστικούς ετήσιους προϋπολογισμούς και σχέδια δράσης για να παρακινήσουν και να ωθήσουν τους μάνατζερ να επιτύχουν πολύ υψηλούς στόχους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι που οι επιχειρήσεις αυξάνουν τα προβλεπόμενα αποτελέσματά τους κατά ένα σταθερό ποσοστό ανεξάρτητα από τις οικονομικές και επιχειρηματικές συνθήκες που επικρατούν.

Υπάρχουν 30 πρακτικές παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων, οι οποίες ταξινομούνται σε 7 κατηγορίες και έχουν διαπιστωθεί βάσει έρευνας του C.F.R.A. (Center for Financial Research and Analysis) (Schilit, 2002):

1. Αναγνώριση εσόδων πολύ σύντομα ή αναγνώριση εσόδων “αμφισβητήσιμης ποιότητας”:

- Αναγνώριση εσόδων όταν εξακολουθούν να παρέχονται μελλοντικές υπηρεσίες
- Αναγνώριση εσόδων πριν την αποστολή των εμπορευμάτων η πριν την άνευ όρων αποδοχή από τον πελάτη
- Αναγνώριση εσόδων ακόμη κι αν ο πελάτης δεν είναι υποχρεωμένος να πληρώσει
- Πωλήσεις σε θυγατρικές εταιρίες
- Παροχή στον πελάτη αντικειμένων αξίας ως αντιπαροχή
- Άθροιση των τελικών καθαρών εισπράξεων

2. Αναγνώριση “πλασματικών εσόδων”:

- Αναγνώριση εσόδων χωρίς οικονομική ουσία
- Αναγνώριση μετρητών που λήφθηκαν στα πλαίσια δανεισμού ως έσοδα
- Αναγνώριση εισοδημάτων από επενδύσεις ως έσοδα από κανονική λειτουργία
- Αναγνώριση των επιστρεφόμενων ποσών από προμηθευτές ως έσοδα
- Απελευθέρωση εσόδων τα οποία είχαν αποκρυφτεί αντικανονικά πριν από μία συγχώνευση

3. Ενίσχυση εισοδήματος με κέρδη “μίας φοράς”:

- Ενίσχυση εισοδήματος με την πώληση υποτιμημένων περιουσιακών στοιχείων
- Ενσωμάτωση εισοδημάτων ή κερδών από επενδύσεις στα έσοδα
- Αναγνώριση εισοδημάτων ή κερδών από επενδύσεις ως μείωση των λειτουργικών εξόδων
- Δημιουργία εισοδήματος από την ανακατάταξη /αναδιάρθρωση των λογαριασμών του ισολογισμού

4. Μετάθεση τρεχόντων εξόδων σε μεταγενέστερη ή προγενέστερη χρήση:

- Κεφαλαιοποίηση οργανικών λειτουργικών εξόδων
- Αλλαγή λογιστικής πρακτικής και μετάθεσης τρεχόντων εξόδων σε προγενέστερη χρήση
- Απόσβεση δαπανών με πολύ αργό ρυθμό
- Αποφυγή διαγραφής φθαρμένων (αλλοιωμένων) περιουσιακών στοιχείων
- Μείωση των αποθεμάτων

5. Αποφυγή καταγραφής υποχρεώσεων (στοιχείων Παθητικού) ή μη κανονική μείωση τους:

- Αποφυγή καταγραφής εξόδων και σχετικών υποχρεώσεων όταν παραμένουν μελλοντικές υποχρεώσεις
- Μείωση υποχρεώσεων αλλάζοντας λογιστικές υποθέσεις
- Ενσωμάτωση στο εισόδημα αμφισβητήσιμων αποθεματικών
- Δημιουργία “πλασματικών” επιστρεφόμενων ποσών
- Αναγνώριση εξόδων όταν λαμβάνονται μετρητά ενώ παραμένουν μελλοντικές υποχρεώσεις

6. Μετάθεση τρεχόντων εσόδων σε μεταγενέστερη χρήση:

- Δημιουργία αποθεματικών και αποδέσμευσή τους στο εισόδημα σε μεταγενέστερη χρονική περίοδο
- Αντικανονική απόκρυψη εσόδων λίγο πριν κλείσει μια συμφωνία εξαγοράς

7. Μετάθεση μελλοντικών εξόδων στην τρέχουσα χρήση ως “ειδικές χρεώσεις”:

- Αντικανονική διόγκωση ποσού που αποτελεί “ειδική χρέωση”
- Αντικανονική απόσβεση τρεχόντων δαπανών έρευνας και ανάπτυξης κατά τη διαδικασία μίας εξαγοράς
- Επιβάρυνση της τρέχουσας χρήσης με τα “discretionary” έξοδα

Τέλος, αναφέρονται οι μέθοδοι παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων και η κατάταξή τους στις εξής πέντε (5) βασικές κατηγορίες (Wells, 2007), πλασματικά έσοδα, χρονικές διαφορές, απόκρυψη υποχρεώσεων και εξόδων, αντικανονικές γνωστοποιήσεις και αντικανονικές αποτιμήσεις στοιχείων ενεργητικού.

Αξίζει να αναφερθεί πως εξαιτίας της χρήσης του διπλογραφικού λογιστικού συστήματος, σε κάθε περίπτωση απάτης των οικονομικών καταστάσεων, εμπλέκονται δύο λογαριασμοί και άρα τουλάχιστον δύο από τις παραπάνω κατηγορίες.

2.4. Θεωρητικό πλαίσιο εσωτερικού & εξωτερικού ελέγχου και εταιρικής διακυβέρνησης

Εξαιτίας των πολλαπλών κρουσμάτων απάτης, οι επιχειρήσεις ανέπτυξαν πρακτικές, οι οποίες αμβλύνουν τον κίνδυνο της απάτης. Έτσι, πολλές επιχειρήσεις εφαρμόζουν στρατηγικές πρόληψης, ανίχνευσης και απόκρισης της απάτης, ώστε να αφανίσουν ή να μετριάσουν φαινόμενα διαστρέβλωσης των χρηματοοικονομικών καταστάσεών τους και να οξύνουν την ακεραιότητα και την αξιοπιστία στην σύνταξή τους. Για την αποτελεσματική διαχείριση του κινδύνου απάτης, οι επιχειρήσεις θα πρέπει να στοχεύουν στα εξής:

- **Πρόληψη:** έλεγχοι που σχεδιάστηκαν με στόχο τη μείωση του κινδύνου της απάτης

- **Ανίχνευση:** έλεγχοι που σχεδιάστηκαν με στόχο την ανακάλυψη της απάτης
- **Απόκριση:** έλεγχοι που σχεδιάστηκαν με στόχο την ανάπτυξη διορθωτικών μέτρων για την αποκατάσταση των ζημιών που προκάλεσε η απάτη

Ο στόχος της πρόληψης είναι πολύ σημαντικός για κάθε επιχείρηση διότι προστατεύεται από κάθε είδους κίνδυνο απάτης. Αυτό, επιτυγχάνεται με τα παρακάτω :

- **Ηγεσία & Εταιρική διακυβέρνηση / Επιτροπή Ελέγχου**

Η εταιρική διακυβέρνηση έχει καθοριστικό ρόλο τόσο στην εποπτεία όσο και στην εφαρμογή πρακτικών ελέγχου για τη μείωση του κινδύνου απάτης. Η εταιρική διακυβέρνηση αποτελείται από το διοικητικό συμβούλιο, την επιτροπή ελέγχου, τους εσωτερικούς και εξωτερικούς ελεγκτές, τους κυβερνητικούς φορείς και σε συνεργασία με την υπόλοιπη διοίκηση είναι υπεύθυνοι για τη διασφάλιση της ποιότητας των οικονομικών καταστάσεων. Μια υπεύθυνη εταιρική διακυβέρνηση δημιουργεί ένα περιβάλλον που έχει μηδενική ανοχή σε φαινόμενα απάτης. Ωστόσο, πολλές επιχειρήσεις μειώνουν την αποτελεσματικότητα της εταιρικής διακυβέρνησης γιατί έχουν ενιαία ηγεσία για το διοικητικό συμβούλιο, καθιερώνουν αναποτελεσματικές επιτροπές ελέγχου και απαρτίζονται από εσωτερικούς διευθυντές και διατηρούν αναποτελεσματικές ελεγκτικές λειτουργίες (Drogalas *et al.*, 2018). Επίσης, τα ανώτατα διοικητικά στελέχη θα πρέπει όχι μόνο να υιοθετούν κατάλληλα προγράμματα και ελέγχους για την απάτη αλλά να είναι σε θέση να κρίνουν αν όλα αυτά είναι αποτελεσματικά με τη βοήθεια μιας επιτροπής ελέγχου (συνήθως λογιστικού ελέγχου) (Drogalas *et al.*, 2016).

Πολλές έρευνες έχουν δείξει ότι η παρουσία μίας επιτροπής ελέγχου δεν συνδέεται με μια χαμηλότερη πιθανότητα απάτης. Πιο συγκεκριμένα, δεν βρίσκουν καμία ουσιαστική σχέση μεταξύ της παρουσίας μίας επιτροπής ελέγχου και της πιθανότητας απάτης (Beasley, 1996) και (Abbott, Park and Parker, 2000). Οι παραπάνω έρευνες εξέτασαν τη σχέση ανάμεσα

στην παρουσία μίας επιτροπής ελέγχου και της απάτης και όχι ποια χαρακτηριστικά πρέπει να έχει μια επιτροπή ελέγχου για να υπάρχουν λιγότερα φαινόμενα απάτης.

Μία επιτροπή ελέγχου για να είναι αποτελεσματική προϋποθέτει να υπάρχει ανεξαρτησία. Αναλυτικότερα, να απαρτίζεται από εξωτερικούς διευθυντές, οι οποίοι δεν είναι υπάλληλοι της εταιρίας και δεν έχουν φανερούς δεσμούς με την επιχείρηση ή τη διοίκηση της. (Blue Ribbon Committee, 1999).

Πολλοί ανεξάρτητοι διευθυντές των επιτροπών ελέγχου θεωρούν ότι η θητεία τους στην επιτροπή ελέγχου, μπορεί να ενισχύσει τη φήμη τους (Fama and Jensen, 1983) αλλά παράλληλα, μπορεί και να την επιδεινώσει σε περίπτωση εμφάνισης μίας απάτης. Έτσι, οι ανεξάρτητοι εξωτερικοί διευθυντές έχουν ισχυρό κίνητρο για να πραγματοποιήσουν έναν καλύτερο ποιοτικό έλεγχο. Επίσης, οι εξωτερικοί διευθυντές έχουν υψηλό βαθμό ευθύνης με συνέπεια την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της επιτροπής ελέγχου. Τα στελέχη μιας επιχείρησης που δεν συμμετέχουν στην επιτροπή ελέγχου, εκπληρώνουν τα καθήκοντά τους, που σχετίζονται με την επάρκεια των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, τη δομή του εσωτερικού ελέγχου και τη σχέση με τους εξωτερικούς ελεγκτές, με γνώμονα τις αποφάσεις που έλαβε η επιτροπή ελέγχου (Reinstein *et al.*, 1984). Αυτό, σε περίπτωση απάτης, μπορεί να αντικαταστήσει την ευθύνη των στελεχών με αυτή των μελών της επιτροπής ελέγχου. Επομένως, η αποφυγή της νομικής ευθύνης αποτελεί ένα επιπλέον κίνητρο για μία πιο αποτελεσματική επιτροπή ελέγχου. Επιπρόσθετα, μία επιτροπή ελέγχου για να είναι αποτελεσματική πρέπει να είναι ενεργή, και αυτό ορίζεται με βάση τον αριθμό συνεδριάσεων που πραγματοποιεί ετησίως. (Menon and Williams, 1994). Μία επιτροπή ελέγχου που συνεδριάζει λιγότερο από δύο φορές ετησίως, δεν εκτελεί τα καθήκοντα της επιμελώς (American Bar Association, 1978). Η αποτελεσματικότητα της επιτροπής ελέγχου εξαρτάται από την επιθυμία των μελών της να εκτελέσουν τα καθήκοντα τους και αυτό διαπιστώνεται από τον αριθμό των συνεδριάσεων της (Kalbers and Fogarty, 1993). Υπάρχουν πολλές έρευνες που αποδεικνύουν

ότι μια ανεξάρτητη και δραστήρια επιτροπή ελέγχου μπορεί να αποτρέψει τα φαινόμενα απάτης. Οι επιτροπές ελέγχου έχουν τουλάχιστον δύο μέσα για την εποπτεία των χρηματοοικονομικών καταστάσεων:

- ✓ Τη λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου
- ✓ Τη λειτουργία του εξωτερικού ελέγχου

Οι επιτροπές ελέγχου που απαρτίζονται μόνο από άτομα μη-υπαλλήλους υποστηρίζουν καλύτερα τη λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου μέσω συχνών συνεδριάσεων με τον κύριο εσωτερικό ελεγκτή και αναθεωρώντας το πρόγραμμα του εσωτερικού ελέγχου και τα αποτελέσματά του (Scarborough *et al.*, 1998).

Αναφορικά με τον εξωτερικό ελεγκτή, η επιτροπή ελέγχου μπορεί να ενισχύσει την ανεξαρτησία της (Carcello and Neal, 1999) ή μπορεί να προσλάβει έναν ελεγκτή υψηλότερης ποιότητας. Ακόμη, επισημαίνεται ότι οι επιτροπές ελέγχου που εκπληρώνουν τα κατώτατα επίπεδα δραστηριότητας και ανεξαρτησίας είναι πιθανότερο να απασχολήσουν εξωτερικούς ελεγκτές υψηλότερης ποιότητας (Abbott and Parker, 1999a, 1999b). Συνεπώς, οι επιτροπές ελέγχου που είναι πιο δραστήριες και πιο ανεξάρτητες συνδέονται με πιο ποιοτικές διαδικασίες αποτροπής και ανίχνευσης φαινομένων απάτης.

- **Λειτουργία εσωτερικού ελέγχου**

Πριν αναλυθεί η χρησιμότητα του εσωτερικού ελέγχου σε κάθε επιχείρηση, είναι αναγκαίο να αναφερθεί ο ορισμός που δίνεται από το Αμερικανικό Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών (AICPA, 1983) για την καλύτερη κατανόησή του. Ο εσωτερικός έλεγχος αποτελεί το σχέδιο οργάνωσης και όλες τις συντονισμένες προσπάθειες, μέθοδοι και μέτρα που υιοθετούνται στο εσωτερικό μίας επιχείρησης με σκοπό τη διαφύλαξη και προστασία των περιουσιακών της στοιχείων, τον έλεγχο της ακρίβειας και αξιοπιστίας των λογιστικών στοιχείων, την προώθηση της αποτελεσματικότητας της λειτουργίας και την ενθάρρυνση της διατήρησης της προδιαγραμμένης επιχειρηματικής πολιτικής.

Επιπλέον, αξίζει να σημειωθούν οι βασικές αρχές του συστήματος του εσωτερικού ελέγχου, οι οποίες είναι (Κάντζο και Χονδράκη, 2006) :

1. Ο σαφής διαχωρισμός των τριών βασικών λειτουργιών της εταιρίας:

A) Η λειτουργία της συναλλακτικής, που περιλαμβάνει τη διενέργεια των συναλλαγών

B) Η λειτουργία της διαχειριστικής, που περιλαμβάνει τη διαχείριση και φύλαξη των περιουσιακών στοιχείων

Γ) Η λειτουργία της λογιστικής, που περιλαμβάνει τη λογιστική απεικόνιση και παρακολούθηση των συναλλακτικών πράξεων και των περιουσιακών στοιχείων της.

2. Η κατανομή συγκεκριμένων αρμοδιοτήτων και ευθυνών του προσωπικού της επιχείρησης καθώς και ο διαχωρισμός των λειτουργικών διαδικασιών

3. Η άμεση έκδοση στοιχείων με την ολοκλήρωση κάθε συναλλαγής

4. Η λήψη μέτρων προστασίας των περιουσιακών στοιχείων της εταιρίας

5. η διενέργεια φυσικών επαληθεύσεων – καταμετρήσεων και σχετικών συμφωνιών λογαριασμών.

Η ανάπτυξη του συστήματος του εσωτερικού ελέγχου σε κάθε επιχείρηση αποτελεί βασικό παράγοντα για την καταπολέμηση της απάτης. Σύμφωνα με την Έρευνα Απάτης της KPMG το 2003, διαπιστώθηκε ότι το 65% των ερωτηθέντων υποστήριξαν ότι οι απάτες αποκαλύφθηκαν μέσω του εσωτερικού ελέγχου. Γενικά, στο έργο του εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει να περιλαμβάνονται:

- Αξιολόγηση του σχεδιασμού και της αποτελεσματικότητας των ελέγχων κατά της απάτης
- Παροχή βοήθειας στην αξιολόγηση των κινδύνων απάτης προκειμένου να εφαρμοστούν κατάλληλες στρατηγικές περιορισμού
- Αναφορά στην επιτροπή ελέγχου ως προς την αξιολόγηση του εσωτερικού ελέγχου

Οι εσωτερικοί ελεγκτές είναι υπάλληλοι της ίδιας της επιχείρησης, στην οποία παρέχουν τις υπηρεσίες τους και θα πρέπει να ενεργούν με βάση τα επαγγελματικά πρότυπα συμπεριφοράς. Το έργο τους έχει προληπτικό χαρακτήρα και θα πρέπει να είναι σε θέση να:

- Αναγνωρίζουν τις ενδείξεις και τις “κόκκινες σημαίες” που προειδοποιούν για πιθανή παραποίηση οικονομικών καταστάσεων
- Εντοπίζουν ευκαιρίες που επιτρέπουν την εκτέλεση λογιστικής απάτης
- Καθορίζουν ενέργειες προκειμένου να μειώσουν την εμφάνιση των ενδείξεων και των ευκαιριών
- Ενημερώνουν έγκαιρα τα κατάλληλα άτομα εντός της επιχείρησης

Επιπρόσθετα, οι εσωτερικοί ελεγκτές θα πρέπει να είναι ενημερωμένοι για τις πιο συνηθισμένες μορφές απάτης ώστε να εντοπίζουν πιθανά γνωρίσματά της. Για να συμβεί αυτό, οι εσωτερικοί ελεγκτές μπορούν να αναπτύξουν και να λάβουν μέτρα που θα τους βοηθήσουν στην καταπολέμηση της απάτης (Drogalas *et al.*, 2017).

1. Threat Analysis (Ανάλυση απειλών): Σκοπός αυτής της έρευνας είναι να ξεπεράσει στην εξυπνάδα τους απατεώνες και να βοηθήσει τους εσωτερικούς ελεγκτές στο να κατευθύνουν το έργο του εσωτερικού ελέγχου, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στα πιο ευάλωτα περιουσιακά στοιχεία. Με λίγα λόγια, μία ανάλυση απειλών ερευνά κατά πόσο η επιχείρηση είναι εκτεθειμένη στην απάτη και αξιολογεί τα περιουσιακά της στοιχεία και τους τρόπους με τους οποίους μπορούν αυτά να ιδιοποιηθούν.

2. Ανασκόπηση των συμβάσεων: Η ανασκόπηση των συμβάσεων μπορεί να εμφανίσει περιπτώσεις απάτης από τους υπαλλήλους της επιχείρησης. Η απάτη σε συμβάσεις ή σε συμβόλαια περιλαμβάνει συνωμοσία μεταξύ των υπαλλήλων της επιχείρησης και των προμηθευτών και γίνεται όταν ένας προμηθευτής εκμεταλλεύεται με δόλιο τρόπο το εν λόγω συμβόλαιο για να αποκομίσει περισσότερα κέρδη. Αυτή η μορφή απάτης μπορεί να ανιχνευθεί μέσω της ανάλυσης των αρχείων των συμβάσεων και της

εξέτασης των ανατιθεμένων συμβάσεων σε συγκεκριμένους προμηθευτές χωρίς ένδειξη νόμιμου λόγου. Μια τέτοια ανασκόπηση μπορεί να φανερώσει πως ο λόγος των τακτικών αναθέσεων σε συγκεκριμένους προμηθευτές είναι η δωροδοκία.

3. Τηλεφωνική γραμμή επικοινωνίας: Η χρήση μιας άμεσης τηλεφωνικής γραμμής, προσφέρει στον υπάλληλο την ευκαιρία να αναφέρει μια εμπιστευτική πληροφορία περί πιθανής απάτης χωρίς να υπάρχει ο φόβος για κυρώσεις ή αντίποινα. Αυτός ο τρόπος είναι ο πιο οικονομικός και αποδοτικός για την ανίχνευση της υπαλληλικής απάτης γιατί πολλοί έντιμοι υπάλληλοι παρατηρούν και εντοπίζουν τέτοιου είδους περιστατικά αλλά δεν έχουν τρόπο να τα αναφέρουν ανώνυμα (ACFE, 1996).

4. Δημιουργία και διατήρηση πολιτικής απάτης: Κάθε επιχείρηση θα πρέπει να δημιουργεί και να διατηρεί μία πολιτική απάτης που θα αποτελεί γνώμονα για τον κάθε υπάλληλό της (ACFE, 1995). Η πολιτική απάτης θα πρέπει να είναι συγκεκριμένη και κατευθυνόμενη από τον κώδικα εταιρικής δεοντολογίας. Επίσης, θα πρέπει να γνωστοποιείται στους υπαλλήλους της επιχείρησης μέσω εκπαιδευτικών σεμιναρίων και ετήσιων αξιολογήσεων απόδοσης και τέλος, η επιχείρηση θα πρέπει να ελέγχει αν η πολιτική αυτή έχει γίνει πλήρως κατανοητή από τα μέλη που την στελεχώνουν.

5. Επιβολή υποχρεωτικών διακοπών και περιστροφή εργασίας: Ο εσωτερικός έλεγχος μπορεί να γίνει πιο αποτελεσματικός μέσω των υποχρεωτικών διακοπών και της περιστροφής εργασίας. Πιο αναλυτικά, η πρώτη πολιτική απαιτεί όλα τα ανώτατα στελέχη να παίρνουν άδεια για δύο διαδοχικές εβδομάδες ετησίως, ώστε να εμποδίζονται να κάνουν ενέργειες που μπορούν οι ίδιοι να προγραμματίσουν. Για παράδειγμα, αν είναι επιτακτική ανάγκη ένας υπάλληλος να τακτοποιήσει μια λογιστική εκκρεμότητα στο τέλος του μήνα, θα πρέπει να συμπεριληφθεί στην περίοδο των διακοπών του το τέλος του μήνα. Η δεύτερη πολιτική αναφέρεται στο γεγονός ότι πρέπει να σχεδιάζονται προγράμματα περιστροφής εργασίας με τέτοιο τρόπο ώστε ο υπάλληλος να μην έχει

ουδεμία πρόσβαση σε έγγραφα, σε αρχεία ή σε οποιαδήποτε άλλα στοιχεία που ερχόταν σε επαφή μέσω της προηγούμενης εργασίας του.

6. Έλεγχος των συστάσεων των υπαλλήλων: Κατά την πρόσληψη ενός υπαλλήλου πρέπει να ελέγχονται σχολαστικά οι συστάσεις και να επαληθεύονται όλες οι πληροφορίες που αναγράφονται στο βιογραφικό του κάθε υποψηφίου ώστε να αποφευχθούν προσλήψεις ανέντιμων ατόμων που έχουν διαπράξει απάτη σε κάποια άλλη επιχείρηση στο παρελθόν.

7. Αιφνιδιαστικοί λογιστικοί έλεγχοι απάτης: Αυτό το μέτρο καταπολέμησης της απάτης δίνει στους δράστες ελάχιστο ή και καθόλου χρόνο για να αλλάξουν, να κρύψουν ή να καταστρέψουν αρχεία και άλλες αποδείξεις και είναι καλό να πραγματοποιείται από εξειδικευμένους εσωτερικούς ελεγκτές, οι οποίοι μέσω των συνεντεύξεων και των υψηλών δεξιοτήτων εκτίμησής τους, θα εντοπίσουν περίεργες συμπεριφορές και αντιδράσεις. Τέλος, αξίζει να αναφερθεί πως πολλές επιχειρήσεις δεν επιδιώκουν τέτοιους ελέγχους, προκειμένου να αποφύγουν δυσμενείς αντιδράσεις των υπαλλήλων τους. Γι' αυτό το λόγο, η διοίκηση μπορεί κατά περιόδους να επισημαίνει την ανάγκη για τέτοιου είδους ελέγχους και να συζητάει με το προσωπικό της πώς θα μπορούσε με ομαλό τρόπο να τους εντάξει στα σχέδια της.

Τέλος, έχει παρατηρηθεί πως σε πολλές επιχειρήσεις, το πρόσωπο του εσωτερικού ελεγκτή ταυτίζεται με διάφορους προϊσταμένους της ίδιας της επιχείρησης, οι οποίοι μαζί με τα υπόλοιπα καθήκοντα τους, εκτελούν και το έργο του εσωτερικού ελεγκτή. Αυτό το γεγονός, έχει ως συνέπεια ο έλεγχος που ασκείται από τον εσωτερικό ελεγκτή να αποτελεί αντικείμενο αμφισβήτησης ως προς την αξιοπιστία και την ποιότητά του. Το έργο του εσωτερικού ελεγκτή απεικονίζεται στο Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο 300, κατά το οποίο, ο εσωτερικός ελεγκτής θα πρέπει να εξετάζει και να αξιολογεί την επάρκεια και την αποτελεσματικότητα του συστήματος του εσωτερικού ελέγχου της επιχείρησης (Λουμιώτης, 2012). Σύμφωνα με το

πρότυπο 300, οι βασικοί αντικειμενικοί στόχοι του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου είναι:

- Η εξασφάλιση της αξιοπιστίας και αρτιότητας των πληροφοριών.
- Η εξασφάλιση της συμμόρφωσης προς τις πολιτικές, τα προγράμματα, τις διαδικασίες, τους νόμους και τις διατάξεις.
- Η εξασφάλιση της προστασίας των περιουσιακών στοιχείων.
- Η εξασφάλιση της οικονομικής και αποτελεσματικής χρήσης των πόρων.
- Η εξασφάλιση της επίτευξης καθορισθέντων αντικειμενικών σκοπών και επιδιώξεων για λειτουργίες ή προγράμματα.

Επίσης, οι εσωτερικοί ελεγκτές για να ολοκληρώσουν τη διενέργεια του εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει να κατέχουν τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες, όπως:

- ✓ Επάρκεια γνώσεων και εφαρμογή προτύπων, διαδικασιών και τεχνικών εσωτερικού ελέγχου.
- ✓ Επάρκεια γνώσεων των λογιστικών προτύπων και τεχνικών από ελεγκτές που ασχολούνται με οικονομικά στοιχεία.
- ✓ Γνώση και κατανόηση των αρχών της Διοίκησης Επιχειρήσεων για αναγνώριση και αξιολόγηση της σημαντικότητας και σοβαρότητας των αποκλίσεων από την καλή επιχειρησιακή πρακτική.
- ✓ Κατανόηση των θεμελιωδών γνωστικών αντικειμένων, όπως η λογιστική, η φορολογία, κλπ.

Ακόμη, οι εσωτερικοί ελεγκτές θα πρέπει να είναι επικοινωνιακοί, να κατανοούν τις ανθρώπινες σχέσεις και να έχουν μεγάλη ευελιξία ως προς τη γραπτή και προφορική επικοινωνία τους για να γνωστοποιούν με μεγαλύτερη ευκολία τους αντικειμενικούς σκοπούς τους ελέγχου, τις αξιολογήσεις και άλλα. Τέλος, οι εσωτερικοί ελεγκτές θα πρέπει να παρέχουν εγγυήσεις για την τήρηση των πρακτικών που αφορούν την καταπολέμηση της απάτης, όπως οργανωτική ηγεσία και κουλτούρα, αξιολόγηση του κινδύνου για τη διεύθυνση, επικοινωνία και κατάρτιση, επιβολή του νόμου και των κινήτρων, παρακολούθηση και υποβολή εκθέσεων, ανταπόκριση και βελτίωση.

- **Λειτουργία εξωτερικού ελέγχου**

Ο εξωτερικός έλεγχος είναι εξίσου σημαντικός για την επιχείρηση και πραγματοποιείται από εξωτερικούς ελεγκτές, οι οποίοι αναλαμβάνουν τον λογιστικοδιαχειριστικό έλεγχό της. Τα στάδια του εξωτερικού ελέγχου αναλύονται παρακάτω:

1. Ο εξωτερικός ελεγκτής λαμβάνει και ελέγχει ένα δείγμα από τα βιβλία της επιχείρησης για να εκτιμήσει το λογιστικό σύστημά της και μέσω αυτού είναι σε θέση να κρίνει αν οι λογαριασμοί που απεικονίζονται στις διάφορες οικονομικές καταστάσεις είναι ορθοί και ταυτίζονται με την πραγματική οικονομική κατάσταση της επιχείρησης.

2. Ο εξωτερικός ελεγκτής μέσω του έργου του πρέπει να εκτιμάει την ικανότητα του εσωτερικού ελέγχου για την επίτευξη των στόχων της επιχείρησης και για τη διαφύλαξη των περιουσιακών στοιχείων της.

3. Ο εξωτερικός ελεγκτής θα πρέπει να συγκρίνει τα αποτελέσματα της τρέχουσας χρήσης με αυτά των προηγούμενων χρήσεων ώστε να εκτιμήσει τις πιθανές αλλαγές που έλαβαν χώρα στο εσωτερικό της επιχείρησης και αν αυτές συμβαδίζουν με τη γενικότερη τάση του διεθνές οικονομικού περιβάλλοντος.

Οι εξωτερικοί ελεγκτές θα πρέπει να χαρακτηρίζονται από επαγγελματικό σκεπτικισμό καθ' όλη τη διάρκεια διενέργειας του ελέγχου, να είναι διορατικοί ώστε να αντιλαμβάνονται τους κινδύνους και να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν τις ενδείξεις και τις “κόκκινες σημαίες”. Τέλος, ο εξωτερικός ελεγκτής πρέπει να αναπτύσσει διαδικασίες ελέγχου σε περιοχές που είναι εφικτό να πραγματοποιηθεί μία απάτη, να γνωρίζει τον τρόπο χρήσης των λογιστικών αρχών, το σύστημα εσωτερικού ελέγχου της επιχείρησης και άλλα.

Κεφάλαιο 3: Επισκόπηση Ερευνών

3.1. Εισαγωγή

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο αναλύονται οι σημαντικότερες ερευνητικές προσεγγίσεις σχετικά με την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων. Υπό το πρίσμα, αναλύονται έρευνες που αναφέρονται στην ευθύνη τόσο της διοίκησης όσο και των ελεγκτικών εταιριών για την αλλοίωση των στοιχείων των οικονομικών καταστάσεων, στους λόγους που μία επιχείρηση προβαίνει σε τέτοιου είδους

ενέργειες, καθώς επίσης και τη σημαντικότητα της ανάπτυξης των υποδειγμάτων πρόβλεψης των παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων. Το κεφάλαιο αυτό, ολοκληρώνεται με έρευνες που αναφέρονται στη σημασία του εσωτερικού ελέγχου και της εταιρικής διακυβέρνησης στο πλαίσιο της λογιστικής απάτης.

3.2. Επισκόπηση ερευνών

Ο συγκερασμός του έντονου ανταγωνισμού του οικονομικού περιβάλλοντος και της πίεσης που υφίστανται τα διοικητικά στελέχη των επιχειρήσεων για να επιτύχουν τους στόχους τους, ωθεί στην παραποίηση των λογιστικών καταστάσεων. Εξαιτίας των μεγάλων εταιρικών σκανδάλων, όπως Enron, Lucent, Xerox, κ.ά. , τα οποία κόστισαν πάνω από 500 δις δολάρια, το International Accounting Standards Board (IASB) έκδωσε τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα (ΔΛΠ), με στόχο την προαγωγή ενός κοινού, υψηλής ποιότητας και αξιόπιστου πλαισίου χρηματοοικονομικής πληροφόρησης που θα χρησιμοποιούνται από τις διεθνείς αγορές.

Σύμφωνα με το Berry *et al.* (1987), για την αλλοίωση των λογιστικών καταστάσεων δεν φέρουν ευθύνη μόνο τα διοικητικά στελέχη εντός της επιχείρησης αλλά ευθύνονται και οι διάφορες ελεγκτικές εταιρίες, οι οποίες δεν αξιολογούν αποτελεσματικά την ακρίβεια των λογιστικών καταστάσεων.

Επίσης, όπως αναφέρει ο Σπαθής (2002), στην Ελλάδα υπάρχουν πολλές περιπτώσεις παραπλάνησης επενδυτικού κοινού μέσω δημοσίευσης ασαφών στοιχείων από εταιρίες εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αθηνών, οι οποίες τέθηκαν “υπό επιτήρηση”. Αυτές οι εταιρίες αποσκοπούσαν στο να μειώσουν τα κέρδη τους και την αντίστοιχη φορολογία, μέσω διόγκωσης των εξόδων ή της αύξησης των εσόδων, με αποτέλεσμα την αύξηση της τιμής της μετοχής.

Αδιαμφισβήτητα, ένας ελεγκτής δεν μπορεί πάντα να αποκαλύψει τις πιθανές αλλοιώσεις εντός της επιχείρησης. Όπως επισημαίνουν οι Porter και Cameron (1987), αυτό συμβαίνει γιατί οι εμπλεκόμενοι στην “απάτη” χρησιμοποιούν τεχνικές που δύσκολα μπορούν να εντοπιστούν, έχουν τη δυνατότητα να αποπροσανατολίσουν τον ελεγκτή και εξαιτίας της δυσκολίας των ελεγκτών να συλλέξουν, να ταξινομήσουν

και να αξιολογήσουν μεγάλο όγκο ποιοτικών και ποσοτικών μεταβλητών σε μικρό χρονικό διάστημα.

Μία άλλη έρευνα που πραγματοποιήθηκε από τον Wells (2007), έδειξε ότι πολλές επιχειρήσεις που διαστρεβλώνουν τις λογιστικές καταστάσεις τους, οδηγούνται πολλές φορές σε πτώχευση. Ωστόσο, η έρευνα των Carcello και Palmrose (1994), έδειξε ότι μόνο το 30% των πτωχυμένων επιχειρήσεων είχε επισημανθεί από τις ελεγκτικές εταιρίες ως “προβληματικές” για τη συνέχεια της επιχειρηματικής δραστηριότητάς τους.

Οι διευθύνοντες σύμβουλοι της Price waterhouse Coopers (PwC) σε συνεργασία με παγκόσμιο οικονομικό forum, πραγματοποίησαν μία έρευνα που επισήμαινε τόσο τη σημασία της λογιστικής απάτης όσο και του κινδύνου απώλειας φήμης για τα διοικητικά στελέχη της επιχείρησης. Στην έρευνα αυτή, έλαβαν μέρος 1400 διευθύνοντες σύμβουλοι, εκ των οποίων το 35% υποστήριξε ότι ο κίνδυνος απώλειας φήμης αποτελεί είτε τη μεγαλύτερη απειλή (10% των συμβούλων) είτε αποτελεί απειλή για την ανάπτυξη της επιχείρησης (25% των συμβούλων). Κάθε περίπτωση απάτης μπορεί να προκαλέσει τεράστια οικονομική ζημία στην επιχείρηση. Με βάση την έρευνα που διεξήχθη το 2002 από την ACFE και αφορούσε 663 περιπτώσεις απάτης, προκύπτει ότι η απάτη δύναται να κοστίζει περίπου το 6% των ετήσιων εσόδων ενός οργανισμού.

Σύμφωνα με μία άλλη έρευνα της Price waterhouse Coopers (PwC) το 2003, που συμμετείχαν 160 στελέχη του χρηματοοικονομικού τομέα, κατέληξε στο ότι η συμμόρφωση αποτελεί σημαντικό κενό στη διαχείριση του κινδύνου και για να καλυφθεί απαιτείται προληπτική συμμόρφωση.

Όλες οι παραπάνω έρευνες δεν κατάφεραν να καταλήξουν σε ένα κοινό αποδεκτό συμπέρασμα. Σύμφωνα με τον Barnes (1990), οι λόγοι για την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων μεταβάλλονται διαχρονικά λόγω μακροοικονομικών ή μικροοικονομικών μεταβολών, όπως ο πληθωρισμός, η τεχνολογία, και άλλα.

Πολλές έρευνες έχουν διεξαχθεί με αντικείμενο μελέτης τα υποδείγματα που μπορούν να τηρηθούν για την πρόβλεψη των παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων. Οι

Bell και Tabor (1991), υποστηρίζουν ότι αν ακολουθηθούν αυτά τα υποδείγματα από τους ελεγκτές, θα βελτιωθεί η ελεγκτική διαδικασία. Ακόμη, οι Kleinman και Anandarajan (1999), τονίζουν πως η χρήση τέτοιου είδους υποδειγμάτων θα ήταν καταλυτική στον έλεγχο των αποτελεσμάτων της εργασίας τους.

Σύμφωνα με τους Doruch *et al.* (1987), τα υποδείγματα πρόβλεψης των διαστρεβλωμένων οικονομικών καταστάσεων μπορούν να αποτελέσουν εργαλεία ελέγχου, ώστε οι ελεγκτές να βοηθηθούν ως προς τον εντοπισμό των επιχειρήσεων που πιθανόν να έχουν λάβει ένδειξη παραποίησης κατά τον έλεγχο ή να ελέγξουν μελλοντικούς “πελάτες” που θα τους καλέσουν για έλεγχο.

Αξίζει να αναφερθεί πως σύμφωνα με τους Laitinen και Laitinen (1998) και τους Ramamoorti *et al.*(1999), αυτά τα υποδείγματα πρόβλεψης των παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων μπορούν να αποτελέσουν βοηθητικά εργαλεία για τους ελεγκτές μελλοντικά, ώστε να είναι ενήμεροι για το τι έκαναν οι συνάδελφοί τους σε προηγούμενες περιπτώσεις ελέγχου και να γνωρίζουν πώς μπορούν να αποφύγουν τις δυσκολίες που εμφανίζονται εξαιτίας του μεγάλου όγκου ποσοτικών δεδομένων.

Οι Hoitash *et al.*(2009), πραγματοποίησαν μία έρευνα και σύγκριναν τις οικονομικές καταστάσεις με την εταιρική διακυβέρνηση και τον εσωτερικό έλεγχο. Αντικείμενο μελέτης αποτέλεσε το γεγονός ότι ο έλεγχος είναι πιο αποτελεσματικός όταν ο ελεγκτής έχει μεγάλη εμπειρία. Συμπερασματικά, προκύπτει ότι ο έλεγχος είναι σημαντικό να ασκείται από ικανούς και έμπειρους ελεγκτές υπό αυστηρών προδιαγραφών.

Οι Hermanson *et al.*(2012) αξιολόγησαν τα βασικά χαρακτηριστικά και την ανθεκτικότητα τριάντα επτά (37) συστημάτων εσωτερικού ελέγχου. Με βάση την έρευνά τους, διαπιστώθηκε ότι υπάρχει μεγάλη συσχέτιση ανάμεσα στην αντοχή του συστήματος του εσωτερικού ελέγχου και της αυξημένης επίβλεψης από την ανώτατη διοίκηση, της εμπειρίας εσωτερικών ελεγκτών και της ύπαρξης επιτροπής ελέγχου.

Μία άλλη έρευνα που πραγματοποιήθηκε από τους Duggan *et al.*(2013), αποκάλυψε ότι ένα σύστημα εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από τον έλεγχο του περιβάλλοντος, το βαθμό ελέγχου των δραστηριοτήτων, την ικανότητα εκτίμησης

κινδύνων, την ικανότητα διανομής και επεξεργασίας πληροφοριών όπως και από το επίπεδο εποπτείας.

Επιπλέον, οι Frimprong *et al.*(2012), πραγματοποίησαν μία έρευνα, η οποία εστίασε σε μία μόνο εταιρία. Τα δεδομένα συλλέχθηκαν μέσω ερωτηματολογίων από το προσωπικό της εταιρίας, το οποίο κλήθηκε να αξιολογήσει το σύστημα του εσωτερικού ελέγχου. Η έρευνα κατέληξε ότι σημαντικοί παράγοντες για την αποτελεσματικότητα ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου είναι ο βαθμός ελέγχου του περιβάλλοντος, η ακρίβεια εκτίμησης των κινδύνων, η αποτελεσματικότητα του λογισμικού, ο βαθμός ελέγχου των δραστηριοτήτων και ο βαθμός αποτελεσματικότητας της εποπτείας.

Μία αντίθετη εμπειρική προσέγγιση από τους Doyle και Mc Vay (2007), οι οποίοι μέσω ενός μεγάλου δείγματος δημοσιεύσεων, εντόπισε τους παράγοντες που καθιστούν ένα σύστημα εσωτερικού ελέγχου αδύναμο. Αυτοί είναι ο μεγάλος βαθμός πολυπλοκότητας, το μικρό μέγεθος, ο χαμηλός ρυθμός ανάπτυξης, η χαμηλή κερδοφορία και η ύπαρξη κατάστασης αναδιοργάνωσης.

Επιπλέον, οι Florea και Florea (2013), μελέτησαν τη σχέση μεταξύ του εσωτερικού ελέγχου και της εταιρικής διακυβέρνησης καθώς και τη σημασία του κώδικα της εταιρικής διακυβέρνησης. Τα διοικητικά στελέχη είναι υπεύθυνα για την αποτελεσματικότητα του συστήματος του εσωτερικού ελέγχου προκειμένου να προάγουν την αποτελεσματική εταιρική διακυβέρνηση. Η έρευνα αυτή βασίστηκε στον εθνικό κώδικα εταιρικής διακυβέρνησης των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και κατέληξαν ότι χωρίζονται σε:

- Χώρες που ο εσωτερικός έλεγχος προβλέπεται από τον κώδικα εταιρικής διακυβέρνησης.
- Χώρες που ο εσωτερικός έλεγχος προτείνεται από τον κώδικα εταιρικής διακυβέρνησης.
- Χώρες που ο εσωτερικός έλεγχος δεν προβλέπεται.

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί άλλη μία έρευνα που διεξήχθη από τους Ζαφειράκου & Ταχυνάκη (2007) μέσω ερωτηματολογίου σε δείγμα εξήντα δύο (62) εισηγμένων στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών εταιρίες. Τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης έρευνας έδειξαν ότι οι εταιρίες γνωρίζουν ότι ο εσωτερικός έλεγχος συμβάλλει στην αποτελεσματική λειτουργία της, όμως προτιμάται η δημιουργία ξεχωριστού τμήματος εσωτερικού ελέγχου από την επιλογή του outsourcing. Ακόμη, προκύπτει ότι δεν υπάρχει πάντα ομοφωνία μεταξύ εσωτερικού και εξωτερικού ελεγκτή καθώς επίσης και ότι το τμήμα του εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει να βρίσκεται σε συνεχή επικοινωνία με τη διοίκηση του οργανισμού.

Κεφάλαιο 4: Μεθοδολογία Έρευνας

4.1. Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο αρχίζει το εμπειρικό μέρος της εργασίας. Συγκεκριμένα, αναλύεται ο πληθυσμός και το δείγμα της εμπειρικής έρευνας και στη συνέχεια περιγράφεται το περιεχόμενο του ερωτηματολογίου της εμπειρικής έρευνας.

4.2. Πληθυσμός - Δείγμα

Τα στοιχεία για τη μελέτη αυτή βασίζονται σε έρευνα ερωτηματολογίου και το δείγμα ήταν λογιστές των ελληνικών οντοτήτων. Τα δεδομένα συγκεντρώθηκαν μέσω ενός ερωτηματολογίου, το οποίο στάλθηκε μέσω e-mail. Τα ερωτηματολόγια στάλθηκαν σε 210 λογιστές, εκ των οποίων απάντησαν οι 82, δημιουργώντας ποσοστό ανταπόκρισης 39,05%.

4.3. Ερωτηματολόγιο Έρευνας

Μέσα από συνεχή εξέταση της διεθνούς βιβλιογραφίας δημιουργήθηκε ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο. Οι ερωτήσεις του ερωτηματολογίου ήταν κλειστού τύπου, πολλαπλής επιλογής χρησιμοποιώντας την κλίμακα Likert, όπου οι ερωτούμενοι καλούνταν να δηλώσουν το βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας τους με μία σειρά προτάσεων σχετικά με το αντικείμενο που πραγματεύεται η έρευνα. Οι πρώτες ερωτήσεις αφορούν γενικά προσωπικά χαρακτηριστικά του προσώπου που συμπλήρωσε το ερωτηματολόγιο. Στη συνέχεια, οι ερωτηθέντες καλούνται να απαντήσουν σε ερωτήσεις που σχετίζονται με την επιχειρησιακή ηθική και μετέπειτα σε ερωτήσεις που σχετίζονται με το πώς οι ίδιοι αντιλαμβάνονται την λογιστική απάτη και ό, τι συνεπάγεται με αυτήν.

4.4. Μεθοδολογία στατιστικής ανάλυσης

Για την στατιστική ανάλυση των απαντήσεων του ερωτηματολογίου χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό πακέτο λογισμικού SPSSStatistics. Πιο αναλυτικά, οι απαντήσεις του ερωτηματολογίου καταγράφηκαν σε μορφή Excel και στη συνέχεια περάστηκαν στο πρόγραμμα SPSS για να πραγματοποιηθεί η επεξεργασία και η ανάλυσή τους. Με γνώμονα την πληρέστερη ανάλυση των αποτελεσμάτων χρησιμοποιήθηκε η περιγραφική στατιστική και η ανάλυση της λογιστικής παλινδρόμησης. Αναφορικά με την περιγραφική στατιστική, για κάθε ερώτηση του ερωτηματολογίου εξήχθησαν ο μέσος όρος, η συχνότητα και τα αντίστοιχα ποσοστά και τα δεδομένα αυτών παρουσιάστηκαν με τη μορφή πινάκων και διαγραμμάτων.

Κεφάλαιο 5: Αποτελέσματα Έρευνας

5.1. Εισαγωγή

Καθώς ολοκληρώθηκε η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων, σειρά έχει η επεξεργασία και η ανάλυση των αποτελεσμάτων που προέκυψαν. Στο παρόν

κεφάλαιο παρέχονται περιγραφικά στοιχεία και γραφήματα, όπως διαμορφώθηκαν μέσα από τη στατιστική ανάλυση που προσφέρει το λογισμικό πακέτο SPSS.

5.2. Παρουσίαση αποτελεσμάτων περιγραφικής στατιστικής

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα που προκύπτουν από την περιγραφική ανάλυση με τη χρήση πινάκων και διαγραμμάτων αναλύοντας την κάθε μία ερώτηση ξεχωριστά.

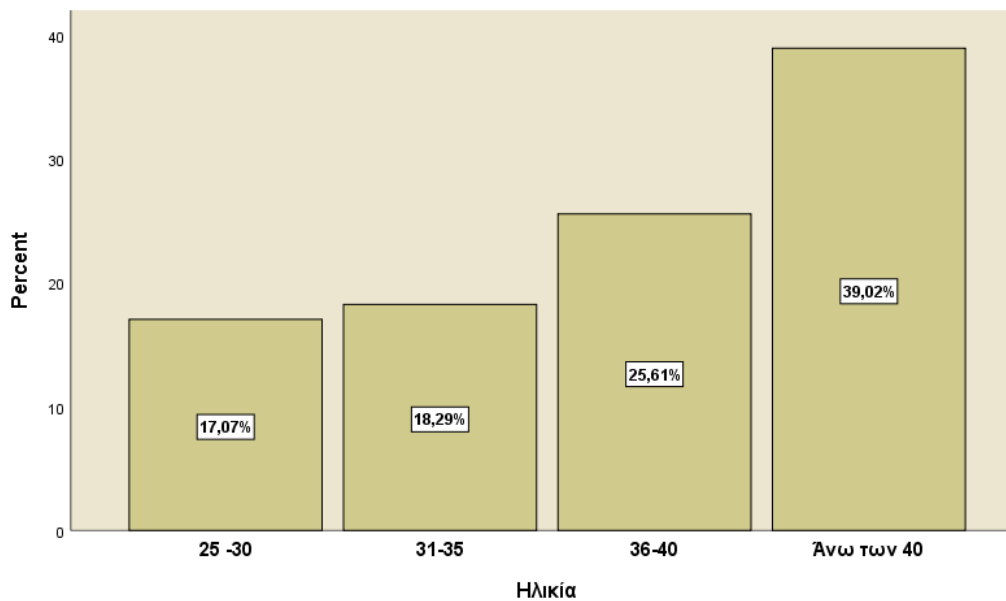
Όπως έχει αναφερθεί οι 3 πρώτες ερωτήσεις αναφέρονται σε γενικά προσωπικά στοιχεία του ερωτώμενου. Πιο συγκεκριμένα, η ερώτηση 1 αναφέρει την ηλικία του κάθε ερωτώμενου και απεικονίζεται στον πίνακα 1 και στο διάγραμμα 1, αντίστοιχα.

		Ηλικία			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	25 -30	14	17,1	17,1	17,1
	31-35	15	18,3	18,3	35,4

36-40	21	25,6	25,6	61,0
Άνω των 40	32	39,0	39,0	100,0
Total	82	100,0	100,0	

Πίνακας 1: Ηλικία

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα, το μεγαλύτερο ποσοστό, ήτοι 39% είναι άτομα άνω των 40 ετών. Έπειτα, ακολουθούν οι ηλικίες 36-40, με ποσοστό 25,6% και στη συνέχεια είναι οι νεότεροι ηλικιών 31-35 και 25-30, με ποσοστά 18,3% και 17,1% αντίστοιχα. Παρακάτω, απεικονίζονται οι ηλικίες των ερωτώμενων διαγραμματικά.

Διάγραμμα 1: Ηλικία

Η ερώτηση 2 αναφέρεται στο φύλο των ερωτώμενων. Τα αποτελέσματα απεικονίζονται στον πίνακα 2 και στο διάγραμμα 2.

	Φύλο			
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Άνδρας	55	67,1	67,1	67,1

Γυναίκα	27	32,9	32,9	100,0
Total	82	100,0	100,0	

Πίνακας 2: Φύλο

Τα αποτελέσματα του πίνακα 2, δείχνουν ότι το δείγμα αποτελείται από 55 άνδρες, με ποσοστό της τάξεως 67,1% και από 27 γυναίκες με ποσοστό 32,9%. Στη συνέχεια, τα αποτελέσματα απεικονίζονται και με τη μορφή διαγράμματος.

Διάγραμμα 2: Φύλο

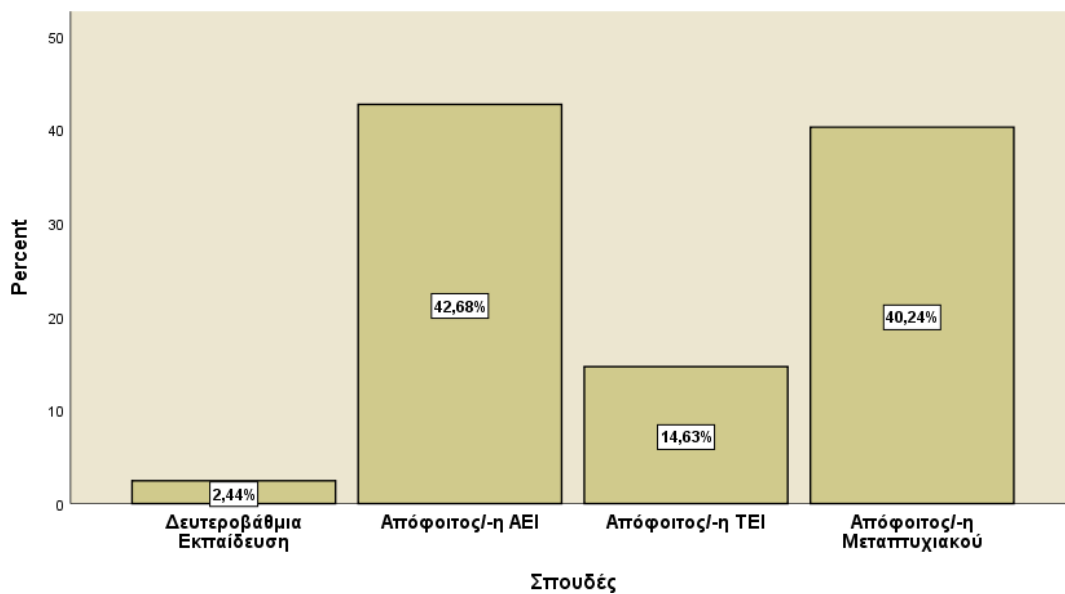
Η ερώτηση 3 δείχνει το επίπεδο εκπαίδευσης των ερωτηθέντων και τα αποτελέσματα φαίνονται στον πίνακα 3.

Επίπεδο εκπαίδευσης

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	2	2,4	2,4	2,4
Απόφοιτος/-η ΑΕΙ	35	42,7	42,7	45,1
Απόφοιτος/-η ΤΕΙ	12	14,6	14,6	59,7
Απόφοιτος/-η Μεταπτυχιακού	33	40,2	40,2	100
Total	82	100,0	100,0	

Πίνακας 3: Επίπεδο εκπαίδευσης

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω, οι 35 (42,7%) είναι απόφοιτοι ΑΕΙ, οι 33 (40,2%) είναι απόφοιτοι μεταπτυχιακού προγράμματος, οι 12 (14,6%) είναι απόφοιτοι ΤΕΙ και μόλις 2 άτομα (2,4%) έχουν ολοκληρώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Παρακάτω, απεικονίζονται διαγραμματικά τα αποτελέσματα.

Διάγραμμα 3: Επίπεδο εκπαίδευσης

Στη συνέχεια, στον πίνακα 4 εμφανίζονται τα αποτελέσματα της ερώτησης 4, όπου εξετάζεται κατά πόσο το φαινόμενο της εταιρικής απάτης είναι συχνό.

Η εταιρική απάτη είναι συχνό φαινόμενο

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
--	-----------	---------	---------------	--------------------

Valid	Συμφωνώ απόλυτα	1	1,2	1,2	1,2
	Συμφωνώ	50	61,0	61,0	62,2
	Δεν είμαι σίγουρος/-η	24	29,3	29,3	91,5
	Διαφωνώ	5	6,1	6,1	97,6
	Διαφωνώ απόλυτα	2	2,4	2,4	100,0
	Total	82	100,0	100,0	

Πίνακας 4: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 4

Τα αποτελέσματα αυτής της ερώτησης δείχνουν πως το 61% συμφωνεί με αυτή την πρόταση. Αυτή η στάση δικαιολογείται από την υπάρχουσα κατάσταση που επικρατεί στο παγκόσμιο οικονομικό περιβάλλον γενικότερα, εξαιτίας τόσο της δημοσιονομικής κρίσης όσο και των οικονομικών σκανδάλων που εμφανίζονται κατά καιρούς. Επιπλέον, ένα ποσοστό της τάξεως 29,3% δεν είναι σίγουρο αν η εταιρική απάτη είναι συχνό φαινόμενο, γεγονός που σημαίνει πως ίσως δεν υπάρχει η κατάλληλη ενημέρωση για τα οικονομικά σκάνδαλα που αυξάνονται συνεχώς. Τα αποτελέσματα απεικονίζονται και στο διάγραμμα 4.

Διάγραμμα 4: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 4

Η ερώτηση 5, στοχεύει στο αν οι επιχειρήσεις αποσκοπούν μόνο στο κέρδος και τα αποτελέσματα αυτής φαίνονται στον πίνακα 5.

Οι επιχειρήσεις αποσκοπούν μόνο στο κέρδος

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
--	-----------	---------	---------------	--------------------

Valid	Συμφωνώ απόλυτα	18	22,0	22,0	22,0
	Συμφωνώ	57	69,5	69,5	91,5
	Δεν είμαι σίγουρος/-η	4	4,9	4,9	96,3
	Διαφωνώ	2	2,4	2,4	98,8
	Διαφωνώ απόλυτα	1	1,2	1,2	100,0
	Total	82	100,0	100,0	

Πίνακας 5: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 5

Αναφορικά με το σκοπό της επιχείρησης, φαίνεται πως οι περισσότεροι (69,5%) συμφωνούν ότι οι επιχειρήσεις αποσκοπούν μόνο στο κέρδος. Επιπλέον, το 22% συμφωνεί απόλυτα ότι αυτός είναι ο πρωταρχικός στόχος τους, το 4,9% δεν είναι σίγουρο και μόλις το 3,6% διαφωνεί με αυτήν την πρόταση. Παρακάτω, απεικονίζεται και το αντίστοιχο διάγραμμα 5.

Διάγραμμα 5: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 5

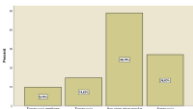
Συνεχίζοντας με την ερώτηση 6, διερευνάται αν το συμφέρον υπερτερεί συγκριτικά με την ηθική. Ο πίνακας 6 απεικονίζει όλα τα στοιχεία της συγκεκριμένης ερώτησης.

Το συμφέρον υπερτερεί συγκριτικά με την ηθική				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent

Valid Συμφωνώ απόλυτα	8	9,8	9,8	9,8
Συμφωνώ	12	14,6	14,6	24,4
Δεν είμαι σίγουρος/-η	40	48,8	48,8	73,2
Διαφωνώ	22	26,8	26,8	100,0
Total	82	100,0	100,0	

Πίνακας 6: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 6

Στη συγκεκριμένη ερώτηση, το μεγαλύτερο ποσοστό 48,8% αμφιταλαντεύεται με τη συγκεκριμένη πρόταση. Στη συνέχεια, το 26,8% διαφωνεί, το 14,6% συμφωνεί κ μόλις το 9,8% συμφωνεί απόλυτα. Επομένως, προκύπτει μία ουδέτερη προς αρνητική στάση, γεγονός που αποτελεί μία αισιοδοξία ως προς το ότι οι άνθρωποι που ασχολούνται με τον κλάδο της λογιστικής, διέπονται από ηθική και αξίες. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται και στο διάγραμμα 6.

Διάγραμμα 6: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 6

Η ερώτηση 7 εξετάζει αν οι επιχειρήσεις γνωστοποιούν στα στελέχη τους τον κώδικα ηθικής που θέλει η ίδια να ακολουθούν. Ο πίνακας 7 παρουσιάζει τα αποτελέσματα.

Οι επιχειρήσεις γνωστοποιούν στα στελέχη τους τον κώδικα ηθικής που θέλει να ακολουθούν

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Συμφωνώ απόλυτα	26	31,7	31,7	31,7
Συμφωνώ	35	42,7	42,7	74,4
Δεν είμαι σίγουρος/-η	17	20,7	20,7	95,1
Διαφωνώ	3	3,7	3,7	98,8
Διαφωνώ απόλυτα	1	1,2	1,2	100,0
Total	82	100,0	100,0	

Πίνακας 7: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 7

Όπως παρατηρείται από τα παραπάνω αποτελέσματα, το μεγαλύτερο ποσοστό 42,7% των ερωτηθέντων δηλώνουν ότι οι επιχειρήσεις γνωστοποιούν τον κώδικα ηθικής που τις διέπει. Το γεγονός αυτό, είναι πολύ θετικό, γιατί δείχνει πως οι επιχειρήσεις είναι πρόθυμες για μία τίμια και σωστή συνεργασία με τα μέλη που τις στελεχώνουν, προασπίζοντάς τους τις σωστές κατευθύνσεις. Παρακάτω, ακολουθεί το διάγραμμα 7.

Διάγραμμα 7: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 7

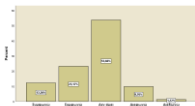
Στη συνέχεια, η ερώτηση 8 διερευνά αν τα στελέχη ενεργούν με γνώμονα τον ηθικό κώδικα της επιχείρησης. Τα αποτελέσματα απεικονίζονται στον πίνακα 8.

Τα στελέχη μίας επιχείρησης ενεργούν βάσει του ηθικού κώδικα που την διέπει

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Συμφωνώ απόλυτα	10	12,2	12,2	12,2
Συμφωνώ	19	23,2	23,2	35,4
Δεν είμαι σίγουρος/-η	44	53,7	53,7	89,0
Διαφωνώ	8	9,8	9,8	98,8
Διαφωνώ απόλυτα	1	1,2	1,2	100,0

Πίνακας 8: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 8

Σύμφωνα με τις απαντήσεις της συγκεκριμένης ερώτησης, παρατηρείται πως το 53,7% δεν είναι σίγουρο αν υφίσταται η συγκεκριμένη πρόταση. Επιπλέον, το 23,2% συμφωνεί ότι τα στελέχη ενεργούν με γνώμονα τον ηθικό κώδικα της επιχείρησης. Έτσι, προκύπτει μία ουδέτερη προς θετική στάση, πράγμα που σημαίνει πως οι επιχειρήσεις θα πρέπει να είναι πιο προσεκτικές και πιο επιλεκτικές ως προς τα άτομα που την απαρτίζουν. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται και στο διάγραμμα 8.

Διάγραμμα 8: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 8

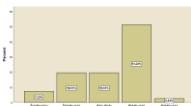
Επίσης, η ερώτηση 9 εξετάζει πως αν τα στελέχη μίας επιχείρησης επιτελούν το έργο τους νόμιμα, δεν μπορεί να διαπραχθεί απάτη. Ο πίνακας 9, αναλύει τα αποτελέσματα.

Αν τα στελέχη μίας επιχείρησης επιτελούν το έργο τους νόμιμα, δεν μπορεί να διαπραχθεί απάτη

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Συμφωνώ απόλυτα	6	7,3	7,3	7,3
Συμφωνώ	16	19,5	19,5	26,8
Δεν είμαι σίγουρος/-η	16	19,5	19,5	46,3
Διαφωνώ	42	51,2	51,2	97,6
Διαφωνώ απόλυτα	2	2,4	2,4	100,0
Total	82	100,0	100,0	

Πίνακας 9: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 9

Το μεγαλύτερο ποσοστό 51,2% της συγκεκριμένης ερώτησης, διαφωνεί. Έπειτα ακολουθούν τα ποσοστά της τάξεως 19,5%, όπου οι ερωτηθέντες δεν είναι σίγουροι για την ισχύ της πρότασης ή συμφωνούν με αυτήν, αντίστοιχα. Αυτό δείχνει, πως ενώ γίνεται αντιληπτή η σημαντικότητα της επιχειρηματικής ηθικής, τα κίνητρα για τη διάπραξη της απάτης είναι πιο ισχυρά. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται και διαγραμματικά.

Διάγραμμα 9: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 9

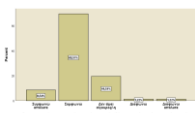
Συνεχίζοντας με την ερώτηση 10, γίνεται αναφορά ότι οι παραποιημένες οικονομικές καταστάσεις περιλαμβάνουν τη χρήση ανάρμοστων λογιστικών τεχνικών για την παραπλάνηση του κοινού. Ο πίνακας 10, αναφέρει τα αποτελέσματα της ερώτησης.

Οι παραποιημένες οικονομικές καταστάσεις περιλαμβάνουν τη χρήση ανάρμοστων λογιστικών τεχνικών για την παραπλάνηση του κοινού

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Συμφωνώ απόλυτα	7	8,5	8,5	8,5
Συμφωνώ	57	69,5	69,5	78,0
Δεν είμαι σίγουρος/-η	16	19,5	19,5	97,6
Διαφωνώ	1	1,2	1,2	98,8
Διαφωνώ απόλυτα	1	1,2	1,2	100,0
Total	82	100,0	100,0	

Πίνακας 10: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 10

Η συγκεκριμένη ερώτηση σχεδιάστηκε για να συγκεντρώσει απόψεις σχετικά με την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων. Οι περισσότεροι ερωτηθέντες (69,5%) συμφωνούν με την πρόταση και αυτό είναι πολύ θετικό γιατί αναγνωρίζουν τη μορφή μίας οικονομικής κατάστασης με αλλοιωμένα στοιχεία και για ποιο λόγο συμβαίνει αυτό. Παρακάτω, παρουσιάζεται και το αντίστοιχο διάγραμμα 10.

Διάγραμμα 10: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 10

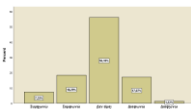
Η ερώτηση 11, διερευνά αν η εταιρική κουλτούρα συμβάλλει στο να μη διαπραχθεί απάτη από τα στελέχη. Ο πίνακας 11, αναλύει τα αποτελέσματα.

Η εταιρική κουλτούρα συμβάλλει στο να μην διαπραχθεί απάτη από τα στελέχη

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Συμφωνώ απόλυτα	6	7,3	7,3	7,3
Συμφωνώ	15	18,3	18,3	25,6
Δεν είμαι σίγουρος/-η	46	56,1	56,1	81,7
Διαφωνώ	14	17,1	17,1	98,8
Διαφωνώ απόλυτα	1	1,2	1,2	100,0
Total	82	100,0	100,0	

Πίνακας 11: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 11

Τα αποτελέσματα παρουσιάζουν μία ουδέτερη εικόνα, καθώς το μεγαλύτερο ποσοστό της τάξεως 56,1% δεν είναι σίγουρο. Αυτό δείχνει πως τα στελέχη δεν αναγνωρίζουν πλήρως τη σημαντικότητα της εταιρικής κουλτούρας και πως μέσω αυτής “καθρεφτίζονται” οι αξίες, οι ατομικές και οι επιχειρηματικές πρακτικές που εφαρμόζονται. Παρακάτω, το διάγραμμα των αποτελεσμάτων.

Διάγραμμα 11: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 11

Συνεχίζοντας με την ερώτηση 12, διερευνάται αν η πρόληψη της λογιστικής απάτης επιτυγχάνεται από ανεξάρτητους ελέγχους των ελεγκτικών εταιριών. Στον πίνακα 12, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα.

Η πρόληψη της λογιστικής απάτης επιτυγχάνεται από ανεξάρτητους ελέγχους των ελεγκτικών εταιριών

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Συμφωνώ απόλυτα	19	23,2	23,2	23,2
Συμφωνώ	56	68,3	68,3	91,5
Δεν είμαι σίγουρος/-η	6	7,3	7,3	98,8
Διαφωνώ	1	1,2	1,2	100,0
Total	82	100,0	100,0	

Πίνακας 12: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 12

Τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης ερώτησης δείχνουν μία ξεκάθαρη στάση με το 68,3% να συμφωνεί με την πρόταση. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό, γιατί γίνεται αντιληπτό ότι οι έλεγχοι που πραγματοποιούνται από άτομα ή οργανισμούς που δεν συνδέονται άμεσα με την ελεγχόμενη εταιρία, είναι πιο αντικειμενικοί και αξιόπιστοι. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται και διαγραμματικά.

Διάγραμμα 12: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 12

Η ερώτηση 13, διερευνά αν οι ερωτηθέντες έχουν παρακολουθήσει σεμινάρια/μαθήματα σχετικά με την αποτροπή ή την ανίχνευση της απάτης. Στον πίνακα 13, φαίνονται τα αποτελέσματα.

Παρακολούθηση σεμιναρίων/μαθημάτων περί αποτροπής ή ανίχνευσης μίας απάτης

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1 - 3 μήνες	15	18,3	18,3	18,3
4 - 6 μήνες	2	2,4	2,4	20,7
7 - 12 μήνες	19	23,2	23,2	43,9
Ποτέ	46	56,1	56,1	100,0
Total	82	100,0	100,0	

Πίνακας 13: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 13

Τα παραπάνω αποτελέσματα δείχνουν πως το μεγαλύτερο ποσοστό 56,1% δεν έχει παρακολουθήσει ποτέ σεμινάρια ή μαθήματα σχετικά με την απάτη στις οικονομικές καταστάσεις καθώς και για τους τρόπους με τους οποίους μπορεί αυτή να αποτραπεί ή να ανιχνευτεί. Έπειτα, το 23,2% έχει παρακολουθήσει σεμινάρια διάρκειας 7-12 μηνών, το 18,3% διάρκειας 1-3 μηνών και τέλος, το 2,4% έχει παρακολουθήσει τέτοιου είδους σεμινάρια διάρκειας 4-6 μηνών. Ακολουθεί διάγραμμα των αποτελεσμάτων.

Διάγραμμα 13: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 13

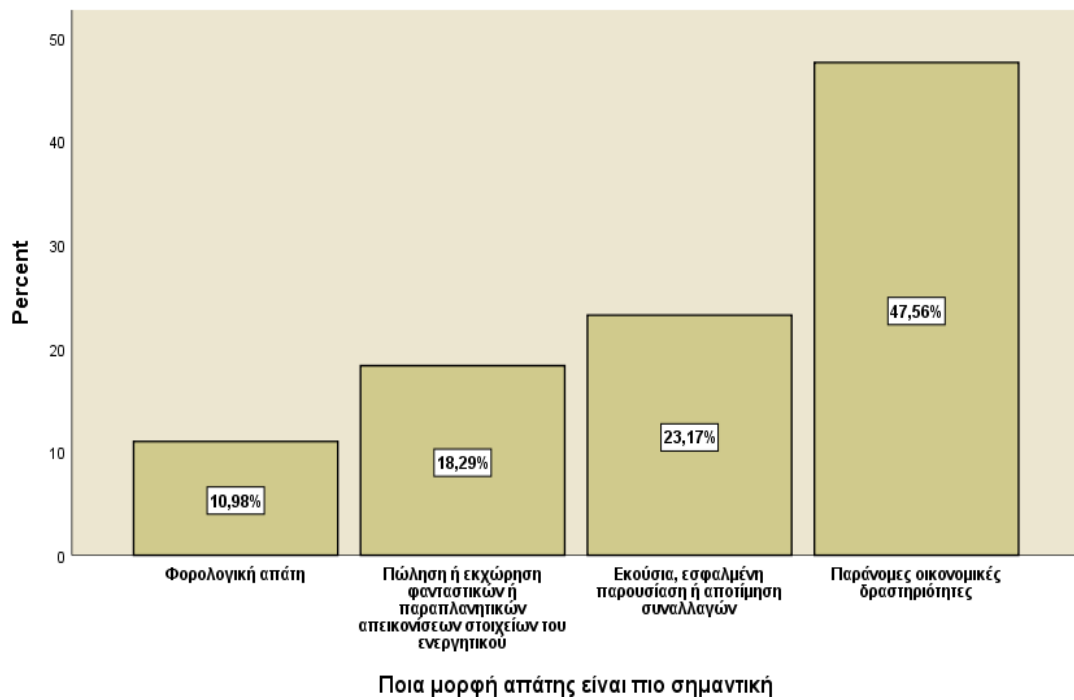
Στη συνέχεια η ερώτηση 14 διερευνά ποιες μορφές απάτης είναι πιο σημαντική. Ο πίνακας 14, αναφέρει τα αποτελέσματα.

Ποια μορφή απάτης είναι πιο σημαντική

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Φορολογική απάτη	9	11	11	11
Πώληση ή εκχώρηση φανταστικών ή παραπλανητικών απεικονίσεων στοιχείων του ενεργητικού	15	18,3	18,3	29,3
Εκούσια, εσφαλμένη παρουσίαση ή αποτίμηση συναλλαγών, στοιχείων του ενεργητικού, των υποχρεώσεων ή του εισοδήματος	19	23,2	23,2	52,5
Παράνομες οικονομικές δραστηριότητες	39	47,6	47,6	100
Total	82	100,0	100,0	

Πίνακας 14: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 14

Οι ερωτηθέντες έπρεπε να επιλέξουν ανάμεσα σε διάφορες μορφές απάτης, ποια θεωρούν, κατά την άποψή τους, πιο σημαντική. Όπως φαίνεται στον πίνακα 14, οι παράνομες οικονομικές δραστηριότητες συγκέντρωσαν το μεγαλύτερο ποσοστό της τάξεως 47,6% και ακολουθούν η εκούσια, εσφαλμένη παρουσίαση των οικονομικών στοιχείων με ποσοστό 23,2%, η πώληση ή εκχώρηση φανταστικών ή παραπλανητικών απεικονίσεων στοιχείων ενεργητικού με 18,3% και τέλος η φορολογική απάτη με ποσοστό 11%. Παρακάτω, απεικονίζονται διαγραμματικά τα αποτελέσματα.

Διάγραμμα 14: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 14

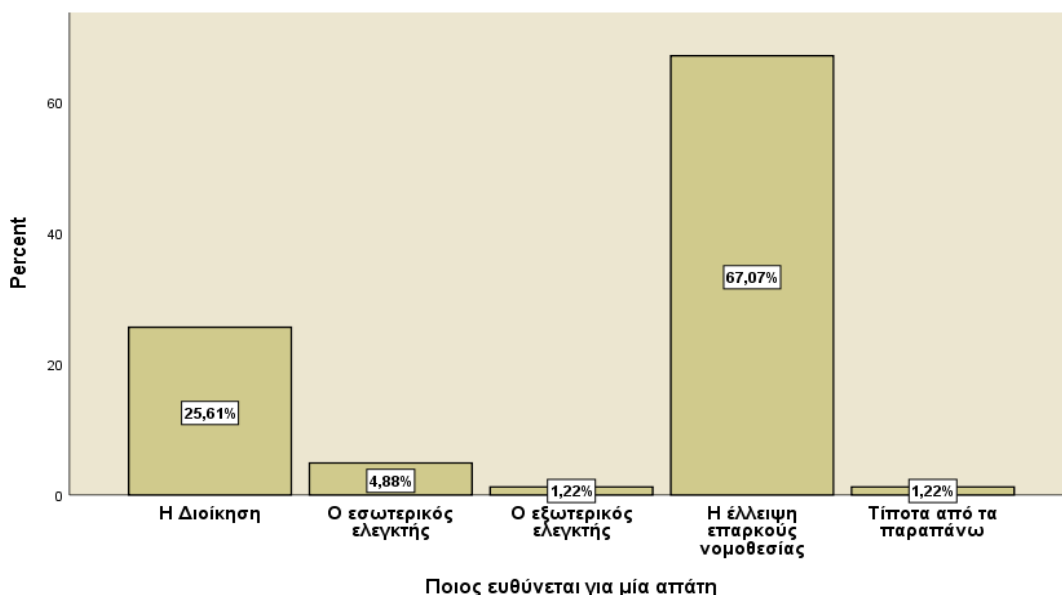
Η ερώτηση 15, διερευνά ποιος ευθύνεται για μία απάτη. Στον πίνακα 15, φαίνονται τα αποτελέσματα της ερώτησης αυτής.

Ποιος ευθύνεται για μία απάτη

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Η Διοίκηση	21	25,6	25,6	25,6
Ο εσωτερικός ελεγκτής	4	4,9	4,9	30,5
Ο εξωτερικός ελεγκτής	1	1,2	1,2	31,7
Η έλλειψη επαρκούς νομοθεσίας	55	67,1	67,1	98,8
Τίποτα από τα παραπάνω	1	1,2	1,2	100
Total	82	100,0	100,0	

Πίνακας 15: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 15

Οι ευθύνες για τη διάπραξη της απάτης, αποδίδονται στην έλλειψη της νομοθεσίας με ποσοστό 67,1%. Αξίζει να σημειωθεί πως αμέσως μετά, η ευθύνη επιρρίπτεται στη διοίκηση με ποσοστό 25,6%. Αυτό σημαίνει πως οι κυβερνητικοί μηχανισμοί θα πρέπει να ενεργοποιηθούν άμεσα καθώς και η διοίκηση θα πρέπει να αποτελεί πρότυπο συμπεριφοράς για τα μέλη της επιχείρησης και σε κάθε διαφορετική περίπτωση να ανανεώνεται ή να υπάρχουν οι αντίστοιχες κυρώσεις. Τα αποτελέσματα απεικονίζονται και διαγραμματικά παρακάτω.

Διάγραμμα 15: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 15

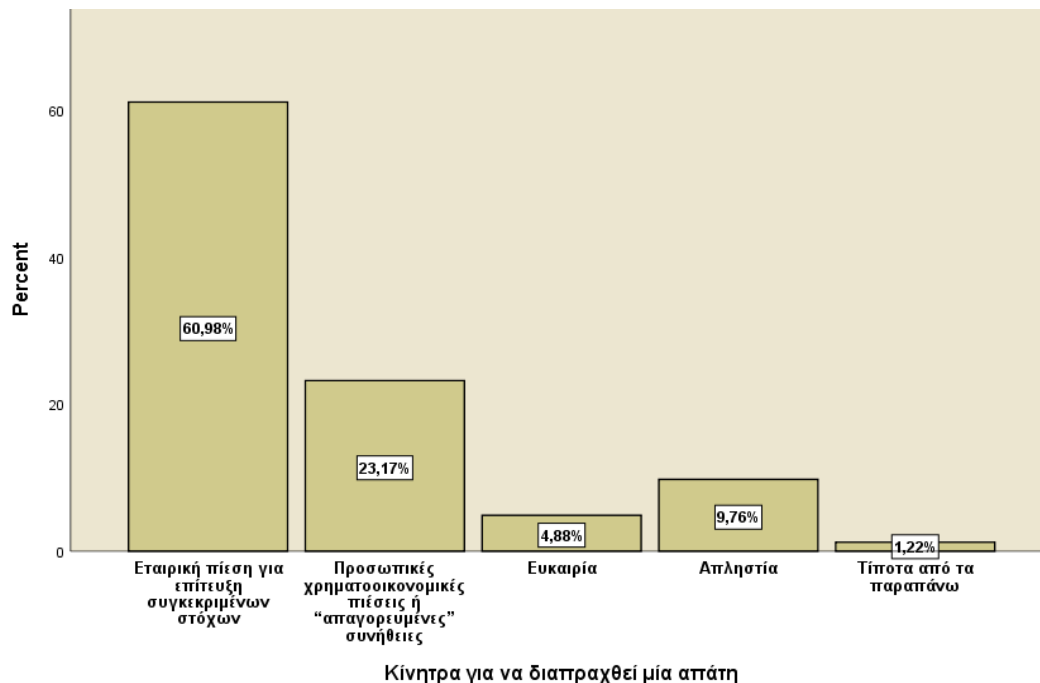
Συνεχίζοντας με την ερώτηση 16, διερευνάται ποιο είναι το κίνητρο για να διαπραχθεί η απάτη. Ο πίνακας 16, εμφανίζει τα αποτελέσματα.

Ποιο είναι το κίνητρο για να διαπραχθεί μία απάτη

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Εταιρική πίεση για την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων	50	61	61	61
Προσωπικές χρηματοοικονομικές πιέσεις ή “απαγορευμένες” συνήθειες	19	23,2	23,2	84,2
Ευκαιρία	4	4,9	4,9	89,1
Απληστία	8	9,8	9,8	98,9
Τίποτα από τα παραπάνω	1	1,2	1,2	100
Total	82	100,0	100,0	

Πίνακας 16: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 16

Στην ερώτηση αυτή, οι εταιρικές πιέσεις, δηλαδή οι πιέσεις από το περιβάλλον, για την επίτευξη των στόχων, απέσπασαν το 61%. Έπειτα, ακολούθησαν οι προσωπικές χρηματοοικονομικές πιέσεις ή οι “απαγορευμένες” συνήθειες με ποσοστό της τάξεως 23,2%. Παρακάτω, εμφανίζονται τα αποτελέσματα διαγραμματικά.

Διάγραμμα 16: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 16

Η ερώτηση 17, εξετάζει σε τι οφείλεται η απάτη. Ο πίνακας 17, αναλύει τα στοιχεία.

Η απάτη οφείλεται σε:

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Αδύναμο σύστημα εσωτερικού ελέγχου	44	53,7	53,7	53,7
Μη συγκεκριμένη εταιρική κουλτούρα	8	9,8	9,8	63,4
Παράβλεψη ελέγχων	27	32,9	32,9	96,3
Τίποτα από τα παραπάνω	3	3,7	3,7	100,0
Total	82	100,0	100,0	

Πίνακας 17: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 17

Με βάσει τα παραπάνω αποτελέσματα, η απάτη μπορεί να διαπραχθεί λόγω του αδύναμου συστήματος του εσωτερικού ελέγχου (53,7%) που εφαρμόζει η επιχείρηση. Επιπλέον, το 32,9% υποστήριζε ότι η παράβλεψη ελέγχων βοηθά στο να πραγματοποιηθεί μία απάτη και τέλος, το 9,8% επίρριψε ευθύνες στη έλλειψη συγκεκριμένης εταιρικής κουλτούρας με ποσοστό 9,8%. Τέλος, το 3,7% δήλωσε ότι υπάρχουν και άλλοι λόγοι διάπραξης της απάτης ή ο συγκερασμός των παραπάνω. Στη συνέχεια, απεικονίζονται διαγραμματικά τα αποτελέσματα.

Διάγραμμα 17: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 17

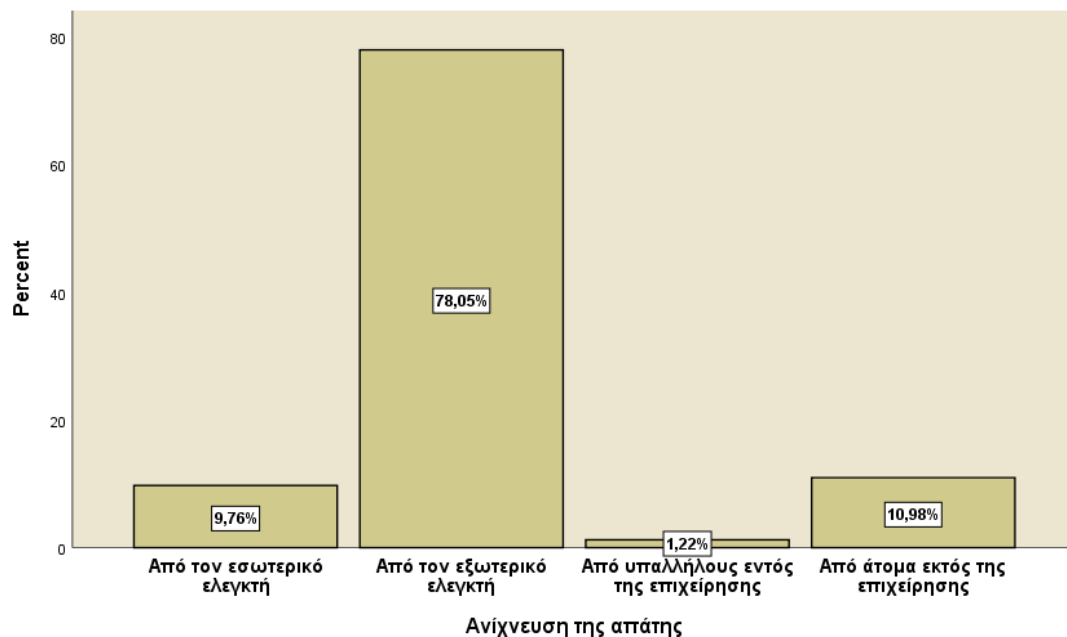
Η ερώτηση 18, διερευνά τον τρόπο με τον οποίο γίνεται η ανίχνευση της απάτης. Στον πίνακα 18, αναφέρονται τα αποτελέσματα.

Πώς γίνεται η ανίχνευση της απάτης

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Από τον εσωτερικό ελεγκτή	8	9,8	9,8	9,8
Από τον εξωτερικό ελεγκτή	64	78	78	87,8
Από υπαλλήλους εντός της επιχείρησης	1	1,2	1,2	89
Από άτομα εκτός της επιχείρησης	9	11	11	100
Total	82	100,0	100,0	

Πίνακας 18: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 18

Τα αποτελέσματα αυτής της ερώτησης είναι προφανή, καθώς το 78% δήλωσε ότι ο εξωτερικός ελεγκτής είναι υπεύθυνος για τη γνωστοποίηση τέτοιου είδους φαινομένων. Επίσης, το 11% υποστήριξε ότι η ανίχνευση της απάτης μπορεί να γίνει από άτομα εκτός της επιχείρησης, το 9,8% από τον εσωτερικό ελεγκτή και μόλις το 1,2% από υπαλλήλους εντός της επιχείρησης. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται και διαγραμματικά.

Διάγραμμα 18: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 18

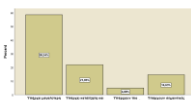
Συνεχίζοντας με την ερώτηση 19, διερευνάται τι θα ήταν αναγκαίο να εφαρμοστεί, ώστε να εξαλειφθεί η λογιστική απάτη. Ο πίνακας 19, απεικονίζει τα αποτελέσματα.

Για την εξάλειψη της λογιστικής απάτης, θα ήταν αναγκαίο να

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Υπάρχει μεγαλύτερη διαφάνεια και σαφήνεια στις διαδικασίες	48	58,5	58,5	58,5
Υπάρχει κατάλληλη και σαφής νομοθεσία	18	22	22	80,5
Υπάρχουν πιο αυστηρά λογιστικά πρότυπα	4	4,9	4,9	85,4
Υπάρχουν σημαντικές ποινικές και αστικές κυρώσεις	12	14,6	14,6	100
Total	82	100,0	100,0	

Πίνακας 19: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 19

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η ύπαρξη μεγαλύτερης διαφάνειας και σαφήνειας στις διαδικασίες θα ήταν καταλυτική για την εξάλειψη της λογιστικής απάτης, με ποσοστό 58,5%. Επίσης, το αμέσως μεγαλύτερο ποσοστό 22%, καταλαμβάνει η άποψη του να υπάρχει κατάλληλη και σαφής νομοθεσία και στη συνέχεια με ποσοστό 14,6% θα ήταν αναγκαίο να υπάρχουν σημαντικές ποινικές και αστικές κυρώσεις. Αυτό σημαίνει, πως η διοίκηση θα πρέπει μεθοδικά να ελέγχει τέτοιου είδους ενέργειες για την εξάλειψη της λογιστικής απάτης, έχοντας σύμμαχό της και τη νομοθεσία. Παρακάτω, απεικονίζονται τα αποτελέσματα διαγραμματικά.

Διάγραμμα 19: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 19

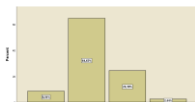
Η ερώτηση 20, διερευνά τι θα ήταν χρήσιμο να γίνει ώστε να εντοπιστεί η λογιστική απάτη. Οι πίνακες 20-24 αναλύουν τα αποτελέσματα.

Θα ήταν χρήσιμο για τον εντοπισμό της λογιστικής απάτης να γίνονται περιοδικές αναθεωρήσεις των βιβλίων και των στοιχείων των συναλλαγών

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Συμφωνώ απόλυτα	7	8,5	8,5	8,5
Συμφωνώ	53	64,6	64,6	73,1
Δεν είμαι σίγουρος/-η	20	24,4	24,4	97,5
Διαφωνώ	2	2,4	2,4	100
Total	82	100,0	100,0	

Πίνακας 20: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 20

Στη συγκεκριμένη πρόταση, τα αποτελέσματα είναι ξεκάθαρα καθώς το 64,6% συμφωνεί με αυτήν. Οπότε, είναι χρήσιμο να πραγματοποιούνται περιοδικές αναθεωρήσεις για εσφαλμένες ή καθυστερημένες συναλλαγές. Παρακάτω, στο διάγραμμα 20, τα αντίστοιχα αποτελέσματα.

Διάγραμμα 20: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 20

Θα ήταν χρήσιμο για τον εντοπισμό της λογιστικής απάτης να πραγματοποιούνται έρευνες για ύποπτες δραστηριότητες

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Συμφωνώ απόλυτα	19	23,2	23,2	23,2
Συμφωνώ	55	67,1	67,1	90,3
Δεν είμαι σίγουρος/-η	8	9,8	9,8	100
Total	82	100,0	100,0	

Πίνακας 21: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 20

Το 67,1% δηλώνει πως είναι χρήσιμο να πραγματοποιούνται έρευνες για ύποπτες δραστηριότητες, όπως για παράδειγμα ανεξήγητα στοιχεία για συμφωνίες, και άλλα. Στη συνέχεια, το αντίστοιχο διάγραμμα 21.

Διάγραμμα 21: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 21

Θα ήταν χρήσιμο για τον εντοπισμό της λογιστικής απάτης να παρακολουθούνται οι οικονομικές τάσεις της επιχείρησης

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Συμφωνώ απόλυτα	29	35,4	35,4	35,4
Συμφωνώ	47	57,3	57,3	92,7
Δεν είμαι σίγουρος/-η	4	4,9	4,9	97,6
Διαφωνώ	2	2,4	2,4	100
Total	82	100,0	100,0	

Πίνακας 22: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 20

Επίσης, το 57,3% δήλωσε ότι συμφωνεί με την πρόταση να παρακολουθούνται οι οικονομικές τάσεις της επιχείρησης και θα ήταν σκόπιμο, η περιοδική εφαρμογή μεθόδων για την αναζήτηση αυτών, όπως απρόσμενες αυξήσεις ή μειώσεις των εξόδων. Το διάγραμμα 22 απεικονίζει τα αποτελέσματα.

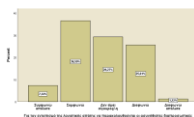
Διάγραμμα 22: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 22

Θα ήταν χρήσιμο για τον εντοπισμό της λογιστικής απάτης να παρακολουθούνται οι ασυνήθιστες διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ των υπαλλήλων

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Συμφωνώ απόλυτα	6	7,3	7,3	7,3
Συμφωνώ	30	36,6	36,6	43,9
Δεν είμαι σίγουρος/-η	24	29,3	29,3	73,2
Διαφωνώ	21	25,6	25,6	98,8
Διαφωνώ απόλυτα	1	1,2	1,2	100
Total	82	100,0	100,0	

Πίνακας 23: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 20

Στη συγκεκριμένη περίπτωση, οι απόψεις δίστανται, καθώς δεν υπάρχει μεγάλη απόκλιση στις απαντήσεις. Το 36,6% συμφωνεί με αυτήν την ενέργεια, το 29,3% δεν είναι σίγουρο και το 25,6% διαφωνεί ότι αυτή η ενέργεια μπορεί να εντοπίσει τη λογιστική απάτη. Παρακάτω, απεικονίζονται διαγραμματικά τα αποτελέσματα.

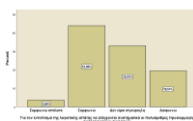
Διάγραμμα 23: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 23

Θα ήταν χρήσιμο για τον εντοπισμό της λογιστικής απάτης να ελέγχονται συστηματικά οι πολυάριθμες προσαρμογές ημερολογιακών εγγραφών

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Συμφωνώ απόλυτα	3	3,7	3,7	3,7
Συμφωνώ	36	43,9	43,9	47,6
Δεν είμαι σίγουρος/-η	27	32,9	32,9	80,5
Διαφωνώ	16	19,5	19,5	100
Total	82	100,0	100,0	

Πίνακας 24: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 20

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η στάση που επικρατεί είναι θετική προς ουδέτερη. Το 43,9% συμφωνεί με το να ελέγχονται οι πολυάριθμες προσαρμογές ημερολογιακών εγγραφών συστηματικά, ενώ το 32,9% δεν είναι σίγουρο πως αυτή η πρακτική είναι ικανή για τον εντοπισμό της απάτης. Τέλος, το 19,5% δήλωσε τη διαφωνία του κ μάλιστα το 3,7% ταυτίστηκε απόλυτα με την πρόταση. Το διάγραμμα 24 φαίνονται τα αποτελέσματα.

Διάγραμμα 24: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 24

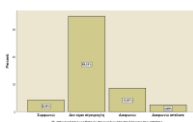
Συνεχίζοντας η ερώτηση 21, εξετάζει αν οι επιχειρήσεις υιοθετούν προγράμματα πρόληψης της απάτης. Ο πίνακας 25 εμφανίζει τα αποτελέσματα.

Οι επιχειρήσεις υιοθετούν προγράμματα πρόληψης της απάτης

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Συμφωνώ	7	8,5	8,5	8,5
Δεν είμαι σίγουρος/-η	57	69,5	69,5	78,0
Διαφωνώ	14	17,1	17,1	95,1
Διαφωνώ απόλυτα	4	4,9	4,9	100,0
Total	82	100,0	100,0	

Πίνακας 25: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 21

Τα παραπάνω αποτελέσματα είναι αποθαρρυντικά δημιουργώντας μία ουδέτερη προς αρνητική στάση, διότι το υψηλότερο ποσοστό 69,5% υποστήριξε ότι δεν είναι σίγουρο αν οι επιχειρήσεις υιοθετούν προγράμματα πρόληψης της απάτης και αμέσως μετά το 17,1% διαφωνεί με την πρόταση αυτή. Παρακάτω, απεικονίζονται τα αποτελέσματα σε διάγραμμα.

Διάγραμμα 25: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 25

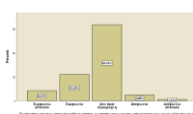
Η ερώτηση 22, η οποία ολοκληρώνει το ερωτηματολόγιο, διερευνά αν οι επιπτώσεις είναι μεγάλες για τους εμπλεκόμενους, σε περίπτωση που αποκαλυφθεί η απάτη. Ο πίνακας 26, αναλύει τα αποτελέσματα.

Σε περίπτωση που αποκαλυφθεί η απάτη, πιστεύετε ότι οι επιπτώσεις για την επιχείρηση και για τα μέλη της είναι μεγάλες

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Συμφωνώ απόλυτα	7	8,5	8,5	8,5
Συμφωνώ	18	22,0	22,0	30,5
Δεν είμαι σίγουρος/-η	52	63,4	63,4	93,9
Διαφωνώ	4	4,9	4,9	98,8
Διαφωνώ απόλυτα	1	1,2	1,2	100,0
Total	82	100,0	100,0	

Πίνακας 26: Περιγραφικά στατιστικά για την ερώτηση 22

Όμοια, και στην τελευταία ερώτηση, τα αποτελέσματα είναι αποθαρρυντικά καθώς το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων 63,4% δήλωσε ότι δεν είναι σίγουρο για το μέγεθος των επιπτώσεων που υφίστανται σε περίπτωση που αποκαλυφθεί η απάτη. Τέλος, το 22% συμφωνεί ότι οι επιπτώσεις είναι μεγάλες, το 8,5% συμφωνεί απόλυτα και μόλις το 4,9% διαφωνεί με τη συγκεκριμένη πρόταση. Τα αποτελέσματα απεικονίζονται και διαγραμματικά.

Διάγραμμα 26: Διάγραμμα ράβδων για την ερώτηση 26

Κεφάλαιο 6: Συμπεράσματα, Περιορισμοί και Προτάσεις για Μελλοντική Έρευνα

6.1. Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο της διπλωματικής εργασίας παρατίθενται με συνοπτικό τρόπο τα ουσιαστικά συμπεράσματα της εργασίας. Το κεφάλαιο αυτό, ολοκληρώνεται με την παράθεση των βασικών περιορισμών συγγραφής της διπλωματικής εργασίας και των προτάσεων για διενέργεια μελλοντικής έρευνας.

6.2. Συμπεράσματα

Πολλές επιχειρήσεις καλούνται να αντιμετωπίσουν φαινόμενα απάτης, εξαιτίας της πολυπλοκότητας του επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Όπως έχει αποδειχτεί, τα άτομα που διαπράττουν την απάτη είναι μέλη της ίδιας της επιχείρησης και προβαίνουν σε τέτοιου είδους ενέργειες είτε για οικονομικά οφέλη της επιχείρησης είτε για προσωπικά οικονομικά οφέλη. Συνεπώς, για να προληφθούν τέτοιες ενέργειες, θα ήταν σκόπιμο, η κάθε επιχείρηση να δημιουργεί ένα θετικό περιβάλλον εργασίας με έμπιστο προσωπικό, το οποίο θα είναι πρόθυμη να το εκπαιδεύσει ώστε να αναγνωρίζεται κάθε ενδεχόμενη ύπαρξη απάτης, να αναπτύσσει στρατηγικές πρόληψης και εντοπισμού της λογιστικής απάτης αλλά και να είναι θετική ως προς την υιοθεσία προγραμμάτων πρόληψης της απάτης. Επιπλέον, σημειώθηκε η σπουδαιότητα των ρόλων τόσο του εσωτερικού όσο και του εξωτερικού ελεγκτή, οι οποίοι θα πρέπει να είναι σε επαγρύπνηση και να πληρούν κάθε προϋπόθεση, προκειμένου να είναι σε θέση να διακρίνουν οτιδήποτε μπορεί να βλάψει την επιχείρηση. Πιο αναλυτικά, όπως διαπιστώθηκε για τους εσωτερικούς ελεγκτές, σε περίπτωση που υπάρξει λογιστική απάτη εντός της επιχείρησης που ελέγχουν, θα πρέπει να γίνεται άμεσος επαναπροσδιορισμός του ρόλου των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου της επιχείρησης. Επίσης, αναφορικά με τους εξωτερικούς ελεγκτές, όπως επισημάνθηκε, θα πρέπει να διακρίνονται από ανεξαρτησία, αμεροληψία, σκεπτικισμό και να τηρούν πιστά τον Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας. Συμπερασματικά, η εξάλειψη των φαινομένων απάτης μπορεί να επιτευχθεί αν εφαρμοστούν σωστά οι ευρωπαϊκές οδηγίες, σύμφωνα με τις οποίες

απαιτείται συντονισμός και συνεργασία μεταξύ των ρυθμιστικών αρχών, ώστε να σχεδιαστούν κατάλληλες διαδικασίες ελέγχου. Από την εμπειρική έρευνα, εξήχθησαν σημαντικά συμπεράσματα. Αρχικά, λόγω της υπάρχουσας κατάστασης που επικρατεί στο παγκόσμιο οικονομικό περιβάλλον, οι συμμετέχοντες φάνηκαν να ήταν περισσότερο ενήμεροι ως προς τα φαινόμενα απάτης και πώς αυτά μπορούν να εντοπιστούν και να εξαλειφθούν. Ακόμη, όπως προέκυψε, η επιχειρηματική ηθική, αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την ομαλή λειτουργία της επιχείρησης και σε συνδυασμό με ένα αποτελεσματικό σύστημα εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου, θα βοηθούσε στο περιορισμό της απάτης. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι η συγκεκριμένη έρευνα παρά τα ουσιώδη συμπεράσματά της, υπόκειται σε περιορισμούς. Ο πιο σημαντικός περιορισμός είναι το μικρό χρονικό διάστημα διεξαγωγής της εμπειρικής έρευνας. Αυτό που προτείνεται είναι η διενέργεια εμπειρικής έρευνας για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, όπου με τη χρήση των συνεντεύξεων θα δοθούν πιο ολοκληρωμένες απαντήσεις και θα διεξαχθούν πιο εξειδικευμένα αποτελέσματα. Εν κατακλείδι, αυτό που πρέπει να τονιστεί είναι η σπουδαιότητα του εσωτερικού και του εξωτερικού ελέγχου καθώς και της εταιρικής διακυβέρνησης, ώστε να καταπολεμιστεί κάθε φαινόμενο λογιστικής απάτης.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

1. Γαγάνης, Χ. και Ζοπουνίδης, Κ. (2007) *Αναγνώριση παραποιημένων λογιστικών καταστάσεων: Μεθοδολογικό πλαίσιο και εφαρμογές*, Εκδόσεις Κλειδάριθμος
2. Ζαφειράκου, Η. και Ταχυνάκης, Π. (2007) *Ο Εσωτερικός Ελεγκτής των Ελληνικών Επιχειρήσεων*, Σπουδαί, Vol. 57 (1), σελ 58-79
3. Καζαντζής, Χ. (2006) *Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος, Μια συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων*, Εκδόσεις Business Plus Α.Ε.
4. Κάντζος, Κ. και Χονδράκη, Α. (2006) *Ελεγκτική: Θεωρία και Πρακτική*, Αθήνα: Αθ. Σταμούλης
5. Λουμιώτης, Β. και Τζίφας, Β. (2012) *Βασικές οδηγίες Εφαρμογής Διεθνών Προτύπων Ελέγχου (ΔΠΕ)*. Αθήνα: Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών
6. Σπαθής Χ. (2002) *Εμπειρική διερεύνηση της παραποίησης οικονομικών καταστάσεων*, Λογιστής, Τεύχος 570, σελ. 1286-1294

Ξενόγλωσση

1. Abbott, L., Park, Y. and Parker, S. “The effects of Audit Committee Activity and Independence on Corporate Fraud”, *Managerial Finance*, Vol. 26, No 11, 2000.
2. Albrecht, S. and Romney, M. (1986) “Red-flagging management: a validation”, *Advances in Accounting*, Vol. 3, pp. 323-33.
3. Allen and Overy (2002) Sarbanes – Oxley Act of 2002: The Most Significant Corporate Governance and Securities Law Reform Enacted in the US in Years.
4. Barnes, P. (1990) “The prediction of takeover targets in the U.K. by means of multiple discriminant analysis”, *Journal of Business Finance and Accounting*, Vol. 17, No. 1 (Spring), pp. 73-84.
5. Bayou, M.E. and Reinstein, A. (2000) “A systemic view of fraud explaining its strategies, anatomy and process”, *Critical Perspectives on Accounting*, pp 383-403.
6. Bell, T. and Tabor, R. (1991) “Empirical analysis of audit uncertainty qualifications”, *Journal of Accounting Research*, Vol. 29, pp. 350-370.
7. Berry, A., Citron, D. and Jarvis, R. (1987) *The Information Needs of Bankers Dealing with Large and Small Companies (ACCA Research Report 7)*., Certified Accountant Publications, London.
8. Bologna, G., Lindquist, R. and Wells, J. (1996) “The accountant’s handbook of fraud and commercial crime”, John Wiley, New York, N
9. Bologna, J. and Lindquist, R. (1987) “Fraud Auditing and Forensic Accounting, New Tools and Techniques”, John Wiles and Sons, New York (N.Y.)
10. Carcello, J. and Palmrose, Z.V. (1994) “Auditor litigation and modified reporting on bankrupt clients”, *Journal of Accounting Research*, Vol. 32, pp 1-30.
11. Dechow, P., Ge, W., Larson, C. and Sloan, R. (2011) “Predicting Material Accounting Misstatements”, *Contemporary Accounting Research*, Vol. 28, No 1, pages 17-82.
12. Dooley, D.V. (2002) “Financial Fraud: Accounting Theory and Practice”, *Fordham Journal of Corporate and Financial Law*, Vol. 8 (Symposium), pages 53-88.
13. Dopuch, N., Holthausen, R. and Leftwich, R. (1987), “Predicting audit qualifications with Financial and market variables ”, *Accounting Review*, L.XII(3), pp. 431-453.
14. Doyle, J., Ge, W. and Mc Vay, S. (2007) “Determinants of Weaknesses in Internal Control over Financial Reporting”, *Journal of Accounting & Economics*, vol. 44 (1), pp. 193-223.

15. Drogalas, G., Anagnostopoulou, E., Pazarskis, P. and Koutoupis, A. (2018) “Relationship between internal audit factors and corporate governance”, *Journal of Governance and Regulation*, 7(3), pp. 13-17.
16. Drogalas, G., Arampatzis K. and Anagnostopoulou, E. (2016) “The relationship between Corporate governance, internal audit and audit committee: Empirical evidence from Greece”, *Corporate Ownership and Control*, 14(1), pp. 569-577.
17. Drogalas, G., Pazarskis, M., Anagnostopoulou, E. and Papachristou, A. (2017) “The Effect of Internal Audit Effectiveness, Auditor Responsibility and Training in Fraud Detection”, *Journal of Accounting and Management Information Systems*, 16(4), pp. 434-454.
18. Duggan, J., Herrmann, G., Lewis, A., Peo, C., Todd, S., Wittenberg, M. and Zeidman, H. (2013) “COSO Releases Internal Control - Integrated Framework”, *Defining Issues*, vol. 13 (26).
19. Dunn, P. (2004) “The impact of insider power of fraudulent financial reporting”
20. Florea, R. and Florea, R. (2013). “Internal Audit and Corporate Governance”, *Economy Transdisciplinarity Cognition*, Vol. 16, No 1, pp 79-83.
21. Frimpong, E., Boadi, I., Blay, E., Frimpong, R., Akligo, B. and Angmor, B. (2012) “The Appraisal of Internal Control Systems: A case Study of Akufo Adamfo Marketing Company Limited”, *Dissertation*.
22. Golden, T., Skalak, S. and Clayton, M. (2006) “A Guide to Forensic Accounting Investigation”, John Wiley & Sons, Inc.
23. Hermanson, D., Smith, J. and Stephens, N. (2012) “How Effective are Organizations’ Internal Controls? Insights into Specific Internal Control Elements”, *Current Issues in Auditing*, vol. 6 (1), pp. A31-A50.
24. Hillison, W., Pacini, C. and Sinason, D. (1999) “The internal auditor as fraud buster”, *Managerial Auditing Journal*
25. Jurinski, J. and Lippman, E. (1999) “Preventing Financial Fraud”, *Strategic Finance*, Vol. 80, issue 10, pages 64-67.
26. Kleinman, G. and Anandarajan, A. (1999) “The usefulness of off-balance sheet variables as predictors of auditors’ going concern opinions: an empirical analysis”, *Managerial Auditing Journal*, Vol. 14, No. 6, pp. 273-285.
27. Laitinen, E. and Laitinen, T. (1998) “Qualified audit reports in Finland: evidence from large companies”, *European Accounting Review*, Vol. 7, No. 4, pp. 639-653.
28. Lendez, A. and Korevec, J. (1999) ‘How to Prevent and Detect Financial Statement Fraud’, *Journal of Corporate Accounting & Finance*, Vol.11 No 1, pp 47-54

29. Makkawi, B. and Schick, A. (2003) “Are auditors sensitive enough to fraud? ” , *Managerial Auditing Journal*.
30. McMillan, E. (2006) “Policies and Procedures to Prevent Fraud and Embezzlement: Guidance, Internal Controls and Investigation”, John Wiley & Sons. Inc., USA
31. Pickett, K.H. and Pickett, J. (2002) “Financial Crime Investigation and Control”, John Wiley & Sons, Inc.
32. Porter, B. and Cameron, A. (1987) “Company fraud-what price the auditor?”, *Accountant’s Journal* (12), pp 44-47.
33. Ramamoorti, S., Bailey, A.D. and Traver, R.O. (1999) “Risk assessment in internal auditing: a neural network approach”, *International Journal of Intelligent Systems in Accounting, Finance and Management*, Vol. 8, pp. 159-180.
34. Rezaee, Z. (2005) “Causes, Consequences, and deterrence of financial statement fraud”, *Critical Perspectives on Accounting*, Vol. 16, issue 3, pp. 277-298.
35. Riahi - Belkaoui, A. (2003) “Accounting-By Principle or Design?”, Westport, Connecticut London
36. Riahi – Belkaoui, A. and Picur, R. (2000) “Understanding Fraud in the Accounting Environment”, *Managerial Finance*, Vol. 26, No 11
37. Schilit, H. (2002) “Financial Shenanigans: How to detect accounting gimmicks & Fraud in Financial reporting”, New York, McGraw – Hill
38. Spathis, C. (2002) “Detecting False Financial Statements Using Published Data: Some Evidence from Greece”, *Managerial Auditing Journal*.
39. The practitioner’s guide to the Sarbanes-Oxley Act, 2004, Volume 1, The American Bar Association
40. Thornhill, W. (1995) “Forensic Accounting, How to investigate Financial Fraud”, New York: Richard D. Irwin Inc
41. Tiscini, R. and Di Donato, F. (2006) “The Relation between Accounting Frauds and Corporate Governance Systems: An Analysis of Recent Scandals”, *Working Paper Series*
42. Wells J.T. (2004) “New approaches to fraud deference”, *Journal of Accountancy*, Vol. 197, pp. 72-76.
43. Wells, J.T. (2007), “Corporate Fraud Handbook, Prevention and Detection”, John Willey & Sons, Inc., Second Edition

Ηλεκτρονική

1. <https://www.sigmalive.com/archive/simerini/analiseis/other/505040>
2. www.nbg.gr
3. www.kpmg.com

Παράρτημα: Ερωτηματολόγιο Έρευνας

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Το παρόν ερωτηματολόγιο σχετίζεται με τη λογιστική απάτη και με το πώς οι άνθρωποι που δραστηριοποιούνται στον κλάδο της λογιστικής την αντιλαμβάνονται.

1. Προσωπικές ερωτήσεις

- Ηλικία
 - A. 25 – 30
 - B. 31 – 35
 - Γ. 36 – 40
 - Δ. Άνω των 40

- Φύλο
 - A. Άνδρας
 - B. Γυναίκα

- Σπουδές
 - A. Δευτεροβάθμια εκπαίδευση
 - B. Απόφοιτος/-η ΑΕΙ
 - Γ. Απόφοιτος/-η ΤΕΙ
 - Δ. Απόφοιτος/-η Μεταπτυχιακού
 - E. Κάτοχος Διδακτορικού

2. Η εταιρική απάτη είναι συχνό φαινόμενο;

- A. Συμφωνώ απόλυτα
- B. Συμφωνώ
- Γ. Δεν είμαι σίγουρος
- Δ. Διαφωνώ
- E. Διαφωνώ απόλυτα

3. Οι επιχειρήσεις αποσκοπούν μόνο στο κέρδος;

- A. Συμφωνώ απόλυτα

- B. Συμφωνώ
- Γ. Δεν είμαι σίγουρος
- Δ. Διαφωνώ
- Ε. Διαφωνώ απόλυτα

4. Πιστεύετε ότι το συμφέρον υπερτερεί συγκριτικά με την ηθική;

- A. Συμφωνώ απόλυτα
- B. Συμφωνώ
- Γ. Δεν είμαι σίγουρος
- Δ. Διαφωνώ
- Ε. Διαφωνώ απόλυτα

5. Πιστεύετε ότι οι επιχειρήσεις γνωστοποιούν στα στελέχη τους τον κώδικα ηθικής που θέλει να ακολουθούν;

- A. Συμφωνώ απόλυτα
- B. Συμφωνώ
- Γ. Δεν είμαι σίγουρος
- Δ. Διαφωνώ
- Ε. Διαφωνώ απόλυτα

6. Τα στελέχη μίας επιχείρησης ενεργούν βάσει του ηθικού κώδικα που την διέπει:

- A. Συμφωνώ απόλυτα
- B. Συμφωνώ
- Γ. Δεν είμαι σίγουρος
- Δ. Διαφωνώ
- Ε. Διαφωνώ απόλυτα

7. Αν τα στελέχη μίας επιχείρησης επιτελούν το έργο τους νόμιμα, δεν μπορεί να διαπραχθεί απάτη.

- A. Συμφωνώ απόλυτα
- B. Συμφωνώ
- Γ. Δεν είμαι σίγουρος

- Δ. Διαφωνώ
Ε. Διαφωνώ απόλυτα
- 8. Οι παραποιημένες οικονομικές καταστάσεις περιλαμβάνουν τη χρήση ανάρμοστων λογιστικών τεχνικών για την παραπλάνηση του κοινού.**
- Α. Συμφωνώ απόλυτα
Β. Συμφωνώ
Γ. Δεν είμαι σίγουρος
Δ. Διαφωνώ
Ε. Διαφωνώ απόλυτα
- 9. Η εταιρική κουλτούρα συμβάλλει στο να μην διαπραχθεί απάτη από τα στελέχη.**
- Α. Συμφωνώ απόλυτα
Β. Συμφωνώ
Γ. Δεν είμαι σίγουρος
Δ. Διαφωνώ
Ε. Διαφωνώ απόλυτα
- 10. Η πρόληψη της λογιστικής απάτης επιτυγχάνεται από ανεξάρτητους ελέγχους των ελεγκτικών εταιριών.**
- Α. Συμφωνώ απόλυτα
Β. Συμφωνώ
Γ. Δεν είμαι σίγουρος
Δ. Διαφωνώ
Ε. Διαφωνώ απόλυτα
- 11. Έχετε παρακολουθήσει σεμινάρια/μαθήματα περί αποτροπής ή ανίχνευσης μίας απάτης;**
- Α. 1 – 3 μήνες
Β. 4 – 6 μήνες
Γ. 7 – 12 μήνες
Δ. Ποτέ

12. Ποια μορφή απάτης θεωρείτε πιο σημαντική;

- A. Φορολογική απάτη
- B. Πώληση ή εκχώρηση φανταστικών ή παραπλανητικών απεικονίσεων στοιχείων του ενεργητικού
- Γ. Εκούσια, εσφαλμένη παρουσίαση ή αποτίμηση συναλλαγών, στοιχείων του ενεργητικού, των υποχρεώσεων ή του εισοδήματος
- Δ. Παράνομες οικονομικές δραστηριότητες
- E. Τίποτα από τα παραπάνω

13. Ποιος ευθύνεται για μία απάτη;

- A. Η Διοίκηση
- B. Ο εσωτερικός ελεγκτής
- Γ. Ο εξωτερικός ελεγκτής
- Δ. Η έλλειψη επαρκούς νομοθεσίας
- E. Τίποτα από τα παραπάνω

14. Ποιο είναι το κίνητρο για να διαπραχθεί μία απάτη;

- A. Εταιρική πίεση για την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων
- B. Προσωπικές χρηματοοικονομικές πιέσεις ή “απαγορευμένες” συνήθειες
- Γ. Ευκαιρία
- Δ. Απληστία
- E. Τίποτα από τα παραπάνω

15. Η απάτη οφείλεται σε :

- A. Αδύναμο σύστημα εσωτερικού ελέγχου
- B. Μη συγκεκριμένη εταιρική κουλτούρα
- Γ. Ακατάλληλο σύστημα πρόσληψης υπαλλήλων
- Δ. Παράβλεψη ελέγχων
- E. Τίποτα από τα παραπάνω

16. Πώς γίνεται η ανίχνευση της απάτης;

- A. Από τον εσωτερικό ελεγκτή
- B. Από τον εξωτερικό ελεγκτή
- Γ. Από υπαλλήλους εντός της επιχείρησης

- Δ. Από άτομα εκτός της επιχείρησης
- Ε. Τίποτα από τα παραπάνω

17. Για την εξάλειψη της λογιστικής απάτης, θα ήταν αναγκαίο να:

- A. Υπάρχει μεγαλύτερη διαφάνεια και σαφήνεια στις διαδικασίες
- B. Υπάρχει κατάλληλη και σαφής νομοθεσία
- Γ. Υπάρχουν πιο αυστηρά λογιστικά πρότυπα
- Δ. Υπάρχουν σημαντικές ποινικές και αστικές κυρώσεις
- Ε. Τίποτα από τα παραπάνω

18. Για τον εντοπισμό της λογιστικής απάτης, θα ήταν χρήσιμο :

- A. Να γίνονται περιοδικές αναθεωρήσεις των βιβλίων και των στοιχείων των συναλλαγών
 - i. Συμφωνώ απόλυτα
 - ii. Συμφωνώ
 - iii. Δεν είμαι σίγουρος/-η
 - iv. Διαφωνώ
 - v. Διαφωνώ απόλυτα
- B. Να πραγματοποιούνται έρευνες για ύποπτες δραστηριότητες
 - i. Συμφωνώ απόλυτα
 - ii. Συμφωνώ
 - iii. Δεν είμαι σίγουρος/-η
 - iv. Διαφωνώ
 - v. Διαφωνώ απόλυτα
- Γ. Να παρακολουθούνται οι οικονομικές τάσεις της επιχείρησης
 - i. Συμφωνώ απόλυτα
 - ii. Συμφωνώ
 - iii. Δεν είμαι σίγουρος/-η
 - iv. Διαφωνώ
 - v. Διαφωνώ απόλυτα

Δ. Να παρακολουθούνται οι ασυνήθιστες διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ των υπαλλήλων

- i. Συμφωνώ απόλυτα
- ii. Συμφωνώ
- iii. Δεν είμαι σίγουρος/-η
- iv. Διαφωνώ
- v. Διαφωνώ απόλυτα

Ε. Να ελέγχονται συστηματικά οι πολυάριθμες προσαρμογές ημερολογιακών εγγραφών

- i. Συμφωνώ απόλυτα
- ii. Συμφωνώ
- iii. Δεν είμαι σίγουρος/-η
- iv. Διαφωνώ
- v. Διαφωνώ απόλυτα

19. Πιστεύετε ότι οι επιχειρήσεις υιοθετούν προγράμματα πρόληψης της απάτης;

- A. Συμφωνώ απόλυτα
- B. Συμφωνώ
- Γ. Δεν είμαι σίγουρος
- Δ. Διαφωνώ
- Ε. Διαφωνώ απόλυτα

20. Σε περίπτωση που αποκαλυφθεί η απάτη, πιστεύετε ότι οι επιπτώσεις για την επιχείρηση και για τα μέλη της είναι μεγάλες;

- A. Συμφωνώ απόλυτα
- B. Συμφωνώ
- Γ. Δεν είμαι σίγουρος
- Δ. Διαφωνώ
- Ε. Διαφωνώ απόλυτα